

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö

Opetusministeriön asettaman virkamiesryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö

Opetusministeriön asettaman virkamiesryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)

ISSN 1797-951X (Verkkajulkaisu)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:3

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
6.2.2009

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Marita Savola Sihteerit: Sanna Hirsivaara ja Hanna Ketonen	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä		
	Toimeksiantaja Opetusministeriö		
	Toimielimen asettamispvm 19.3.2008	Dnro 27/040/2008	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö (Uppgifter, ställning och lagstiftning för sameområdets utbildningscentral)			
Julkaisun osat Muistio + liitteet			
Tiivistelmä Opetusministeriö asetti 19.3.2008 saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) aloitteesta virkamiesryhmän, jonka tehtävänä oli saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (545/1993) ajantasaistaminen ja uudistaminen. Työryhmä katsoo, että: Koulutuskeskuksen tarkoitus alueen ammatillisen koulutuksen sekä saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvien erityistehtävien hoitajana on edelleen ajantasainen. Saamelaisten kulttuuriset ja kielelliset oikeudet puoltavat sitä, että koulutuskeskus säilyy jatkossakin opetusministeriön toimialaan kuuluvana valtion oppilaitoksena. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen hallintomallista ja toiminnasta on jatkossa pääosin voimassa mitä muuallakin lainsäädännössä mm. ammatillisen koulutuksesta, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, opettajien kelpoisuusvaatimuksista ja hallinnon järjestämisestä. Hallituksen esityksen valmistelu koulutuskeskuksen laista käynnistetään ja tavoitteena on antaa esitys kevätkauden 2009 aikana. Koulutuskeskuksen perusrahoitus muodostuu jatkossakin valtion rahoituksesta. Lainsäädäntöön ei oteta enimmäis- tai vähimmäisrajoja koulutusmuotojen suhteen. Koulutuskeskuksen nykyiset toiminnot yleissivistävän aikuiskoulutuksen ja saamen kielen (pohjoissaame, inarin- ja kolttsaame) ja kulttuurin koulutuksen tarjoajana ovat tärkeitä elinkeinojen ja kulttuurin säilyttämisen ja uusien muotojen kehittämisen kannalta. Uudistettavassa lainsäädännössä luovutaan termistä "yleissivistävä aikuiskoulutus", koska termi on vanhentunut ja epäselvä nykylainsäädännössä. Lainsäädännössä koulutuskeskuksen tehtäväksi säädettäisiin saamen kielen ja kulttuurin koulutus ja tällä tarkoitetaan mm. koulutuskeskuksen nykyistä yleissivistävää aikuiskoulutusta, jota on järjestetty pitkinä linjoina sekä saamen kielen ja kulttuurin kurssimuotoista koulutusta. Saamen kielen ja kulttuurin koulutus voidaan tulkita laajasti pitäen sisällään mm. kielen, saamenkäsityön (duodji), taiteen, sanataiteen, musiikin ja kulttuurin tuottamisen koulutuksen. Koulutuksen enimmäismäärän säätelystä luovutaan ja koulutuksen volyymistä sovitaan vuosittain Opetushallituksen kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa. Sekä saamelaisten että muiden ryhmien saamen kielen ja kulttuuriin osaamistarve ja saamelaisten asuminen myös kotiseutualueen ulkopuolella puoltavat sitä, että koulutuskeskus voi jatkossa toimia saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen antajana valtakunnallisesti, erityisesti omaehtoisesti hankittavana verkko-opintoina. Työryhmä on selvittänyt miten koulutuskeskus voi tukea perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten saamen kielen ja saamenkielistä opetusta. Laissa voisi olla nykyistä laajempi oikeus saamen kielen opetusmateriaalin ja saamen kielen opetukseen liittyvän verkkomuotoisen tukitoiminnan harjoittamiseen, jolloin sen voisi katsoa koskevan myös perusopetusta. Toiminnassa olisi samankaltaisuutta esim. Kotiperuskoulun ja LukiMat -verkkopalvelun kanssa. Voimassa oleva lukiolainsäädäntö mahdollistaa saamenkielen opetuksen hyväksilukemisen myös verkkomuotoisesti toteutettuna. Työryhmä pitää kannatettavana mm. vähemmistövaltuutetun tekemää esitystä saamen kielen elvytysohjelman laatimisesta			
Avainsanat Saamelaisalueen koulutuskeskus, saamen kieli, saamen kulttuuri, ammatillinen koulutus			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3	ISSN 1797-951X (Verkkojulkaisu)	ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 86	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
6.2.2009

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publikation Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
Ordförande: Marita Savola	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
Sekreterar: Sanna Hirsivaara ja Hanna Ketonen	Datum för tillsättande av organet 19.3.2008	Dnro 27/040/2008	
Publikation (även den finska titeln) Uppgifter, ställning och lagstiftning för sameområdets utbildningscentral (Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö)			
Publikationens delar Promemoria + bilagor			
Sammandrag <p>Undervisningsministeriet tillsatte 19.3.2008 på initiativ av sameområdets utbildningscentral (SAKK) en tjänstemannagrupp med uppgift att uppdatera och förnya lagen om sameområdets utbildningscentral (545/1993). Arbetsgruppen anser att:</p> <p>Utbildningscentralens syfte fortfarande är aktuellt, dvs. skötseln av yrkesutbildningen på området samt särskilda uppgifter som hör till det samiska språket och den samiska kulturen. Samernas kulturella och språkliga rättigheter talar för att utbildningscentralens också i fortsättningen bör kvarstå som statlig läroanstalt inom undervisningsministeriets ansvarsområde. För utbildningscentralens förvaltningsmodell och verksamhet inom sameområdet gäller i fortsättningen huvudsakligen det som gäller för annan lagstiftning bl.a. om yrkesutbildning, yrkesutbildning för vuxna, behörighetskraven för lärare och förvaltningens organisation. Beredningen av regeringens proposition med förslag till lag om utbildningscentralen inleds och målsättningen är att avge propositionen till riksdagen under våren 2009. Basfinansieringen för utbildningscentralen utgörs också i fortsättningen av den statliga finansieringen. I lagstiftningen medtas varken maximi- eller minimigränser avseende utbildningsformerna.</p> <p>Utbildningscentralens nuvarande funktioner som anordnare av allmänbildande vuxenutbildning och utbildning i det samiska språket (nordsamiska, enare- och koltsamiska) och den samiska kulturen är viktiga när det gäller att trygga näringarna, kulturen och vidareutvecklingen. I den lagstiftning som förnyas stryks termen "allmänbildande vuxenutbildning" eftersom den är föråldrad och otydlig i modern lagstiftning. I lagstiftningen anges att utbildningen i det samiska språket och den samiska kulturen är utbildningscentralens uppgift, och då avses bl.a. den nuvarande allmänbildande vuxenutbildningen i form av långa linjer och kurser i samiska och samisk kultur.</p> <p>Utbildning i samiska och samisk kultur kan tolkas brett och innefatta bl.a. språket, samiskt hantverk (duodji), konst, ordkonst, musik och kulturproduktion. Bruket att reglera utbildningens maximala volym frångås och det överenskommes årligen om volymen i resultatsamtal med Utbildningsstyrelsen. Behovet av kunskaper i samiska och samisk kultur såväl hos samer som hos andra grupper och samer som bor utanför hemtrakten ger stöd för att utbildningscentralen i fortsättningen kan fungera nationellt som utbildningsarrangör för det samiska språket och den samiska kulturen, särskilt för webbstudier på egen hand.</p> <p>Arbetsgruppen har utrett på vilket sätt utbildningscentralen kan stödja undervisningen i det samiska språket och annan undervisning på samiska inom den grundläggande utbildningen och i läroanstalterna på andra stadiet. Lagen kan innehålla större befogenheter än nu för webbaserad stödverksamhet med hjälp av läromedel på samiska och undervisning på samiska. Detta kan gälla också inom den grundläggande utbildningen. Verksamheten vore samstämmig med t.ex. Hemgrundskolan och webbtjänsten LukiMat. Enligt gällande gymnasielagstiftning kan också undervisning i samiska via webben räknas till godo. Arbetsgruppen anser bl.a. att förslaget från minoritetsombudsmannen om att skriva ett stimulansprogram för det samiska språket är värt att stödjas.</p>			
Nyckelord Sameområdets utbildningscentral, samiska, samisk kultur, yrkesutbildning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:3	ISSN 1797-951X (Online)	ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)	
Sidoantal 86	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution	Förlag Undervisningsministeriet		

Description

Publisher Ministry of Education		Date of publication 6.2.2009	
Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Chair: Marita Savola Secretaries: Sanna Hirsivaara ja Hanna Ketonen	Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland		
	Contracted by Ministry of Education		
	Committee appointed on 19.3.2008	Dnro 27/040/2008	
Name of publication The role, status and legislation of the Sami Education Institute (Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö)			
Parts Memorandum + appendices			
Abstract On 19.3.2008, on the initiative of the Sami Education Institute, the Ministry of Education appointed a committee of senior officials to update and amend the Act on the Sami (Homeland) Education Institute. (545/1993). The committee sees that: The purpose of the education institute in providing vocational education and training in the region and executing special tasks relating to Sami language and culture is still valid. The cultural and linguistic rights of the Sami people justify its continued operation as a state institute, subordinate to the Ministry of Education. The administrative model and operation of the institute will be mainly governed by provisions elsewhere in legislation concerning vocational education and training, vocational adult education and training, teachers' qualification requirements and administrative model. Preparations for a Government Bill on the institute will be launched with the aim of submitting it to Parliament during the spring session 2009. The core funding of the institute will continue to be provided by the government. The new legislation will not provide for the maximum or minimum limits for the different forms of education and training. The current operations of the education institute geared to offer general adult education and education in the Sami language (Northern, Inari and Skolt Sami) and Sami culture are important for the preservation and developing of new forms of livelihoods and culture. The amended legislation will not use the term "general adult education" because it is outdated and ambiguous in modern legislation. The legislation will enact that the mission of the education institute is to provide education in Sami language and culture, which will include current general adult education and courses in Sami language and culture. The instruction of Sami language and culture can be interpreted broadly to include Sami handicraft (duodji), art, literary arts, music and cultural production. As the maximum extent of education will not be laid down, the volume of education will be agreed annually in performance negotiations with the National Board of Education. Because of the need of the Sami and other people to know Sami language and culture and the fact that there are Sami people living outside the Sami Homeland, the education institute will act as a national provider of education in Sami language and culture, especially in the form of virtual studies over the net. The committee has explored ways in which the education institute can support instruction of Sami language and in the Sami language in basic education and in secondary education and training. The Act could provide for a wider possibility to offer web-based services relating to Sami language learning materials and the instruction of Sami language, in which case this could be seen to include basic education. Services could be similar to models developed in The Comprehensive School for the Finnish Children Abroad and LukiMat -web-based service. The legislation in force on the upper secondary school provides for the possibility to recognise web-based studies in the Sami language. The committee endorses the proposal put forward by the Ombudsman for Minorities for a special programme for revitalising the Sami language.			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2009:3		ISSN 1797-951X (Online)	ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)
Number of pages 86	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by		Published by Ministry of Education	

Govvádus

Julggásteaddji
Oahpahasministeriija

Julggástanbeaivemearri
6.2.2009

<p>Dahkit</p> <p>Ságadoalli: Marita Savola</p> <p>Čállit: Sanna Hirsivaara ja Hanna Ketonen</p>	<p>Julggástusa sládjá Oahpahasministeriija bargojoavkočállosat ja čilgehusat</p> <p>Doaibmanaddi Oahpahasministeriija</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Doaibmaorgána ásahanbeaivemearri 19.3.2008</td> <td style="width: 50%;">Dnro 27/040/2008</td> </tr> </table>	Doaibmaorgána ásahanbeaivemearri 19.3.2008	Dnro 27/040/2008
Doaibmaorgána ásahanbeaivemearri 19.3.2008	Dnro 27/040/2008		
<p>Čállaga namma (maiddái suomagielat) Sámi oahpahasguovddáža doaibma, sajádat ja láhkaásaheapmi (Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö)</p>			
<p>Čállaga oasis Muitočálus + mildosat</p>			
<p>Čoahkkáigeassu</p> <p>Oahpahasministeriija ásahii 19.3.2008 Sámi oahpahasguovddáža (SOG) álgaga geažil virgealmmáibargojoavkku, man bargun lei Sámi oahpahasguovddážis addojuvvon lága (545/1993) buktima áigedássái ja ođasmahttima. Bargojoavku oaidná, ahte:</p> <p>Oahpahasguovddáža ulbmil guovllu ámmátlaš skuvlejumi sihke sámegiela ja sámegillii ja -kultuvrii gulli erenomášdoaimmaid dikšojeaddjin lea ain áigejuovdil. Sápmelaččaid kultuvralaš ja gielalášrievttit bealuštit dan, ahte oahpahasguovddáš seailu ain boahtteáiggisge oahpahasministeriija doaibmasuorggi vuollásazžan ja stáhta oahppolágádussan. Sámi oahpahasguovddáža hálddahusmálles ja doaimmain lea váldoosiin fámus ain dat maid earáge láhkaásaheamis ee. ámmátlašskuvlejumis, ámmátlášrávesolbmuidskuvlejumis, oahpaheaddjiid gelbbolašvuodagáibádusain ja hálddahusa ordnemis lea ásahuvvon. Ráđdehusa evttohus oahpahasguovddáža lágaodasmahttimis álggahuvvo ja ulbmilin lea addit ráđdehusa evttohusa gidđabaji 2009 áigge. Oahpahasguovddáža vuodđoruhtadeapmi čoggo boahtteáiggisge stáhta ruhtadeamis. Láhkaásaheami oktavuodas ii addojuvvo mearrádušat eánemustá dahje unnimusta skuvlejumihamiid ektui.</p> <p>Oahpahasguovddáža dálá doaimmat dábálaščuvgehusa rávesolbmuid addii skuvlejumi ja sámegiela (davvi-, anáraš ja nuortalašgiela) ja kultuvrra ja skuvlejumi fálliin leat dehálaččat ealáhusaid ja kultuvrra seailluheami ja ođđa hámiid ovddideami geažil. Lága ođasmahttima oktavuodas luhppojuvvo tearbmas ”dábálaš čuvgehusa addii skuvlejumis rávesolbmuid” dasgo tearbma lea buorasmuvvan ja eahepečielggas dálá áigge láhkaásaheamis. Láhkaásaheami oktavuodas oahpahasguovddáža doaibman mearriduvvo sámegiela ja kultuvrra skuvlen ja dáinna oaivvilduvvo ee. oahpahasguovddáža dálá dábálaščuvgehusa rávesolbmuid addii skuvlejumi, mii lea ordnejuvvon guhkkeslinjá sihke sámegiela ja kultuvrra gursahápmásaš skuvlejupmin.</p> <p>Sámegiela ja kultuvrra oahpahas lea vejolaš meroštallat viidádit nu ahte dat doallá sisttis ee. giela, duoji, dáidaga, sátnedáidaga, musihka ja kultuvrra buvtadeami skuvlejumi. Skuvlejumi eánemustá mearrádušas luhppojuvvo ja skuvlejumi volymas sohppojuvvo jahkásaččat Oahpahasráđdehusain boadusráđđádallamiin. Sihke sámiiid ahte eará joavkkuid sámegiela ja kultuvrra máhtindárbbut ja sámiiid ássan maiddái sámejuovllu olggobealde bealuštit dan, ahte oahpahasguovddáš sáhtta boahtteáiggis doaibmat sámegiela ja kultuvrra addiiskuvlenlágádussan olles riikka dásis, erenomášit eaktodáhtolaččat skáhppojuvvon fierbmeoahpahas.</p> <p>Bargojoavku lea čielggadan mo oahpahasguovddáš sáhtta doarjut vuodđooahpahas ja nuppi dási oahppolágádusaid sámegiela ja sámegielatoahpahas. Lágas sáhtášii leat viidádušat vuogitvuotta go dálá lágas lea mearriduvvon sámegielat oahpahasmateriála ja sámegiela oahpahasii guoskki fierbmis dáhpáhuvi doarjjadoaibma, dalle dan sáhtášii jurddašit guoskat maiddái vuodđooahpahas. Doaimmas livččii sullasašvuotta ovdam. Kotiperuskoulu ja LukiMat -fierbmebálvalusaiguin. Fámus leahkki logahatláhkamearráduš addá vejolašvuotta sámegielat oahpahas buorinlohkama maiddái fiermmis addojuvvon oahpahas. Bargojoavku guottiha ee. vehádatáššeolbmá evttohusa sámegiela ealaskahttinprográmma dahkama.</p>			
<p>Áššesánit Sámi oahpahasguovddáš, sámegiella, sámekultuvra, ámmátlašskuvlejupmi</p>			
<p>Ráiddu namma ja nummir Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3</p>	<p>ISSN 1797-951X (Online)</p>	<p>ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)</p>	
<p>Oppanas siidomearri 86</p>	<p>Giella suopma</p>	<p>Haddi</p>	<p>Luohtámušvuotta julggálaš</p>
<p>Juohkki</p>	<p>Goasttideaddji Oahpahasministeriija</p>		

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 19.3.2008 saamelaisalueen koulutuskeskuksen aloitteesta virkamiesryhmän, jonka tehtävänä oli saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (545/1993) ajantasaistaminen ja uudistaminen. Virkamiesryhmän oli määrä saada työnsä valmiiksi vuoden 2008 loppuun mennessä. Valmistelutyön käynnistämisen taustalla olivat koulutus- ja korkeakoululainsäädännön muutokset, hallitusohjelman tavoitteet sekä nykyisen perustuslain ja saamen kielilain velvoitteet ja Euroopan neuvoston ministerikomitean kannanotot. Saamelaisalueen koulutuskeskus perustettiin vuonna 1978 ja nykyinen lainsäädäntö on vuodelta 1993.

Virkamiesryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset koulutuskeskuksen tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevista tarkistustarpeista ottaen huomioon koulutuslainsäädännön uudistukset ja korkeakouluopetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat. Virkamiesryhmän tuli kuulla työnsä aikana saamelaisalueen koulutuskeskuksen edustajia, saamelaiskäräjiä ja muita työnsä kannalta keskeisiä tahoja.

Virkamiesryhmän puheenjohtajana on toiminut johtaja Marita Savola ja jäseninä opetusneuvos Seppo Niinivaara (varapuheenjohtaja), opetusneuvos Heikki Blom, hallitusneuvos Maiju Tuominen ja opetusneuvos Merja Leinonen opetusministeriöstä. Virkamiesryhmän sihteerinä ovat toimineet ylitarkastaja Sanna Hirsivaara opetusministeriöstä ja opetusneuvos Hanna Ketonen Opetushallituksesta. Valmisteluryhmän yhteyshenkilönä Lapin lääninhallituksesta on toiminut sivistystoimentarkastaja Kari Torikka.

Virkamiesryhmä on ehdotustensa taustaksi koonnut keskeisten tahojen näkemykset Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskevan lainsäädännön uudistamistarpeista, kuullut asiantuntijoita ja järjestänyt useita kuulemistilaisuuksia työnsä eri vaiheissa. Kokonaiskuvan luomiseksi työryhmä on muistiossaan kuvannut saamelaisten koulutukseen liittyviä asioita laajemmin kuin mitä Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskevan lakimuutoksen valmistelu edellyttää. Ryhmän loppuraportti sisältää kattavan nykytilan kuvauksen, sekä ryhmän näkemykset ja ehdotukset koulutuskeskuksen asemaa, tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevista uudistus- ja kehittämistarpeista.

Virkamiesryhmä esittää Saamelaisalueen koulutuskeskuksen aseman säilyttämistä jatkossakin valtion oppilaitoksena alkuperäiskansan ja vähemmistökielen aseman turvaamiseksi sekä alueen väestön koulutusmahdollisuuksien ja elinkeinoelämän kehityksen tukemiseksi. Saamelaisalueen koulutuskeskuslain muuttamista koskeva HE esitetään annettavaksi eduskunnalle keväätuntokaudella 2009. Virkamiesryhmä esittää koulutuskeskuksen voimavaroihin lisäystä laajenevien tehtävien hoitamiseksi.

Saatuana työnsä päätökseen valmisteluryhmä jättää esityksensä kunnioittavasti opetusministeriölle jatkotoimenpiteitä varten.

Helsingissä 16.1.2009

Marita Savola

Heikki Blom

Sanna Hirsivaara

Hanna Ketonen

Merja Leinonen

Seppo Niinivaara

Maiju Tuominen

Sisältö

1	<u>Virkamiesryhmän tehtävä ja sen tausta</u>	11
	1.1 Toimeksianto	11
	1.2 Valmistelutyön tausta	11
	1.3 Virkamiesryhmän työskentely	12
2	<u>Saamelaiset alkuperäiskansana Euroopassa</u>	15
	2.1 Saamelaisväestö	15
	2.2 Perustuslaki, saamelaiskäräjät ja alueiden kehittämislaki	15
	2.3 Saamen kielilaki	16
	2.4 Saamen kieli päivähoitossa, esi- ja perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa	16
	2.5 Vähemmistövaltuutetun kannanotto	17
	2.5 Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992)	18
	2.6 YK:n ihmisoikeusneuvoston alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus	19
3	<u>Saamelaisalueen koulutuskeskus</u>	20
	3.1 Koulutuskeskuksen toiminnan historia	20
	3.2 Toiminnan ohjaus ja rahoitus	20
	3.3 Toiminnan suuntautuminen ja volyymi	22
	3.3.1 Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus ja oppisopimuskoulutus	22
	3.3.2 Aikuisten yleissivistävä koulutus ja saamelaiskulttuurin koulutus	24
	3.3.3 Tutkimus- ja palvelutoiminta ja kansainvälinen yhteistyö	26
4	<u>Saamelaisalueella toimivat oppilaitokset, järjestäjät ja korkeakoulut</u>	28
	4.1 Perus- ja lukio-opetuksen lainsäädäntö ja järjestäminen	28
	4.2 Taiteen perusopetus	31
	4.3 Ammatillinen koulutus	32
	4.4 Vapaa sivistystyö ja kielitutkinnot	33
	4.5 Korkeakouluopetus	34
	4.6 Kansainvälisiä koulutusorganisaatioita	37
	4.7 Muita koulutuksen yhteistyömuotoja	37

5	<u>Toimintaympäristön muutos sekä uudet aloitteet ja kannanotot</u>	39
	5.1 Pohjois-Suomen elinkeinoja, kulttuuria ja koulutusta koskevia aloitteita ja strategioita	39
	5.2 Saamelaiskulttuurikeskus	43
	5.3 Lausunnonantajien ja kuulemistilaisuuksien näkemykset uudistustarpeista	44
6	<u>Virkamiesryhmän näkemykset saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävistä ja asemasta sekä lainsäädännön uudistustarpeista</u>	47
	6.1 Hallinto, ohjaus ja rahoitus	47
	6.2 Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus ja oppisopimuskoulutus	48
	6.3 Saamen kieli ja kulttuuri	49
	6.4 Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäminen	49
	6.5 Taiteen perusopetus	51
	6.6 Korkeakouluyhteistyö	52
7	<u>Virkamiesryhmän ehdotukset</u>	54
8	<u>Ehdotusten vaikutukset ja toimeenpano</u>	56
	<u>Liitteet</u>	
	Liite 1. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtosääntö	57
	Liite 2. Järjestämisluvat	64
	Liite 3. Laki ja asetus Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta	70
	Liite 4. Tulossopimus vuodelle 2008	77

1 Virkamiesryhmän tehtävä ja sen tausta

1.1 Toimeksianto

Opetusministeriö asetti 19.3.2008 Saamelaisalueen koulutuskeskuksen (SAKK) aloitteesta virkamiesryhmän, jonka tehtävänä oli Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (545/1993) ajantasaistaminen ja uudistaminen. Virkamiesryhmän oli määrä saada työnsä valmiiksi vuoden 2008 loppuun mennessä.

Toimeksiannon mukaan virkamiesryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotukset koulutuskeskuksen tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevista tarkistustarpeista ottaen huomioon koulutuslainsäädännön uudistukset ja korkeakouluopetuksen järjestämisestä koskevat suunnitelmat. Virkamiesryhmän tuli kuulla työnsä aikana Saamelaisalueen koulutuskeskuksen edustajia, saamelaiskäräjiä ja muita työnsä kannalta keskeisiä tahoja.

Virkamiesryhmän puheenjohtajana on toiminut johtaja Marita Savola ja jäseninä opetusneuvos Seppo Niinivaara (varapuheenjohtaja), opetusneuvos Heikki Blom, hallitusneuvos Maiju Tuominen ja opetusneuvos Merja Leinonen opetusministeriöstä. Virkamiesryhmän sihteerinä ovat toimineet ylitarkastaja Sanna Hirsivaara opetusministeriöstä ja opetusneuvos Hanna Ketonen Opetushallituksesta. Ryhmän yhteyshenkilönä Lapin lääninhallituksesta on toiminut sivistystoimentarkastaja Kari Torikka.

1.2 Valmistelutyön tausta

Saamelaisalueen koulutuskeskus on perustettu vuonna 1978. Koulutuskeskuksella on oma lainsäädäntö. Oppilaitoksen tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten. Tehtävänä on säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista. Koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta ja saamelaiskulttuurin koulutusta. Saamelaisalueen koulutuskeskus on valtion oppilaitos ja sitä ohjataan Opetushallituksen ja koulutuskeskuksen välisellä tulossopimuksella. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rahoitus vuoden 2008 talousarviossa (mom. 29. 20.01) oli 4 010 000 euroa.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lainsäädäntöä on edellisen kerran uudistettu vuonna 1993. Tuolloin Saamelaisalueen ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus päätettiin keskittää yhteen oppilaitokseen yhdistämällä Saamelaisalueen ammatilliseen koulutuskeskukseen Ivalon kotitalousoppilaitos ja Inarin Opisto. Järjestelyllä haluttiin tehostaa alueen ammatillista koulutusta ja turvata saamen kieleen ja kulttuuriin liitty-

vien erityistehtävien hoitaminen. Samassa yhteydessä lakiin kirjattiin myös mahdollisuus toteuttaa koulutustehtäviä tukevaa tutkimus- ja palvelutoimintaa.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimintaympäristö, koulutus- ja korkeakoululainsäädäntö sekä toiminnan kannalta tärkeä muu lainsäädäntö ovat muuttuneet monin tavoin vuoden 1993 jälkeen, jolloin edellinen laki astui voimaan.

Uusi perustuslaki tuli voimaan vuonna 1999 ja saamen kielilaki vuonna 2003. Perustuslain mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kielilain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädettyä oikeutta ja sen toteutumista. Eurooppalainen peruskirja vuodelta 1992 koskee alueellisia kieliä ja vähemmistökieliä. Euroopan neuvoston ministerikomitea on hyväksynyt marraskuussa 2007 suosituksen näitä kieliä koskevan peruskirjan soveltamisesta Suomessa.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen lainsäädäntöä, rahoitusperusteita ja ohjausta on tarkistettu useaan otteeseen vuoden 1998 koululakiuudistuksen jälkeen. Ammattiopistostrategian toimeenpano muuttaa ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjäverkkoa. Valtion omistajapolitiikan suunta on viime vuosina ollut valtion oppilaitosten yksityistäminen. Peruskoulu- ja lukioverkko on muuttunut ikäluokkien pienetessä ja vuoden 2010 valtionosuusuudistus muuttaa erityisesti perusopetuksen rahoitusta ja ohjausta. Ehdotukset yliopistolaista ja ammattikorkeakoululaista ovat olleet lausuntokierroksella ja niitä koskevat hallituksen esitykset on tarkoitettu antaa eduskunnalle keväätuntokaudella 2009. Korkeakoululaitoksen rakenteellinen kehittäminen etenee ja vaikuttaa monin tavoin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen määrään, rakenteeseen ja opetuksen tarjonnan järjestykseen. Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen sekä vapaan sivistystyön kehittämisohjelman valmistelu etenee tavoitteena toimeenpano 2010 lähtien.

Toimintaympäristön muutos, mm. elinkeinorakenteen muutos, alueellisen kehittämisen tarve, ikärakenteen kehitys, saamelaisten muutto kotiseutualueen ulkopuolelle ja tarpeet saamen kielen ja kulttuurin kehittämiseksi ovat vaikuttaneet myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lain uudistamiseksi tehtyihin aloitteisiin. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lisäksi kansanedustajat ja saamelaiskäräjät ovat tehneet aloitteita lain uudistamiseksi. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen laki on myös teknisesti vanhentunut.

Pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelman 4.5.2007 mukaan turvataan saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan perustuslaissa säädetyn kulttuuri-itsehallinnon pohjalta. Palvelurakenteiden uudistamisen yhteydessä turvataan palvelujen saatavuus suomen, ruotsin ja saamen kielellä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden saanti taataan suomen ja ruotsin kielellä sekä pyritään turvaamaan sosiaali- ja terveyspalveluja myös saamenkielisinä. Hallituksen kevään 2007 kehyspäätökseen sisältyi myös ratkaisu saamelaiskulttuurikeskuksen rakentamisesta Inariin.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2007–2012 mukaan saamenkielisten oppilaiden mahdollisuuksia osallistua esi- ja perusopetukseen sekä lukiokoulutukseen omalla äidinkielellään tuetaan.

1.3 Virkamiesryhmän työskentely

Virkamiesryhmä on ehdotustensa taustaksi koonnut keskeisten tahojen näkemykset Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskevan lainsäädännön uudistamistarpeista sekä järjestänyt useita kuulemistilaisuuksia työnsä eri vaiheissa. Kokonaiskuvan luomiseksi työryhmä on muistiossaan kuvannut saamelaisten koulutukseen liittyviä asioita laajemmin kuin mitä Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskevan lakimuutoksen valmistelu edellyttää.

Lausunnot lainsäädännön uudistamistarpeista

Työryhmä pyysi 15.5.2008 päivätyllä kirjeellä laajalta sidosryhmäjoukolta näkemyksiä lain uudistamistarpeista. Pyyntö lähetettiin valtionvarainministeriölle, Opetushallitukselle, saamelaiskäräjille, Lapin läänille, lähialueella toimiville korkeakouluille ja yliopistoille joissa on saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvää opetusta ja tutkimusta, saamelaisalueen lukioille ja kunnille ja useille saamelaisten järjestöille.

Vastauksen lähettivät valtionvarainministeriö, Opetushallitus, Saamelaiskäräjät, Lapin lääninhallitus, Enontekiön kunta, Inarin kunta, Sodankylän kunta, Utsjoen kunta, Saamelaisalueen koulutuskeskus, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Helsingin yliopisto, Anára Sámišearvi ry, Anaráškielá servi ry, Johti Sápmelaččat rs, Oulu Sámit ry, SámiSoster rs, Suoma Boazosámit, Sami Duodji ry, Saa'mi Nu'e'tt, Vuotson saamelaisseura (ent. Soađegili Sámiid Searvi rs), Suoma sámiid guovddášsearvi rs, Suoma Sámi Dáiddasearvi ry, Sami Siida ja Suoma Sami Nuorat rs.

Kommentointikierroksen avulla esiin tulleet näkemykset on otettu huomioon tässä muistiossa osana alakohtaisten kehittämispaineiden analyysiä. Näkemyksissä tuli esiin useita mm. koulutuksen sisältöön liittyviä ja koulutuskeskuksen sisäiseen päätösvaltaan kuuluvia aloitteita, jotka eivät kuitenkaan liittyneet suoranaisesti lain uudistamiseen ja joita voidaan edistää myös muilla tavoin. Työryhmä välittää nämä näkemykset koulutuskeskuksen tietoon.

Työryhmä on perehtynyt koulutuskeskuksen lain uudistamistarpeista tehtyihin aloitteisiin ja koulutuskeskuksen ohjausjärjestelmään. Työryhmä on ottanut lähtökohdakseen määrittellä, mikä on koulutuskeskuksen rooli erilaisiin osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaajana ja mitkä vastuut taas kuuluvat esimerkiksi kunnille ja muille oppilaitoksille ja asettaako laki esteitä yhteistyölle.

Tämän jälkeen työryhmä on selvittänyt, mitkä koulutuskeskuksen ydintoimintaan liittyvät aloitteet kuuluvat lain uudistamiseen ja mitkä aloitteet kuuluvat taas esimerkiksi järjestämisluvilla, tulohajauksella ja koulutuskeskuksen sisäisillä ratkaisuille edistettäväksi, eivätkä edellytä lain muutoksia. Työryhmä on pyrkinyt hahmottelemaan lain, jonka puitteissa koulutuskeskus pystyy vastaamaan joustavasti erilaisiin osaamis- ja sivistystarpeisiin. Tavoitteena on ollut, että saamelaisalueen koulutuskeskus pystyy tarjoamaan ydinosaimistaan muille koulutusorganisaatioille ja muut koulutusorganisaatiot voivat yhteistyössä täydentää koulutuskeskuksen tarjoamaa osaamista alueella.

Työryhmä on keskittynyt arvioimaan saamelaisalueen ja saamen kielen ja kulttuurin edistämiseksi tehtyjä aloitteita niiltä osin, kuin ne liittyvät koulutuskeskuksen toimintaan. Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen sekä saamen kulttuurin edistäminen on kokonaisuus, josta koulutuskeskus on yksi osa.

Lisäksi työryhmä on kartoittanut laajan eri sidosryhmille suunnatun kommentointipyynnön avulla mahdollisia muita lain uudistamistarpeita. Työryhmä on hahmottanut saamelaisalueen osaamistarpeisiin ja saamen kieleen ja kulttuurin kehittämiseen liittyviä toimintaympäristön muutoksia strategioiden, selvitysten ja muiden aloitteiden kautta.

Kuulemistilaisuudet

Työryhmä on kuullut työssään asiantuntijoita. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen edustajat on kutsuttu kokoukseen kahdesti. Saamelaisalueen rehtori Lassi Valkeapää vieraili työryhmän kokouksessa 3.6.2008. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen uudistunut johto, ma. rehtori Liisa Holmberg, apulaisrehtori Maritta Mäenpää ja johtokunnan puheenjohtaja Risten-Rauna Magga vierailivat 4.11.2008 pidetyssä kokouksessa.

Saamelaiskäräjien mukaan koulutuskeskusta valmisteleva lakiehdotus koskee merkittävästi saamelaisten asemaa. Käräjät esittivät saamelaiskäräjälain mukaisia neuvotteluja lain muutoksesta, sen valmistelutyöstä ja liittymistä muihin kansallisiin ja kansainvälisiin koulutusuudistuksiin. Työryhmä kutsui saamelaiskäräjät kokoukseensa 4.11.2008. Saamelaiskäräjiä edustivat puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi ja koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari.

Maakuntakorkeakoulu toimitti työryhmälle pyynnöstä kirjallisen muistion Maakuntakorkeakoulun roolista ja mahdollisuuksista korkeakoulutasoisen toiminnan tarjoajana saamelaisalueelle. Työryhmä kutsui Opetushallituksen saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja saamen kielen asiantuntijavirkkamiehiä kokoukseensa ja 1.9.2008 pidettyyn kokoukseen osallistuivat Ulla Vanttaja, Pirkko Luukkonen, Hannu Pesola ja Tarja Leblay.

Työryhmä järjesti Inarissa 28.11.2008 kuulemistilaisuuden keskeisistä esityksistään. Kuulemistilaisuuden yhteydessä oli mahdollisuus myös kommentoida keskeisiltä osiltaan valmistunutta työryhmän muistiolounnosta.

Loppuraportti ja jatkotoimenpiteet

Valmisteluryhmän loppuraportti sisältää kattavan nykytilan kuvauksen, ryhmän näkemykset ja ehdotukset koulutuskeskuksen asemaa, tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevista uudistus- ja kehittämistarpeista. Valmisteluryhmän loppuraportti julkaistaan opetusministeriön työryhmämuistioiden sarjassa. Siihen sisältyvästä luonnoksesta uudeksi lainsäädännöksi pyydetään keskeisten tahojen lausunnot. Hallituksen esitys eduskunnalle esitetään annettavaksi kevätistuntokaudella 2009 ja sen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2010. Virkamiesryhmän loppuraporttiin sisältyy myös koulutuskeskuksen voimavaroja koskevia ehdotuksia vuoden 2010 talousarvioesityksen valmistelua silmälläpitäen.

Työryhmä on työnsä kuluessa kuullut laajasti eri sidosryhmiä. Täten työryhmämuistiota ei lähetetä lausuntokierrokselle vaan lausunnot pyydetään hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä.

2 Saamelaiset alkuperäiskansana Euroopassa

2.1 Saamelaisväestö

Saamelaiset ovat Euroopan pohjoisin ja EU-alueen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisten asuttama alue ulottuu Keski-Norjasta ja -Ruotsista Taalainmaan ja Hedmarkenin pohjoisosista Suomen pohjoisosan yli Venäjälle, Kuolan niemimaalle. Saamelaisia asuu myös näiden alueiden ulkopuolella. Norjassa saamelaisia on noin 40 000–45 000, Ruotsissa 15 000–20 000 ja Venäjällä 2 000.

Suomessa saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Saamelaiskäräjien mukaan Suomessa on noin 9 300 saamelaista. Heistä yli 60 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Näin arvioituna saamelaisista asuu saamelaisalueella 3 600. Saamelaisalueen väestömäärä kokonaisuudessaan on noin 10 400.

Helsingin alueella asuu noin 1 000 saamelaista, Rovaniemen alueella noin 550 ja Oulun alueilla 600 saamelaista. Noin 70 % alle 10-vuotiaista saamelaislapsista asuu saamelaisalueen ulkopuolella, joista valtaosa Helsingin seudulla, Oulussa ja Rovaniemellä. Alle 10-vuotiaista saamelaisista 450 ja 11–17-vuotiaista 400 asuu saamelaisalueella.

Suomen väestöstä äidinkieltään puhuvia suomenkielisiä oli 91,2 %, ruotsinkielisiä 5,5 % ja väestörekisteriin saamenkielen äidinkielekseen on ilmoittanut 0,03 %. Saamelaiskäräjien omien tilastojen (2007) mukaan pohjoissaamen kieltä äidinkielenään puhuu noin 1 770, inarinsaamea 300 ja koltansaamea 360.

2.2 Perustuslaki, saamelaiskäräjät ja alueiden kehittämislaki

Suomen perustuslain mukaan (2 luku, 17 §) saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustelujen mukaan säännöksen turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys.

Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Perustuslain 121 § mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään.

Saamelaiskäräjiä koskevan lain mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin

saamelaiskäräjiä koskevassa laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Lain mukaan valtion talousarviossa on varattava määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin. Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Saamelaiskäräjiä koskevan lain mukaan tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Näissä asioissa saamelaiskäräjät käyttää lisäksi päätösvaltaa siten kuin tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

Nykyisen saamelaiskäräjälain (laki 975/1995, §3) mukaan saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena, edellyttäen, että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai, että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa tai, että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Alueiden kehittämislain mukaan (602/2002) maakunnan liitto laatii määräaikaisen maakuntaohjelman. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, maakunnan kehittämisen kannalta keskeisimmät hankkeet ja muut olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan tulee lain mukaan sisältyä saamelaiskulttuuria koskeva osa.

2.3 Saamen kielilaki

Saamen kielilain (1086/2003) mukaan lain tarkoituksena on osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielilaissa säädetään saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Tavoitteena on, että saamelaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä saamelaisten kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Saamen kieliä ovat inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Saamen kielen taidosta ja sitä koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään saamen kielilaissa. Kielilain mukaan saamen kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista saamelaisalueella on soveltuvien osin voimassa, mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa (424/2003) säädetään. Laissa säädetään lisäksi, että saamen kielen taito osoitetaan yleisillä kielitutkinnoilla tai opintojen yhteydessä suoritettulla kielikokeella tai korkeakouluopinnoilla.

Yleisen kielitutkinnon voi tehdä pohjoissaamen kielessä.

2.4 Saamen kieli päivähoitossa, esi- ja perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa

Esiopetuksen ja päivähoidon järjestäminen kuuluu kunnille. Päivähoitoa on voitava antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- tai saamen kielellä. Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden esiopetus tulee antaa pääosin saamen kielellä.

Opetushallituksen esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden mukaan esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Perusopetuslaissa on säädetty saamen kielen opetuksesta. Opetus voidaan järjestää saamenkielisenä opetuksena joko kokonaan tai osittain. Saamea voidaan opettaa äidinkielenä, jolloin suomen kielen opetus toteutetaan suomi saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan ja ruotsin kieli on valinnaisena, A-kielenä, jolloin sen opetus aloitetaan perusasteen 1–6-vuosiluokkien aikana, valinnaisena B2-kielenä, jolloin sen opetus aloitetaan perusopetuksen 7-luokalta tai kerhomuotoisena toimintana

Saamelaisalueen kunnissa tapahtuvaan saamelaisopetuksen rahoituksesta säädetään laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Sen mukaan saamelaisten kotiseutualueen kunnille sekä muille mainitulla alueella toimiville koulutuksen järjestäjille myönnetään vuosittain valtionavustusta saamenkielisestä ja saamen kielen opetuksesta perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisesta koulutuksessa aiheutuviin kustannuksiin valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaisesti. Valtionavustukset yhteenlaskettuina vastaavat mainittuun opetukseen tarvittavan opetushenkilöstön palkkaamisesta aiheutuvia keskimääräisiä kustannuksia.

Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettavasta saamen kielen opetuksesta ei ole säännöksiä opetuslaissa. Opetusministeriö on antanut asetuksen 392/2007 vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista. Sen mukaan oppilaitoksissa, joissa ei järjestetä perusopetuslain 12 §:ssä ja lukiolain 8 §:ssä tarkoitettua äidinkielen opetusta saamenkielisille, romanikielisille ja vieraskielisille oppilaille, voidaan suorittaa valtionavustusta enintään 2,5 opetustunnista viikossa opetusryhmää kohti.

Ylioppilastutkinnossa on mahdollista suorittaa pohjoissaamen ja inarinsaamen äidinkielen kokeet. Kaikkien saamen kielten kokeet voidaan suorittaa vieraana kielenä. Vieraan kielen kokeena voidaan suorittaa vain lyhyen oppimäärän koe.

2.5 Vähemmistövaltuutetun kannanotto

Saamen kielen turvaamiseksi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa on tehty useita kannanottoja. Työryhmä nostaa muistiossaan niistä esiin ajankohtaisen vähemmistövaltuutetun kannanoton.

Vähemmistövaltuutetun tehtävä on valvoa yhdenvertaisuuslain mukaista etnisen syrjimättömyyden toteutumista Suomessa. Vähemmistövaltuutettu toimii ja vaikuttaa eri keinoin etnisen syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä puuttuu lausunnoin ja kannanotoin syrjintään. Vähemmistövaltuutetulle on turvattu lainsäädännöllä itsenäinen ja riippumaton asema (Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 660/2001).

Vähemmistövaltuutettu Johanna Suurpää esitti 13.11.2008, että Suomeen tarvittaisiin kiireellisesti saamen kielen elvyttämishjelmaa, kuten saamelaiskäräjät ovat esittäneet. Vähemmistövaltuutetun mukaan saamen kieleen liittyvät toimenpiteet ovat nykyisellään lyhytjänteisiä eivätkä riitä kielten tulevaisuuden turvaamiseksi.

Kannanotto liittyi vähemmistövaltuutetun teettämään selvitykseen. Sen mukaan Suomen saamelaisista jo suurin osa asuu saamen kotiseutualueen ulkopuolella, lapsista jopa 70 %. Kieleen liittyvien oikeuksien toteutuminen myös pääkaupunkiseudulla on siten tärkeää. Selvityksen mukaan palvelut toteutuvat kuitenkin puutteellisesti. Saamenkielisillä lapsilla olisi lain mukaan oikeus päivähoitoon saamen kielellä koko maan alueella. Kuitenkaan esimerkiksi Helsingissä saamenkielistä päivähoitoa ei ole. Alueella asuvat saamelaiset vanhemmat pitävät selvityksen mukaan saamen kielen ja kulttuurin siirtymistä lapsille tärkeänä ja toivovat päivähoitoa saameksi. Vähemmistövaltuutettu painottaa, että tarvitaan pikaisia neuvotteluja osapuolten välillä tilanteen korjaamiseksi.

Vähemmistövaltuutetun selvitys tuo esiin myös puutteita koulujen saamenkielen opetuksessa. Sen mukaan väestön vanhetessa tulee pohtia myös äidinkieleltään saamelaisten vanhusten tilannetta. Pääkaupunkiseudun saamelaiset toivovat omaa tilaa, joka mahdollistaisi kulttuurin ylläpitämisen myös kaupunkiolosuhteissa. Saamelaisten perustuslaillinen oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin koskee koko maata. Suomessa puhuttavista kolmesta saamen kielestä kaikki ovat varsin pieniä, mutta erityisesti inarinsaame ja koltansaame edellyttävät kiireellisiä ja pitkäjänteisiä tukitoimia selvittääkseen.

2.5 Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä *koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992)

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevalla eurooppalaisella peruskirjalla pyritään vahvistamaan vähemmistökielten asemaa. Peruskirja tunnustaa vähemmistökielet osaksi eurooppalaista kulttuuriperintöä ja pyrkii edistämään niiden asemaa eurooppalaisten valtioiden joukossa. Tavoitteena on suojella pieniä katoamassa olevia kieliä, joita sopimusvaltioiden kansalaiset perinteisesti käyttävät valtioissaan. Peruskirja ei siten koske esimerkiksi maahanmuuttajien kieliä.

Peruskirjan määräyksien kansallisesta täytäntöönpanosta raportoidaan kolmen vuoden välein Euroopan Neuvostolle, jonka asiantuntijakomitea antaa suositukseksi määräaikaishavainnointin ja muiden relevanttien tietojen perusteella. Euroopan Neuvoston ministerikomitea vahvistaa lopulliset suositukset. Ulkoasiainministerin esittelystä on säädetty asetus alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan voimaansaatamisesta. (149/1998)

Euroopan neuvoston ministerikomitea on hyväksynyt 21.11.2007 suosituksen CM/RecChL(2007)7 alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan Eurooppalaisen peruskirjan soveltamisesta Suomessa.

Ministerikomitea alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan 16 artiklan mukaisesti ottaen huomioon Suomen tasavallan 9. marraskuuta 1994 tallettaman ratifioimisasiakirjan, ottaen huomioon alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan asiantuntijakomitean arvion peruskirjan soveltamisesta Suomessa, pitäen mielessä, että tämä arvio perustuu Suomen kolmannessa määräaikaishavainnointin antamiin tietoihin, Suomen viranomaisten antamiin täydentäviin tietoihin, Suomessa laillisesti perustettujen yhteisöjen ja yhdistysten antamiin tietoihin sekä asiantuntijakomitean maavierailunsa aikana saamiin tietoihin, ottaen huomioon Suomen viranomaisten toimittamat kommentit asiantuntijakomitean selvityksen sisällöstä, suosittelee, että Suomen viranomaiset ottavat huomioon kaikki asiantuntijakomitean huomiot ja ensisijaisesti:

- 1 vahvistavat edelleen saamenkielistä koulutusta, erityisesti kehittämällä järjestelmällisen politiikan ja pitkän aikavälin rahoitussuunnitelman,

- 2 ryhtyvät pikaisesti toimiin suojellakseen ja edistääkseen inarin- ja koltansaamea, jotka ovat edelleen erityisen uhanalaisia kieliä, varsinkin järjestämällä pysyviä kielipesiä,
- 3 kehittävät edelleen saamen kielen käyttöä joukkoviestimissä, erityisesti televisiossa ja sanomalehdistössä, tarvittaessa yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa,
- 4 toteuttavat lisätoimia varmistaakseen ruotsin-, ja saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden,
- 5 kehittävät ja toteuttavat innovatiivisia strategioita romaniolettajien kouluttamiseksi sekä laajentavat romanikielisen oppimateriaalin tuotantoa.

2.6 YK:n ihmisoikeusneuvoston alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus

YK:n ihmisoikeusneuvosto hyväksyi ensimmäisessä istunnossaan alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistuksen torstaina 29. kesäkuuta. Yleiskokous hyväksyi kokouksessaan 13. syyskuuta 2007 alkuperäiskansojen julistuksen. Julistuksessa on muun muassa todettu alkuperäiskansojen oikeus itsemääräämiseen ja niiden oikeus itsehallintoon asioissa, jotka koskevat niiden sisäisiä ja paikallisia asioita. Alkuperäiskansoilla on oikeus säilyttää ja vahvistaa omia poliittisia, oikeudellisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuuri-instituutiotaan. Alkuperäiskansoja ei saa pakolla sulauttaa valtaväestöön, eikä heitä saa pakottaa pois mailtaan. Alkuperäiskansojen lapsia ei saa väkisin siirtää ryhmästä toiseen.

Valtioiden tulee tehdä yhteistyötä vilpittömässä hengessä alkuperäiskansojen kanssa heidän instituutioidensa kautta saadakseen heidän ennakkosuostumuksensa, ennen kuin ryhdytään niitä koskeviin oikeudellisiin tai hallinnollisiin toimiin. (Suomen pysyvä edustusto, Yhdistyneet Kansakunnat)

3 Saamelaisalueen koulutuskeskus

3.1 Koulutuskeskuksen toiminnan historia

Saamelaisalueen ammatillista koulutusta varten perustettiin vuonna 1978 Saamelaisalueen ammatillinen koulutuskeskus (laki (994/77), jonka tehtävänä oli erikoistua lähinnä luontaiselinkeinoihin ja saamen käsitöihin liittyvään ammatilliseen peruskoulutukseen.

Vuonna 1993 päätettiin keskittää saamelaisalueen ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus yhteen oppilaitokseen yhdistämällä Saamelaisalueen ammatilliseen koulutuskeskukseen Ivalon kotitalousoppilaitos ja Inarin Opisto. Ennen yhdistämistä Saamelaisalueen ammatillinen koulutuskeskus ja Ivalon kotitalousoppilaitos olivat jo olleet valtion oppilaitoksia. Inarin Opisto, entinen Saamelaisten kristillinen opisto oli yksityisen kannatusyhdistyksen omistama kansanopisto. Opiston toiminta oli painottunut lähinnä saamen kulttuuriin ja kieleen liittyviin opintoihin. Kolmen oppilaitoksen yhdistyttyä Saamelaisalueen ammatillisen koulutuskeskuksen nimi muutettiin Saamelaisalueen koulutuskeskukseksi ja se jatkoi toimintaansa valtion oppilaitoksena.

Hallituksen esityksen mukaan järjestelyllä oli tarkoitus tehostaa alueen ammatillista koulutusta ja samalla taata saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvien erityistehtävien hoitaminen. Koulutuskeskuksen uusi tehtävä oli lähinnä vastata alueen ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta luontaiselinkeinojen ja saamelaiskulttuurin aloilla. Lisäksi oppilaitoksen tuli vastata erillisestä saamenkulttuurin koulutuksesta kurssitoimintana alueiden kuntalaisille. Lakiin kirjattiin myös mahdollisuus toteuttaa koulutukseen läheisesti liittyvää tai sitä tukevaa tutkimus- ja palvelutoimintaa. Lisäksi oppilaitos sai luvan järjestää maksullista palvelutoimintaa.

3.2 Toiminnan ohjaus ja rahoitus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimintaa ohjaavat laki ja asetus, järjestämisluvut, ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet sekä Opetushallituksen ja koulutuskeskuksen välinen tulossopimus. Näissä puitteissa koulutuskeskuksella on runsaasti omaa päätösvaltaa.

Voimassa olevan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lain (545/1993) mukaan koulutuskeskus on opetusministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos, jonka tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten. Oppilaitoksen tehtävänä on säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista. Voimassa olevan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asetuk-

sen (649/1993) mukaan Saamelaisalueen koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta ja saamenkulttuurin koulutusta.

Koulutuskeskuksen mahdollisuutta järjestää eri alojen ammatillista koulutusta ohjataan opetusministeriön myöntämällä järjestämisluvilla, joilla ohjataan myös koulutuksen enimmäismääriä. Ammatillisen koulutuksen sisältöä ohjaavat Opetushallituksen valmistelemat opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet, joiden pohjalta koulutuskeskus päättää opetuksen toteuttamisesta tarkemmin.

Koulutuskeskuksen tehtävä yleissivistävän aikuiskoulutuksen ja saamelaiskulttuurin opetuksen toteuttajana perustuu lakiin ja asetukseen. Saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu opetus maksetaan kokonaan valtion varoista. Saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen rahoitettuun opetukseen varataan koulutuskeskuksen opetuksesta enintään 1 200 opiskelijaviikkoa lukuvuodessa. Opiskelijaviikolla tarkoitetaan yhden opiskelijan työviikon mittaista opiskelua. Yleissivistävän aikuiskoulutuksen ja saamelaiskulttuurin koulutuksen sisällöstä ja muodoista ei ole valtakunnallista säätelyä.

Opetusministeriö päättää ammatillisten perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tutkintorakenteesta. Opetushallitus vastaa tutkintojen perusteiden laatimisesta ja päättää niistä. Työelämän edustajat tekevät aloitteita tutkintojärjestelmän kehittämiseksi ja osallistuvat tutkintojen perusteiden laatimiseen.

Saamelaisalueen kulttuuri ja elinkeinot on otettu huomioon tutkintojen kehittämisessä, jolloin on luotu mm. saamenkäsityöikäisillä ammattitutkinto, saamenkäsityöemestarin erikoisammattitutkinto ja porotalouden ammattitutkinto sekä luonto- ja ympäristöalan perustutkinto/porotalousyrittäjä ja käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto/artesaani ammattialana saamenkäsityöt.

Koulustarjonnan yleispiirteistä ja kehittämislinjoista sovitaan tulossopimuksissa. Valmistelu pohjautuu koulutuskeskuksen muodostamaan asiantuntijanäkemykseen alueen tarpeista. Opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta päättävät koulutuskeskuksen opettajakunta ja johtokunta.

Lain mukaan koulutuskeskuksella on johtokunnan hyväksymä johtosääntö. Johtosäännössä määrätään koulutuskeskuksen toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta, hallintoelinten sekä viranhaltijoiden toimivallasta ja tehtävistä sekä muista asioista.

Lääninhallitus nimeää johtokuntaan neljäksi vuodeksi kerrallaan kahdeksan jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet. Lisäksi koulutuskeskuksen johtokuntaan valitsevat päätoimiset opettajat, muu henkilökunta ja opiskelijat kukin keskuudestaan yhden jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen. Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Koulutuskeskuksen opettajakunnan muodostavat rehtori, apulaisrehtori ja päätoimiset opettajat. Kuuden johtokunnan jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee edustaa saamelaisväestöä ja heidät lääninhallitus nimeää saamelaiskäräjien esityksestä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rahoitus ei noudata muiden ammatillista ja yleissivistävää koulutusta antavien oppilaitosten rahoituksen määräytymistapaa. Koulutuskeskus saa valtion oppilaitoksena myös ammatillista perus- ja lisäkoulutusta kuten muutakin koulutusta koskevan rahoituksen opetusministeriön pääluokassa yhtenä kokonaisuutena. Valtion talousarviossa koulutuskeskuksen voimavarat on budjetoitu momentille 29.20.01 osana valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenoja. Koulutuskeskuksen rahoituspohja muodostuu valtion budjettirahoituksesta, oppilaitoksen maksullisen palvelutoiminnan (ml. työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus) rahoituksesta sekä erityyppisestä hanke- ja kehittämisrahoituksesta ml. ESR- ja EAKR-hankkeet.

Valtion talousarvioon sisältyvästä po. valtion ammatillisen koulutuksen momentin rahoituksesta päättää Eduskunta hallituksen talousarvioesityksen pohjalta. Momentilla

rahoituksen kohdentamisesta Saamelaisalueen koulutuskeskukselle päätetään Opetushallituksen ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen välisessä tulossopimuksessa valtion talousarvioon sisältyvän määrärahan puitteissa. Koulutuskeskus päättää itse voimavarojen tarkemmasta kohdentamisesta tulossopimuksen tavoitteet huomioonottaen. Saamelaisalueen koulutuskeskus kuten muutkin valtion oppilaitokset laatii vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelman, joka on pohjana seuraavien vuosien toiminnan tavoitteita ja rahoitusta koskevalle valmistelulle.

Vuoden 2008 talousarvion valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenoihin osoitetusta määrärahasta Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rahoitus oli 4 010 000 euroa. Maksullisen palvelutoiminnan liikevaihdoksi on arvioitu 350 000 euroa. Lisäksi oppilaitoksella oli käytössään vuodelta 2007 siirtynyt määräraha, työvoimapolitiittiseen koulutuksen rahoitusta sekä hanke- ja kehittämismäärärahoja Työryhmän muistion liitteenä on Opetushallituksen ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tulossopimus vuodelle 2008.

3.3 Toiminnan suuntautuminen ja volyyymi

3.3.1 Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus ja oppisopimuskoulutus

Ammatillista koulutusta säädelään järjestämisluvilla. Opetusministeriö myöntää koulutuksen järjestäjille järjestämisluvat (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998).

Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määritellään koulutuksen järjestäjä, koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä ammatillisessa peruskoulutuksessa, kunnat, joissa koulutusta voidaan järjestää, oppilaitoksen opetuskielit, koulutusalat, opiskelijamäärä, erityinen koulutustehtävä, koulutuksen järjestämismuoto, koulutuksen järjestäminen oppisopimuskoulutuksena ja muut mahdolliset erillismääräykset.

Ammatillisen aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisessa ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvassa säädetään koulutuksen järjestäjä, koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä ammatillisessa lisäkoulutuksessa, opetuskieli, koulutusalat, työelämän kehittäminen ja palvelutehtävä.

Tällä hetkellä voimassa olevien järjestämislupien mukaan (Koulutuksen järjestämisluvat (216/530/2008 ja 340/530/2008) Saamelaisalueen koulutuskeskus on opetusministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos, jolla on koulutustehtävä ammatillisessa peruskoulutuksessa sekä ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämislupa. Opetusta voidaan järjestää Inarin kunnassa, opetuskielenä suomi ja saame. Koulutusaloiksi on määritelty ammatillinen peruskoulutus tietyin rajoituksin kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, luonnontieteiden alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla. Järjestämislupien mukaan vuotuinen kokonaisopiskelijamäärä 155 opiskelijaa on koulutuksen järjestäjän koko oppilaitosmuotoisen koulutuksen enimmäismäärä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksella on lupa järjestää ammatillista lisäkoulutusta kaikilla koulutusaloilla, jolloin se voi järjestää kaikkiin ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin valmistavaa koulutusta ja muuta ammatillista lisäkoulutusta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot rakentuvat pakollisista ja valinnaisista osista. Tutkinnosta voi suorittaa vain yhden tai muutaman tutkinnon osan, jos opiskelija ei tarvitse koko tutkintoa. Lupa järjestää lisäkoulutusta avaa mahdollisuuden järjestää koulutusta moniin eri osaamistarpeisiin, sillä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja on yli 300.

Koulutus voidaan järjestää lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena ja työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tai oppisopimuskoulutuksena siten kuin se erikseen määrätään. Koulutuksen järjestäjä voi järjestää kotitalousopetusta myös muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena. Kotitalousopetus sijoittuu matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle ja se tulee toteuttaa koulutuksen järjestäjän kokonaisopiskelijamäärän rajoissa.

Koulutuksen järjestäjällä on ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 1 §:n 6 momentin mukainen työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä. Työelämän kehittämis- ja palvelutehtävää koskeva koulutuksen järjestämislupa on voimassa toistaiseksi.

Vuonna 2007 ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeli kulttuurialalla 52 opiskelijaa, matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla 32 opiskelijaa, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla 15 opiskelijaa, luonnonvara-alalla 18 opiskelijaa, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla 6 opiskelijaa, luonnontieteiden alalla 6 opiskelijaa. Yleissivistävässä koulutuksessa opiskeli 15 opiskelijaa. Saamenkulttuurin koulutukseen osallistui 636 opiskelijaa 4 179 tuntimäärällä. Ammatilliseen lisäkoulutukseen osallistui 339 opiskelijaa. Maksullisena palvelutoimintana järjestettiin työvoimapolitiittista koulutusta 84 opiskelijalle.

Vuosina 2007 ja 2008 suurin osa, n. 100 opiskelijaa sekä ammatillisen koulutuksen että aikuisten yleissivistävän koulutuksen opiskelijoista oli kotoisin Inarin kunnasta. Seuraavaksi eniten opiskelijoita tuli Rovaniemeltä (8) ja Utsjoelta, (5) ja Oulusta (3) opiskelijaa. Muita opiskelijoiden kotipaikkoja ovat Harjavalta, Sodankylä, Järvenpää, Enontekiö, Pieksämäki, Kurikka, Posio, Mäntsälä, Tampere, Jurva ja Jyväskylä sekä muista maista Latvia, Belgia, Norja, Venäjä ja Ruotsi.

Saamelaisalueen ammatillisen peruskoulutuksen laajuus on toteutunut viime vuosina seuraavasti:

	Toteutunut 2005	Toteutunut 2006	Toteutunut 2007
- opiskelijoita	129	127	128
- tutkintotodistus	36	21	44
- keskeyttäneitä	20	18	17

Saamelaisalueen koulutustarjonta syksyllä 2008 oli seuraava:

Ammatillinen perustutkintokoulutus

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, Artesaani

Esinesuunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma

- Korukivi- ja jalometalliala sekä
- Saamenkäsityöala (kovat materiaalit)

Tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma

- Saamenkäsityöala (pehmeät materiaalit)

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

- Luontoalan koulutusohjelma, Luontoyrittäjä
- Poro- ja luontoistalouden koulutusohjelma, Porotalousyrittäjä

Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto, Ravintolakokki

- Ravintolan ruokatuotannon koulutusohjelma

Matkailualan perustutkinto, Matkailupalvelujen tuottaja

- Matkailun ohjelmapalvelujen koulutusohjelma

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, Lähihoitaja

- Sairaanhoidon ja huolenpidon koulutusohjelma
- Vanhustyön koulutusohjelma

Tietojenkäsittelyn perustutkinto, Datanomi

- Informaatioteknologiapalvelujen ja markkinoinnin koulutusohjelma

Liiketalouden perustutkinto, Merkonomi

- Asiakaspalvelun ja markkinoinnin koulutusohjelma

SAKK:n toteuttama aikuiskoulutus

- Erä- ja luonto-oppaan ammattitutkintoon valmistava koulutus
- Porotalouden ammattitutkinnon osatutkintoon valmistava koulutus

Koulutusohjelmien nimet muuttuvat vuonna 2009 tutkintojen uudistamisen myötä.

3.3.2 Aikuisten yleissivistävä koulutus ja saamelaiskulttuurin koulutus

Aikuisten yleissivistävän koulutuksen tarjonta perustuu Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asetukseen. Sen mukaan koulutuskeskuksesta annetun lain 1 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta. Lainsäädännössä ei ole tarkempaa määritelmää yleissivistävälle aikuiskoulutukselle eikä termillä ole nykykäytössä selvää asemaa tai sisältöä. Kurssitarjonta on samantyyppistä kuin vapaassa sivistystyössä.

Nykykäytäntö on, että koulutuskeskus esittelee tulosohjauksen yhteydessä Opetushallitukselle millaista koulutusta he järjestävät yleissivistävänä aikuiskoulutuksena. Saamelaisalueen koulutuskeskuksella on lain mukaan velvoite antaa koulutusta saamelaisalueen tarpeita varten. Käynnissä olevat linjat ja niiden kehittämisen keskeiset asiat merkitään tulossopimukseen. Yleissivistävänä aikuiskoulutuksena annettava opetus sisältyy koulutuskeskuksen saamaan budjettirahoitukseen.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta yleissivistävän aikuiskoulutuksen antajana juontuu historiasta, kun saamelaisalueen ammatillinen koulutuskeskuksen ja kansanopistona toimivan yksityisen Inarin opiston toiminnot yhdistettiin. Saamelaisalueen nuori-soasteen ammatillisen ja aikuiskoulutuksen rationalisointityöryhmän muistiossa 1992:15 ehdotettiin, että oppilaitokselle varataan 1200 opiskelijaviikon mukainen kiintiö yleissivistävää, pääasiassa saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseen ja kehittämiseen liittyvää koulutusta varten. Lisäksi työryhmä arvioi, että oppilaitoksessa järjestettäisiin pitempikestoista yleissivistävää aikuiskoulutusta 600 opiskelijaviikkoa.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta saamelaiskulttuurin opetuksen antajana perustuu lakiin ja asetukseen. Asetuksen mukaan koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta annetussa laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi. Tehtävä on määritelty koulutukseksi lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten, säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista. Laissa säädetään myös siitä, että saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu opetus maksetaan kokonaan valtion varoista. Näin rahoitettuun opetukseen varataan koulutuskeskuksen opetuksesta enintään

1 200 opiskelijaviikkoa lukuvuodessa. Opiskelijaviikolla tarkoitetaan yhden opiskelijan työviikon mittaista opiskelua.

Tällä hetkellä Saamelaisalueen koulutuskeskus järjestää aikuisten yleissivistävänä koulutuksena seuraavasti kuvaamansa linjat:

Sámegiela ja kultuvrra linjá

Opinnot koostuvat 40 opintoviikon laajuisista pohjoissaamen-kielen ja kulttuurin opinnoista. Opetuskielenä on aluksi suomi ja opintojen edetessä pohjoissaame. Koulutus kestää lukuvuoden ja tavoitteena on suorittaa pohjoissaamen yleinen kielitutkinto. Opiskelijat, joilla on yleiset edellytykset osallistua ylioppilastutkintoon voivat suorittaa myös saamen kielen lyhyen oppimäärän ylioppilaskirjoituksen. SAKK on sopinut tulossopimuksessaan OPH:n kanssa, että aikuisten yleissivistävän koulutuksen opetustarjontaa kehitetään alueen tarpeet huomioon ottaen. Saamen kielen ja kulttuurin linjan opinnoissa keskitytään yleisten kielitutkintojen keskitason tutkinnossa vaadittavan kielitaidon saavuttamiseen. Kulttuuriopetusta kehitetään yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas -instituutin kanssa.

Medialinja

Saamelaisalueen koulutuskeskus on ainoa Suomen saamelaisalueella toimiva elokuva- ja tv -alan koulutusta tarjoava oppilaitos. Koulutuksen painopiste on saamelaisen ja arktisen kulttuurin erityispiirteissä. Medialinjalla on vahvat työelämäyhteydet mm. YLE Sámi Radioon ja YLE TV -lastenohjelmatoimitukseen. Medialinjan koulutus keskittyy filmituotantoon: käsikirjoitetaan, kuvataan, editoidaan ja tuotetaan lyhytfilmejä. Lisäksi opiskellaan ääni- ja radiotyötä sekä verkkoviestintää. Medialinjan tavoitteena on kouluttaa mahdollisimman työmarkkinalähtöisesti media-alan ihmisiä, jotka samalla erikoistuvat pohjoisen ja erityisesti saamelaisen yhteisön toimintaan sekä ammatillisesti tv- ja elokuvatyöhön. Kaikissa opinnoissa on ammatillisten tavoitteiden lisäksi integroituneena pohjoisten alueiden niin kulttuuristen, alueellisten kuin ammatillisten erityispiirteiden tuntemus. Monikulttuurisuuden sekä kestävä kehityksen ymmärtäminen yhteiskunnallisina voimavaroina on opiskelun eettisenä pohjana. Ammatillisissa opinnoissa pyritään verkostoitumaan työelämän ja muiden oppilaitosten kanssa pohjoisilla alueilla.

Saamen kieltä osaavia ja kulttuuria tuntevia elokuva- ja televisioalan työntekijöitä, mm. saamenkielisiä uutistoimittajia ja lastentelevisioimittajia tarvitaan lisää. Toimintakauden aikana painopiste koulutuksessa on dokumenttielokuvissa, uutis- ja ajankohtaisohjelmissä sekä lasten TV-toiminnassa. Ensisijaisina yhteistyökumppaneina ovat YLE Sámiradio, YLE TV2 ja SVT Sápmi.

Saamelainen mediamaailma- ja tuotanto on kasvamassa. Medialla on suuri merkitys kulttuurin ja kielen ylläpitäjänä ja kehittäjänä erityisesti nuorten kannalta. Esimerkiksi saamelaista elokuvakerrontaa kehittävien elokuvien tuottaminen vaatii koulutettuja osajia. Opiskelijoilla on kansainväliset työllistymismahdollisuudet.

Korkea-asteen linja

Linjalla opiskeleva voi koota oman opiskelukokonaisuutensa tarpeidensa ja mielenkiintonsa mukaan. Linjalla voi opiskella korkeakouluopintoja (lähinnä verkko-opintoina) ja ottaa Saamelaisalueen koulutuskeskuksen opintotarjonnasta itselleen sopivia kursseja.

Jokainen opiskelija laatii opiskeluvuottaan varten oman henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) yhdessä linjasta vastaavan opettajan kanssa. Opinnot voivat muodostua esim. yhteisistä, linjakohtaisista ja vapaasti valittavista opinnoista. Yhteisiä opintoja voivat olla tietotekniikka, valokuvaus ja kuvankäsittely, opiskelutaidot, portfolio ja kulttuuriopinnot. Linjakohtaisia ja vapaasti valittavia opintoja voivat olla esim. saamenkäsityö, saamen kieli, filmityö tai korkeakouluopinnot.

Saamelaisalueen aikuisten yleissivistävä koulutus on viime vuosina toteutunut seuraavasti:

Aikuisten yleissivistävä koulutus

	2005	2006	2007
- opiskelijoita	22	15	14
- keskeyttäneitä	3	1	0

Oppilaitoksen johtokunta on määritellyt saamen kielen ja kulttuurin (1200 opiskelijaviikkoa) opetuksen kurssien laajuudet, sisällöt ja koulutuksen järjestämispaikkakunnat. Koulutus on pääosin saamen kielen ja perinteisen saamenkäsityön (duodji) opetusta ja sitä järjestetään kurssitoimintana saamelaisalueella, saamenkielellä. Kurssit ovat yleisesti 40–60 h iltakursseja aikuisille. Kurssit arvioidaan ja niistä annetaan kurssitodistus.

Saamen kielen ja kulttuurin koulutus on viime vuosina toteutunut seuraavasti:

Saamen kielen ja kulttuurin koulutus

	2005	2006	2007
- opiskelijoita	643	701	705
- opiskelijaviikkoja	1 166	1 117	1 128

3.3.3 Tutkimus- ja palvelutoiminta ja kansainvälinen yhteistyö

Lain mukaan koulutuskeskuksessa voidaan järjestää myös koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa. Koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa voidaan järjestää myös maksullisena palvelutoimintana (Laki 545/1993). Saamelaisalueen koulutuskeskuksella on toistaiseksi voimassa oleva työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä. Tällä työelämän kehittämis- ja palvelutoiminnalla tarkoitetaan yrityksille, julkisyhteisölle ja erityisesti pienyrityksille tarjottavia osaamisen kehittämispalveluja.

Koulutuskeskuksen yhteistyö ja koulutustoiminta on perustunut pitkälti hankerahoitukseen. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen vuoden 2007 erillismäärärahoilla toteutettuja EU-hankkeita on toteutettu yhteensä 1.2 milj. eurolla. EU-rakennerahastokauden siirtymän vuoksi vuoden 2008 hanketoiminnot pienenevät merkittävästi.

Koulutuskeskus on luonut koulutustoiminnan ohella laajan kansallisen ja kansainvälisen yhteistyöverkoston ydintoiminnan aloillaan kuten poronhoidossa ja saamenkäsityössä mutta myös matkailussa ja uusien teknologioiden hyväksikäyttämisessä perinteisissä elinkeinoissa. Koulutuskeskus on pyrkinyt kehittämään uutta teknologiaa ja koulutusta, joka vastaa saamelaisten yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien tarpeisiin. Osaamistarpeet muuttuvat mm. markkinoiden ja EU-lainsäädännön muutosten vuoksi. Keskeisiä hankkeita ovat esim. PoroICT-hanke, Sisnaa – poronahkaa -käsityön teknologiahanke ja Argis – Njapoi – Raidu -kulttuurimatkailuhanke Nenetsia – Sápmi. Kansainvälisellä yhteistyöllä on saamelaisten kannalta myös merkittävä kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys.

Maksullisen toiminnan liikevaihdoksi on tulossopimuksen mukaan vuodelle 2008 arvioitu 350 000 euroa.

Ammatilliseen lisäkoulutukseen liittyvän työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän hoitamiseen voidaan valtion talousarviossa olevan määrärahan rajoissa myöntää hanke- ja kehittämisavustusta, jonka jakamisesta vastaa Opetushallitus. Tätä määrärahaa Saamelaisalueen koulutuskeskus on saanut vuonna 2007 10 000 euroa.

Työvoimapolitiittisen koulutuksen maksaa työvoimahallinto. Saamelaisalueen koulutuskeskus voi järjestää työvoimapolitiittista koulutusta maksupalveluperiaatteella. Työvoimapolitiittisen koulutuksen volyyymi on kehittynyt viime vuosina seuraavasti: koulutettavapäiviä vuonna 2005 1409, vuonna 2006 3593 ja vuonna 2007 7895. Vuonna 2006 työvoimapolitiittisen koulutuksen volyyymi oli 50 opiskelijaa ja 19 opiskelijatyövuotta.

Lapin TE -keskuksen tietojen mukaan se hankkii työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta Lapin läänin alueelle vuosittain n. 200 000–300 000 opiskelijatyöpäivää eri koulutuksenjärjestäjiltä, joten koko Lapin mittakaavassa Saamelaisalueen koulutuskeskus on pieni toimija. Opiskelijatyöpäivistä n. 2 % ostetaan Saamelaisalueen koulutuskeskukselta, joka on keskittynyt tarjoamaan koulutusta vain Pohjois-Lapin työvoimatoimiston alueelle, lähinnä Inariin ja Utsjoelle.

TE -keskuksen mukaan Saamelaisalueen koulutuskeskukselta hankitut koulutukset ovat viime vuosina olleet pääosin ammatillista ja tutkinto- tai osatutkintotavoitteista koulutusta, joka on räätälöity huomioimaan alueen erityispiirteet. Pohjois-Lapille tyypillisiä ja erityisen tärkeitä koulutuksia ovat erilaiset saamelaiskulttuuriin ja porotalouteen liittyvät matkailu- ja elintarvikealan koulutukset, joihin Saamelaisalueen koulutuskeskus on erikoistunut ja joita muut koulutuksenjärjestäjät eivät tarjoa. Lapin TE -keskuksen hankintojen lisäksi Pohjois-Lapin työvoimatoimisto ostaa Saamelaisalueen koulutuskeskukselta yksittäisiä koulutuspaikkoja, sillä pitkien etäisyyksien ja pienen väestöpohjan vuoksi kokonaisten opiskelijaryhmien kokoaminen on usein mahdotonta. Pohjois-Lapin työvoimatoimisto näkee Saamelaisalueen koulutuskeskuksen heille merkittävänä ja keskeisenä yhteistyökumppanina, jolta hankitaan monenlaista koulutusta.

Saamelaisalueen koulutuskeskus tekee yhteistyötä myös Tunturi-Lapin työvoimatoimiston kanssa.

4 Saamelaisalueella toimivat oppilaitokset, järjestäjät ja korkeakoulut

Saamelaisalueella ja muualla Suomessa asuvien saamelaisten sekä saamen kielen ja kulttuurin opetusta järjestävät myös monet muut oppilaitokset ja korkeakoulut lasten, nuorten ja aikuisten koulutuksen tarpeisiin. Yhteistyö ja työnjako näiden ns. yleisiä koulutustehtäviä hoitavien oppilaitosten, järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa on tärkeä ottaa huomioon myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asemaa, tehtäviä ja lainsäädäntöä koskevassa tarkastelussa.

Tässä luvussa tarkastellaan saamelaisalueen ja saamelaisväestön kannalta keskeisen koulutuksen järjestämisedellytyksiä, nykyisiä yhteistyökumppaneita ja muita hyödynnettäviä yhteistyömalleja.

4.1 Perus- ja lukio-opetuksen lainsäädäntö ja järjestäminen

Esi- ja perusopetus

Perusopetuslain (628/1998) 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka 27 §:n mukaisesti aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin.

Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne 7 tai 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä. Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. (23.12.1999/1288)

Lain 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan tässä laissa tarkoitetun opetuksen järjestämiseen. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että opetuksen järjestäminen perustuu erityiseen koulutus- tai sivistystarpeeseen ja että opetuksen järjestäjä ja kunta, jossa opetusta järjestetään, ovat sopineet asiasta. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset

opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Lisäksi laissa on säädetty oppilaan oikeudesta lähikouluun. Edellä 1 momentissa tarkoitettussa luvassa määrätään kunnat, joissa opetusta järjestetään, opetuskieli, erityinen koulutustehtävä, koulutuksen järjestämismuoto sekä muut tarpeelliset koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Muutoksesta opetuksen järjestämislupaan päättää asianomainen ministeriö.

Lain 8 §:n mukaan myös valtio voi järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta. Opetuksen järjestämisestä ja toiminnan lopettamisesta päättää asianomainen ministeriö noudattaen soveltuvin osin, mitä 7 §:n 2–4 momentissa säädetään.

Oppivelvollisten osalta lainsäädännön lähtökohta on opetuksen toteuttaminen lähiopetuksena. Sen sijaan muiden kuin oppivelvollisten osalta laki mahdollistaa perusopetuksen järjestämisen eri muodoissa kuten lähiopetuksena, etäopetuksena, monimuoto-opetuksena tai niiden erilaisina sovelluksina. Järjestämislupia ei ole myönnetty vain tietyiltä osin perusopetusta esimerkiksi jonkin oppiaineen järjestämiseen vaan lupa koskee aina perusopetuksen oppimäärän järjestämistä.

Lain 10 §:n mukaan koulun opetuskieli ja muualla kuin koulussa järjestettävässä opetuksessa käytettävä kieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuuksia seurata opetusta.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Jos opetuksen järjestäjä antaa opetusta useammalla kuin yhdellä sellaisella 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla opetuskielellä, jolla oppilas pystyy opiskelemaan, oppilaan huoltaja saa valita opetuskielen. Lisäksi erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kuin 1 momentissa mainitulla kielellä.

Lain 13 §:n mukaan äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan huoltajan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä.

Lukiokoulutus

Lukiolain (629/1998) 3 §:n mukaan asianomainen ministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan lukiokoulutuksen järjestämiseen. Lupa voidaan myöntää myös ulkomailla järjestettävää opetusta varten. Lukiokoulutusta voidaan, sen mukaan kuin ministeriö päättää, järjestää myös valtion oppilaitoksessa. Opetuksen järjestämisestä ja toiminnan lopettamisesta päättää ministeriö noudattaen soveltuvin osin, mitä lain 4 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ja että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Lain 30 §:n mukaan jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla koulutuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi koulutuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä.

Lain 5 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. Koulutuksen järjestäjä voi hankkia osan laissa tarkoitetuista palveluista 3 §:ssä tarkoite-

tulta koulutuksen järjestäjältä tai muulta yhteisöltä taikka säätiöltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

Lain 6 §:n mukaan lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lain 8 §:n mukaan äidinkielenä opetetaan opiskelijan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä. Lain 12 §:n mukaan koulutus voidaan järjestää osaksi tai kokonaan lähiopetuksena tai etäopetuksena.

Lain 23 §:n mukaan Opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia. Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyäessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista.

Lain 29 §:n mukaan opiskelijan koulumatkoista aiheutuviin kustannuksiin myönnettävästä tuesta ja opintotuesta säädetään erikseen. Lukiokoulutuksen rahoitus kunnallisille, koulutuskuntayhtymille ja yksityisille koulutuksen järjestäjille määräytyy siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään.

Valtion yleissivistäviä oppilaitoksia ovat kaksi kielikoulua, valtion erityiskoulut, valtion koulukotien yhteydessä annettava perusopetus ja Helsingin Eurooppa -koulu sekä yliopistojen alaisuudessa toimivat harjoittelukoulut, jotka muuttuvat yksityisiksi yliopistouudistuksen myötä. Valtion koulujen määrärahat päätetään vuosittain valtion talousarviossa. Valtion oppilaitokset eivät saa erillisiä valtionavustuksia toimintoihinsa kuten kunnalliset ja yksityiset perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät.

Saamen kielen ja saamenkielinen opetus esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa

Saamenkielistä omassa kieliryhmässä tapahtuvaa päivähöitoä järjestetään lähinnä saamelaisalueella. Lisäksi alueella järjestetään saamenkielistä kielikylypy- ja kerhotoimintaa. Saamelaisalueen ulkopuolella saamen kielellä järjestetään vain kielikylypy- ja kerhotoimintaa.

Perusopetuslaissa on säädetty saamen kielen opetuksesta. Opetus voidaan järjestää saamenkielisenä opetuksena joko kokonaan tai osittain. Saamea voidaan opettaa äidinkielenä, jolloin suomen kielen opetus toteutetaan suomi saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan ja ruotsin kieli on valinnaisena, A-kielenä, jolloin sen opetus aloitetaan perusasteen 1–6-vuosiluokkien aikana, valinnaisena B2-kielenä, jolloin sen opetus aloitetaan perusopetuksen 7-luokalta tai kerhomuotoisena toimintana.

Saamelaiskäräjien tietojen mukaan lukuvuonna 2007–2008 saamenkielisessä opetuksessa oli yhteensä 23 Enontekiön kunnan, 57 Inarin kunnan, 71 Utsjoen kunnan ja kaksi Sodankylän kunnan oppilasta. Saamen kielen aineopetusta annettiin Enontekiöllä yhteensä 69:lle, Utsjoella 26:lle, Inarissa 150:lle ja Sodankylässä 62:lle perusopetuksen ja lukion oppilaalle.

Saamelaisalueen ulkopuolella lukuvuonna 2007–2008 yhteensä 36 oppilasta, joista 29 perusopetuksessa ja 7 lukiossa, sai saamen kielen aineopetusta. Yhtä inarinsaamen oppilasta lukuun ottamatta opetettava kieli oli pohjoissaame. Saamenkielistä opetusta ei ole kotiseutualueen ulkopuolella. Opetusta annetaan lähiopetuksena Oulussa, Rovaniemellä ja Tampereella. Saamen kieltä on opetettu pisimpään Rovaniemellä, vuodesta 1991. Oulussa ja sen lähialueilla opetus käynnistyi vuonna 2000 ja Tampereella vuonna 2006. Muilla paikkakunnilla opetus on järjestetty verkossa ja sitä antavat Inarin kunnan opettajat.

Saamelaisalueella toimivat Ivalon ja Enontekiön lukiot sekä Utsjoen saamelaislukio. Kaikissa saamelaisalueen lukioissa opetetaan pohjois-saamen kieltä äidinkielenä ja vieraana

kielenä (b2 ja b3). Lisäksi Ivalon lukiossa voi opiskella inarinsaamea äidinkielenä ja vieraana kielenä sekä koltansaamea vieraana kielenä. Lukiossa opetetaan opiskelijan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Saman lukiolain mukaan opetuskielenä voi olla myös saamen kieli.

Saamelaisalueen kunnat saavat saamen kielen ja saamenkieliseen opetukseen valtion avustuksen, joka kattaa keskimäärin kyseisen opetuksen opettajien palkkakulut.

4.2 Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetuksesta säädetään taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) ja asetuksessa (813/1998). Taiteen perusopetuksesta annetun lain 1 §:n mukaan taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiseen etenevää eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetuksen tarkoituksena on antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Koulutuksen järjestäjistä säädetään lain 2 §:ssä. Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään. Kunta, joka järjestää taiteen perusopetusta, saa siihen valtionosuutta kunnan asukasmäärän mukaan. Opetusministeriö voi myöntää kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan järjestää taiteen perusopetusta. Opetusministeriön järjestämisluvan saaneiden koulutuksen järjestäjien rahoitus määräytyy laskennallisten opetustuntien määrän mukaan. Saadaksesen opetustuntikohtaista valtionosuutta myös kunta tarvitsee opetusministeriön myöntämän luvan.

Opetusministeriön päätöksellä taiteen perusopetusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksessa. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että opetus on tarpeellista ja että luvan hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Opetusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää palvelut myös yhdessä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tai hankkia ne julkiselta tai yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään taiteen perusopetuksesta annetun lain mukaisesti. Taiteen perusopetuksen järjestämisluvassa määrätään muun muassa taiteenala, jolla koulutusta annetaan. Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä tälle taiteenalalle taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita noudattava opetussuunnitelma, jonka mukaisesti opetus tulee järjestää.

Taiteen perusopetuksesta annetun lain 5 §:n mukaan opetushallitus päättää taiteenaloittain taiteen perusopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä. Se vahvistaa opetussuunnitelman perusteet eri laajuisille oppimäärille. Taiteen perusopetuksesta annetun asetuksen 1 §:n mukaan laissa tarkoitettuja oppimääriä ovat laaja oppimäärä ja yleinen oppimäärä. Nämä ovat rinnakkaisia. Opetushallitus on vahvistanut seuraavat taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet: musiikki, tanssi, sanataide, esittävät taiteet (sirkustaide ja teatteritaide), visuaaliset taiteet (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide, käsityö) sekä seuraavat laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet: musiikki, tanssi, teatteritaide, sirkustaide ja visuaaliset taiteet (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö). Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on laatia ja hyväksyä opetusta varten oma opetussuunnitelma taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määräysten mukaisesti.

Taiteen perusopetus saamelaisalueella

Kaikilla saamelaisalueen kunnilla on mahdollisuus järjestää taiteen perusopetusta omilla päätöksillään. Sodankylän kansalaisopisto järjestää taiteen perusopetusta. Inarin kansalaisopistolle on hyväksytty taiteen perusopetuksen musiikin opetussuunnitelma.

4.3 Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä säätelevät ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetut lait (630/1998 ja 631/1998). Ammatillisessa peruskoulutuksessa on otettu käyttöön osaamisen näytöt ja tutkintoja kehitetään niin, että niiden osia voidaan aiempaa joustavammin yhdistellä eri tyyppisiin osaamistarpeisiin vastaavasti. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa on käytössä ns. näyttötutkintojärjestelmä, jossa eri tavoin hankittu osaaminen voidaan osoittaa näyttötutkintoina tai niiden osina. Ammatillisiin perustutkintoihin johtava koulutus voidaan suorittaa opetussuunnitelmaperusteisena tai näyttöperusteisena. Näyttötutkinnon voi suorittaa 53 ammatillisessa perustutkinnossa sekä ammatillisessa lisäkoulutuksessa 184 ammattitutkinnossa ja 123 erikoisammattitutkinnossa.

Ammatillista perus- ja lisäkoulutusta säädellään järjestämisluvilla. Sekä ammatillista peruskoulutusta että lisäkoulutusta voidaan järjestää myös oppisopimuksena. Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määritellään mm. koulutustehtävä ammatillisessa peruskoulutuksessa, järjestämisaikakunnat, opetuskieli, koulutusalat, opiskelijamäärät, erityinen koulutustehtävä sekä koulutuksen järjestämismuoto. Vuodesta 2006 lähtien ammatillisessa lisäkoulutuksessa on ollut käytössä oma järjestämislupa. Se koskee sekä oppilaitosmuotoista että oppisopimuksena järjestettävää ammatillista lisäkoulutusta. Järjestämisluvissa määritellään lisäkoulutuksen vähimmäisvolyymi. Kriteerit täyttävillä järjestäjillä lupaan sisältyy myös työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Rahoitus määräytyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain perusteella. Ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksessa on lakisääteinen kuntaosuus. Ammatillisessa lisäkoulutuksessa asiakkailta perittävillä maksuilla on merkittävä rooli. Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta 3/4 suunnataan ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavaan tai niiden osina järjestettävään koulutukseen.

Lähialueiden ammatilliset oppilaitokset

Lapin läänissä ammatillinen koulutus on pääosin kahden koulutuskuntayhtymän vastuulla. Kummatkin koulutuskuntayhtymät ovat suuria ja monialaisia koulutuksen järjestäjiä. Lapin suurin ammatillinen oppilaitos on Rovaniemen koulutuskuntayhtymän ylläpitämä Lapin ammattiopisto. Ammattiopiston yksiköt toimivat Rovaniemellä, Kittilässä ja Sodankylässä. Lisäksi Rovaniemen koulutuskuntayhtymä ylläpitää Lapin urheiluopistoa, joka toimii Rovaniemellä. Länsi-Lapissa toimii Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, joka ylläpitää Ammattiopisto Lappiaa. Se järjestää koulutusta Kemissä, Keminmaalla, Kolarissa, Muoniossa, Pellossa, Simossa, Tervolassa ja Torniossa. Kemijärven kaupungin omistama Kemijärven ammattiopisto antaa koulutusta Kemijärvellä. Pinta-alaltaan suuressa Lapin läänissä ammatillisen koulutuksen tarjonta on alueellisesti melko kattava. Seuraavissa läänin kunnissa ei kuitenkaan ole pysyvää ammatillista koulutusta antavaa pistettä: Enontekiö, Ranua, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski, Utsjoki ja Ylitornio. Pääasiassa väestöpohjan pienuus vaikuttaa ammatillisen koulutuksen pysyvien toimipisteiden perustamiseen.

4.4 Vapaa sivistystyö ja kielitutkinnot

Vapaan sivistystyön tehtävistä, oppilaitoksista ja rahoituksesta on säädetty vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998), joka on sekä toiminta- että rahoituslaki. Vapaan sivistystyön yleiseksi tarkoitukseksi laissa on määritelty elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisössä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Laissa määritellään myös kunkin oppilaitosmuodon (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset) tehtävistä.

Vapaan sivistystyön ohjaus tapahtuu ylläpitämisluvilla, rahoituspäätöksillä sekä informaatio-ohjauksella. Suomessa toimii tällä hetkellä 226 kansalaisopistoa, 88 kansanopistoa, 20 kesäyliopistoa, 14 valtakunnallista tai alueellista liikunnan koulutuskeskusta ja 11 opintokeskusta. Vapaan sivistystyön opintoja suorittaa vuositasolla 1 054 000 (netto) kansalaista. Vapaan sivistystyön koulutustarjontaa on viime vuosina suunnattu informaatio-ohjauksella vastaamaan paremmin yhteiskunnan muutosten mukaisiin koulutus- ja sivistystarpeisiin. Samoin opintotietoliavustuksilla on aktivoitu niiden väestöryhmien (maahanmuuttajat, työttömät, senioriväestö, oppinnollista kuntoutusta tai erityistukea tarvitsevat) koulutukseen hakeutumista, joiden osuutta on haluttu lisätä. Vapaan sivistystyön rahoitus valtion vuoden 2008 talousarviossa on 172,7 milj. euroa, josta noin 10 milj. euroa on eri tyyppisiä avustuksia.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestävät myös avointa yliopisto-opetusta ja taiteen perusopetusta. (kansalaisopistot)

Vapaan sivistystyön oppilaitokset (erityisesti kansalaisopistot) järjestävät myös yleisiin kielitutkintoihin valmistavaa koulutusta. Yleiset kielitutkinnot ovat kielitutkintojärjestelmää koskevan lainsäädännön (laki 668/1994 ja asetus 669/1994) mukaisesti aikuisille suunnattu kielitaidon testausjärjestelmä. Kielitutkinnon voi suorittaa englannin, espanjan, italian, ranskan, ruotsin, saamen, saksan, suomen ja venäjän kielessä. Osaamista luokitellaan kolmella tasolla ja kuusiportaisella taitotasosteikolla. Asteikko on yhteismitallinen Euroopan neuvoston kehittämän yleiseurooppalaisen viitekehyksen kanssa.

Opetushallitus on myöntänyt noin 100 oppilaitokselle oikeuden järjestää kielitutkintoja. Osallistuminen ei ole sidottu edeltävään koulutukseen tai oppilaitokseen. Kokeeseen osallistumisesta peritään maksu. Aiemmin tutkintoja suorittivat pääasiassa työikäiset aikuiset, jotka halusivat osoittaa vieraan kielen taitonsa. Nyt kielitutkintojen hyödyntäminen on laajentunut erityisesti maahanmuuttajiin, jotka voivat kielitutkinnolla osoittaa Suomen kansalaisuuden saamiseksi edellytettävän suomen tai ruotsin kielen taidon.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia saamelaisalueella

Saamelaisalueella toimivat Enontekiön kansalaisopisto (2232 tuntia), Inarin kansalaisopisto (6075 tuntia), Utsjoen kansalaisopisto (522 tuntia) ja Sodankylän kansalaisopisto (5849 tuntia). Enontekiön kansalaisopiston opintojen järjestämispaikat ovat Hetta, Karenavanto, Kilpisjärvi, Leppäjärvi, Palojoensuu, Vuontisjärvi ja Peltovuoma. Osa kansalaisopistoista järjestää avoimen yliopiston opintoja. Inarin kansalaisopisto on aloittamassa uutena oppiaineena saamelaismusiikin opintoja. Sodankylän kansalaisopisto järjestää taiteen perusopetusta.

Saamen kieli ja kielitutkinnot

Kielitutkinnon voi suorittaa pohjoissaamassa. Koltan- ja inarinsaamen liittämistä kielitutkintojärjestelmään on selvitetty Opetushallituksen yleisten kielitutkintojen kehittämissuunnitelmassa 29.12.2006. Raportin mukaan ongelma on, ettei kumpaakaan kieleen ole saatavilla riittävästi kelpoisuusvaatimukset täyttäviä arvioijia. Inarin- ja koltansaamen kielten testaamista yleisten kielitutkintojen järjestelmässä valmistelleen työryhmän mukaan vuosina 1998–2006 on suoritettu 139 tutkintoa pohjois-saamassa. Näistä 51 tutkintoa on suoritettu vuonna 2006.

Opetushallitus ja Saamelaisalueen koulutuskeskus ovat tehneet sopimuksen yleisistä kielitutkinnoista annetun lain nojalla kielitutkintojen suorittamisesta. Sopimuksen mukaan koulutuskeskus järjestää yleisten kielitutkintojen testit valtakunnallisina tutkintopäivinä saamen, suomen ja venäjän kielissä perus-, keski- ja ylimmällä tasolla.

Saamen kielen kielitutkinnon voi Opetushallituksen vuoden 2008 tietojen mukaan suorittaa Hangossa, Hämeenlinnassa, Inarissa, Joensuussa, Jyväskylässä, Jämsässä, Kokkolassa, Lahdessa, Mikkelissä, Oulussa, Savonlinnassa, Tampereella ja Turussa. Saamelaisalueen koulutuskeskus järjestää kielitutkintoja Inarissa.

4.5 Korkeakouluopetus

Suomessa on hyvä saamen kielen ja kulttuurin korkeakoulutasoinen opetus- ja tutkimustoiminta. Saamelaisalueella korkeakoulutusta on saatavilla avoimina korkeakouluopintoina Maakuntakorkeakoulun ja opistojen kautta sekä yliopistojen valtakunnallisina virtuaaliopintoina. Tutkintoon johtavaa koulutusta tarjotaan Koutokeinossa Norjassa, Saamelaisessa korkeakoulussa.

Korkeakoulujen taloudellinen ja hallinnollinen autonomia on laajentumassa. Ohjauksessa tulee korostumaan korkeakoulujen itsenäisyys, oma strateginen tavoitteenasettelu ja profiloituminen. Korkeakoulujen kanssa on sovittu, että ne uudistavat strategiansa vuoteen 2010 mennessä. Strategioissaan korkeakoulut ottavat kantaa rakenteellisen kehittämisen suuntaviivoihin, kansalliseen innovaatiostrategiaan ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseen, korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiaan sekä aikuiskoulutuksen kokonaisuudistukseen. Uudet korkeakoulurakenteet ovat käytössä pääosin vuoteen 2012 mennessä.

Opetusministeriö julkaisi Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat 2008–2011 maaliskuussa. Rakenteellisen kehittämisen suuntaviivojen mukaan ammattikorkeakoulujen painopiste on korkeatasoisessa työelämälähtöisessä opetuksessa sekä erityisesti pientä ja keskisuurta yritystoimintaa ja palvelusektoria tukevassa soveltavassa tutkimus- ja kehitystyössä. Alueellisiin työvoimatarpeisiin vastaaminen on ensisijaisesti ammattikorkeakoulujen vastuulla.

Tavoitteena on, että korkeakoulujen ja niiden toimipisteiden määrä vähenee ja korkeakoulusektorien sisällä tapahtuva fuusioituminen, vahva profiloituminen ja koulutusalarakenteiden uudelleenjärjestelyt luovat kansainvälisesti vetovoimaisia, osaamisrakenteiltaan vahvoja ja kansainvälisesti kilpailukykyisiä korkeakouluja. Uusia tutkinnonanto-oikeuksia ei pääosin anneta.

Korkeakoulut järjestävät korkeakoulutusta mm. perusrahoituksensa ja erilaisen hankerahoituksen avulla. Myös vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestävät avointa korkeakouluopetusta yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. Yliopistojen suoritteista perittäviä maksuja koskevan asetuksen (737/2007) mukaan muun oppilaitoksen yliopistolta tilaamista avoimen yliopisto-opetuksen toteuttamiseen liittyvistä suoritteista peritään maksu omakustannusarvon mukaan.

Opetusministeriö asetti 9.6.2008 osana aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen valmistelua työryhmän, jonka tuli selvittää ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen täydennyskoulutuksen, muun aikuiskoulutuksen ja avoimen korkeakouluopetuksen kysynnän kehitys, kehittämistarpeet ja -toimenpiteet ja laatia näitä koskevat ehdotukset. Lisäksi työryhmän tuli selvittää näyttötutkintojärjestelmän hyödyntämistä korkeakoulutasoisessa täydennyskoulutuksessa, oppisopimustyyppisen koulutuksen laajentamista korkeakoulu-tettujen täydennyskoulutukseen ja tehdä näitä koskevat ehdotukset. Työryhmän esitykset ovat valmistuneet vuoden 2008 lopulla ja niiden toimeenpano alkaa vuonna 2009.

Saamelaiskäräjät ja Saamelaisalueen koulutuskeskus tekivät 5.10.2004 opetusministeriölle esityksen saamelaisen korkea-asteen opetus- ja tutkimustoiminnan käynnistämiseksi. Tällöin esitettiin, että koulutuskeskuksen lakia tulisi muuttaa siten, että sillä olisi mahdollisuus antaa ja harjoittaa korkea-asteen koulutusta liitteenä olevan mietinnön mukaisesti. Esityksen mukaan korkea-asteen opetusta ja tutkimusta tulisi järjestää saamelaisista lähtökohdista. Ongelmana pidetään etenkin nuorten pois muuttota ja opiskelun aikana tapahtuvaa etäntymistä kotiseutualueesta. Opetusministeriö ei ole laajentanut korkeakoulututkintojen tutkinnonanto-oikeutta.

Korkea-asteen opintoja on ollut mahdollista suorittaa osana koulutuskeskuksen yleissivistävänä aikuiskoulutuksena annettua käytännön ja korkea-asteen linjaa. Koulutuskeskus on esittänyt, että se voisi käyttää osan yleissivistävän aikuiskoulutuksen linjoistaan korkeakoulutuksen hankintaan. Saamelaisalueen koulutuskeskus on rakentanut yhteistyötä alueen korkeakoulujen, etenkin Lapin ja Oulun yliopistojen kanssa korkeakoulutasoisen koulutuksen järjestämiseksi Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminnan yhteydessä mm. Saamenkäsityöstä muotoiluun -hankkeessa.

Alueen korkeakoulut ovat tehneet yhteistyötä osaamistarpeiden ja koulutustarjonnan kartoittamisessa ja kehittämisessä. Lapin maakuntakorkeakoululla on toimintamalli osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Myös Lapin ja Oulun yliopiston avoimen yliopisto-opetuksen järjestämistä koordinoidaan yhteistyössä alueen tarpeiden mukaan. Oulun ja Lapin yliopiston rakenteellisen kehittämisen yhteistyöhankkeen puitteissa valmistellaan ehdotusta saamelaisalueen korkeakoulutustarpeiden järjestämisestä ja tehtävään on asetettu selvitysmies ja ohjausryhmä, jossa on keskeisten yhteistyötahojen edustus.

Korkeakoulut

Oulun yliopisto Giellagas -instituutti on Oulun yliopiston humanistiseen tiedekuntaan kuuluva yksikkö, jossa tutkitaan ja opetetaan saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria. Sillä on valtakunnallinen tehtävä saamen kielen ja kulttuurin opetuksessa ja tutkimuksessa Suomessa. Giellagas -instituutissa voi opiskella pääaineina saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria. Lisäksi instituutissa opetetaan sivuaineena saamen kieltä vieraana kielenä ja saamen kielen tulkkausta. Saamen kielen opintojen pääsisältö on pohjoissaame, mutta myös inarinsaamea voi opiskella sivuaineena. Oulun yliopistolla on erityisvastuu saamen kielen ja kulttuurin koulutuksesta. Helsingin yliopistossa saamentutkimusta voi opiskella perus- ja aineopintojen laajuisina opintoina suomalais-ugrilaisella laitoksella. Opinnot käsittelevät saamelaisia, saamen kieltä, kulttuuria ja historiaa monen tieteenalan näkökulmasta.

Rovaniemen ammattikorkeakoulu järjestää usean eri alan koulutusta. Ammattikorkeakoulussa voi suorittaa mm. agrologi (AMK) tutkinnon maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmassa. Opinnoissa tähdätään maatalous-, porotalous- ja maaseutuyrittäjyyden ammattiosaamisen, asiantuntija- ja kehittäjätaitoihin, luonnon kestävään käyttöön ja

luomutietoisuuteen sekä työelämälähtöiseen hankeosaamiseen. Valinnaisissa suuntautumisopinnoissa voi syventyä maaseutuyrittämiseen ja porotalouteen. Lisäksi Rovaniemen ammattikorkeakoulussa voi opiskella restonomiksi (AMK) matkailun koulutusohjelmassa. Koulutusohjelman tavoitteena on antaa kokonaiskäsitys pohjoisen matkailusta. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu järjestää usean eri alan koulutusta.

Osana korkeakoululaitoksen rakenteellisen kehittämisen etenemistä Pohjois-Suomeen on syntymässä Lapin korkeakoulukonserni: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun muodostama korkeakoulu-yhteisö.

Lapin maakuntakorkeakoulu on Lapin yliopiston, Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulujen, Lapin kesäyliopiston ja Lapin seutukuntien eri toimijoiden yhteistyöverkosto, joka tähtää maakunnan tasapainoiseen kehittämiseen. Lapin maakuntakorkeakoulun opetus- ja koulutusmuotoja ovat avoin yliopisto- ja ammattikorkeakouluopetus, ammatillinen täydennyskoulutus ja tutkintoon johtava koulutus. Maakuntakorkeakoulussa voidaan tarpeen mukaan järjestää alueellisia tutkinto-ohjelmia tai niiden osia. Maakuntakorkeakoulun keinovalikoimaan sisältyy myös alueen kehitystä tukeva tutkimus- ja selvitystyö, yhteistyö kehittämishankkeiden toteuttamisessa sekä muu asiantuntija-apu.

Maakuntakorkeakoulu ottaa alueiden osaamistarpeet huomioon seutukuntien yhteistyöelinten avulla. Yhteistyöelimet edustavat seutukunnan elinkeino- ja koulutointa, vapaan sivistystyön oppilaitoksia, muita paikallisia koulutusorganisaatioita, työvoimahalintoa, alueen yrityksiä sekä Lapin yliopistoa, ammattikorkeakouluja ja Lapin kesäyliopistoa. Maakuntakorkeakoulun yhteistyöverkoston, seutukunnallisten verkostojen tehtävä on selvittää alueen elinkeinopoliittisia kehittämistavoitteita tukevat koulutustarpeet sekä tutkimus- ja tuotekehitysyhteistyön kohteet.

Maakuntakorkeakoulun Pohjois-Lapin yhteistyöelimeen on alusta saakka kuulunut edustus sekä Saamelaiskäräjiltä että Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Seutukuntaa palvelevan korkeakoulutoiminnan suunnitelmaan, Pohjois-Lapin osaamisstrategiaan sisältyy myös em. tahojen edustajien esille nostamiin tarpeisiin vastaavat koulutussisällöt ja kehittämis-/valmistelutoimenpiteet. Ensimmäiseen osaamisstrategiaversioon (2003–2006) sisällytettiin mm. seuraavia saamelaisaluetta ja -yhteisöä palvelevat tavoitteet: saamenkulttuuri- ja elinkeino-opinnot (soveltuvat osaksi korkea-asteen tutkintoja), saamelastaiteen ja porotaloudentutkinto-ohjelman suunnittelu, matkailun tuotepohjatietoa lisäävät tutkimukset ja selvitykset (mm. ympäristövaikutukset, luontoarvojen huomioonottaminen) ja tietoverkon kehittäminen ja seutuverkon hyödyntäminen etä- ja verkko-opiskelussa.

Maakuntakorkeakoulun mukaan saamelaisaluetta ja -yhteisöä palvelevat tavoitteet ja osaamisstrategian toimeenpano on selvästi painottunut yliopistotoimintaan. Strategiajaksolla Lapin yliopisto on suunnitellut, hankkeistanut ja toteuttanut Saamelastaiteen ja -käsityön (Duodji) -opintokokonaisuuden yhteistyössä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa. Lisäksi Lapin yliopiston johdolla, yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa on valmisteltu saamelaisuutta ja saamelaisaluetta palvelevaa kandidaattiohjelmaa. Maakuntakorkeakoulun kautta on vastaavana aikana järjestetty muualla Pohjois-Lapissa myös ammattikorkeakoulututkintoihin tähtäävää koulutusta (restonomi, sosionomi, matkailualan alempi tutkinto).

Maakuntakorkeakoulu esittää, että Lapin korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen myötä syntyvä Lapin korkeakoulukonserni tulee jatkossa tiivistämään entisestään kolmen lappilaisen korkeakoulun yhteistyötä ja yhteisesiintymistä sekä kampusalue- että maakuntaa palvelevassa toiminnassa. Tämä tarjoaa entistä paremmat toimintamahdollisuudet myös konsernin alueellisen toiminnan koordinoijalle, Lapin maakuntakorkeakoululle.

Maakuntakorkeakoulun mukaan sen toimintaa ja sen tarvelähtöisyyttä kehitettäessä saamelaisalueen erityistarpeisiin voidaan tulevaisuudessa vastata esimerkiksi Saamelaisalueen

yhteistyöelimen perustamisella. Yhteistyöelimen toiminnan tavoitteena tulisi tuolloin olla alueen osaamishuollon varmistaminen Lapin korkeakoulukonsernin tarjoamien opintojen ja kehittämistoimenpiteiden avulla.

4.6 Kansainvälisiä koulutusorganisaatioita

Saamelainen korkeakoulu (Sami Allaskuvla, Sami University College) Norjan Koutokeinossa (norjaksi Kautokeino, saameksi Guovdageaidnu) järjestää opetusta neljällä opintoalalla: saamen kielessä, kasvatustieteessä, luontoon ja luontaistalouteen liittyvää opetusta (poronhoito, luonnontieto, duodjin /käsityön opetusta) sekä yhteiskunnallisissa aineissa. Opettajankoulutusta järjestetään sekä lastentarhanopettajan tutkintoon johtavana koulutuksena että luokanopettajantutkintoon johtavana koulutuksena.

Saamelaisessa korkeakoulussa voi opiskella pääaineina saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria. Syksyllä 2008 alkaa mm. kandidaatintutkintoon johtava koulutus mm. seuraavissa opintokokonaisuuksissa: alkuperäiskansatieto, pedagogiikka, porotalouden kandidaattitutkintoon johtava koulutus, käsityön kandidaattikoulutus, alkuperäiskanojen filosofia, monikulttuurisuuspedagogiikka, oppimateriaalipedagogiikka, uskomus ja elämänymmäryys saamelaisalueella.

Muita Saamelaisalueen koulutuskeskukselle läheisiä oppilaitoksia ovat mm. Samij Áhpadusguovdásj/Samernas Utbildningscentrum (Ruotsi, Jokkmokk), jonka pidempiin opetuslinjoihin kuuluu saamenkäsityön, poronhoidon, saamen kielen, saamen ruokakulttuurin opetusta ja saamen ohjelma osana lukiokoulutusta. Sami Joatkaskuvla ja Boazodoalloskuvla/ Samisk videregående skole og reindriftsskole sijaitsee Norjassa Kautakeinossa. Ammattikoulu PU 26 sijaitsee Luujärvellä, Venäjällä.

4.7 Muita koulutuksen yhteistyömuotoja

Kalotin oppimiskeskus -säätö

Kalotin oppimiskeskus-säätö aloitti toimintansa 1.1.2008. Sen tarkoituksena on toimia Inarin kunnan ammatillisen osaamisen katto-organisaationa. Inarin kunta omistaa oppimiskeskus-säätön kokonaisuudessaan. Toimintansa säätö rahoittaa vuokraamalla opetustiloja Saamelaisalueen koulutuskeskukselle, Inarin kunnan kanssa tehtävällä ostopalvelusopimuksella, mahdollisella ESR-rahoituksella ja muilla haettavilla avustuksilla, sekä lahjoituksilla ja testamentteilla. Säätö ei pyri saavuttamaan taloudellista voittoa, mutta pyrkii toiminnassaan kannattavuuteen.

Kalotin oppimiskeskus-säätön tehtävänä on alueen osaamisen, ammattitaidon ja koulutuksen kehittäminen. Koulutuksen kehittämisen tavoitteena on mahdollistaa lukiossa ja ammattikoulussa samanaikainen opiskelu. Inarissa tämä tarkoittaa Ivalon lukion ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen opetussuunnitelmien ja yhteistyön kehittämistä niin, että se mahdollistaa joustavasti kaksoistutkintojen suorittamisen. Säätöille on kaavailtu roolia myös avoimen yliopisto-opiskelun sekä avoimen ammattikorkeakouluopiskelun järjestämisessä Inarissa. Säätöön tehtäviin on suunniteltu kuuluvaksi myös alueella tärkeän matkailualan koulutus niin yrittäjille kuin työntekijöille.

Oppimateriaalituotanto ja verkkopalvelujen tuottaminen

Oppimateriaali ja verkkopalvelujen tuottamisesta perusopetukseen on haluttu nostaa esille esimerkkeinä ulkomailla asuville tarjotun Kotiperuskoulu opiskelun ja perusopetuksen luku- ja kirjoitusvalmiuksien tukemiseen laaditun LuKiMat verkkopalvelu.

Kotiperuskoulu

Kansanvalistusseuran edesauttaa lasten ja nuorten suomen kielen ja myös muiden perusopetuksen oppiaineiden opiskelua ulkomailla. Kotiperuskoulun avulla voi opiskella Suomen peruskouluaineita kaikkialla maailmassa. Toiminnan piirissä on yli 500 lasta ja nuorta noin 70 eri maassa.

Kotiperuskoulua koskeva materiaali sisältää: opiskeluoppaan, etätehtävät, mahdollisesti joissakin aineissa myös äänitteitä, pelejä, esitteitä ym. lisämateriaalia. Opiskelua ohjaa kotona useimmiten toinen vanhemmista opiskeluoppaiden avulla. Kotiperuskoululla on Suomessa omat yhdysopettajat, jotka tarkistavat oppilaiden etätehtävät. Yhdysopettaja antaa palautetta, neuvoo ja ohjaa opiskelua tarpeen mukaan. Opettajaan ollaan yhteydessä postin tai sähköpostin välityksellä. Käytössä on myös internetissä toimiva Opit-verkko-oppimisympäristö. Kotiperuskoulumateriaalin lisäksi oppilas tarvitsee oppikirjat, joita voi tilata Kotiperuskoulusta. Kotiperuskoulu ei järjestä opetusta.

Opiskelun voi aloittaa silloin kun se parhaiten sopii, ja jokainen oppilas voi edetä omassa tahdissaan. Vaikka materiaali on jaettu lukuvuosiin, opiskeluaika on vapaa: 1. luokan äidinkieltä voi tarvittaessa käydä läpi vaikka kaksi vuotta. Perusopetuksen 9. luokan oppilaat voivat tenttimällä saada todistuksen peruskoulun oppimäärän suorittamisesta erityisessä tutkinnosta (vastaa päättötodistusta esim. yhteishaussa). Erityinen tutkinto tulee suorittaa suomalaisessa peruskoulussa. (Lähde: <http://www.kotiperuskoulu.fi>.)

LuKiMat

LuKiMat -verkkopalvelu on Niilo Mäki instituutin ja Jyväskylän yliopiston toteuttama hanke ja se tarjoaa tietoa lukemisen ja matematiikan vaikeuksista sekä harjoitteita ja materiaalia esimerkiksi Ekapeli.

Ekapeli on tietokoneella verkossa pelattava oppimispeli, joka harjoittaa lukutaidon perusteita. Sen ovat kehittäneet neuropsykologian professori Heikki Lyytinen sekä Jyväskylän yliopiston ja Niilo Mäki Instituutin työryhmä. Ekapelin hankkiminen on käyttäjille maksuton. Peli harjaannuttaa kirjain-äännevastaavuutta ja se perustuu tutkittuun tietoon lukemisvalmiuksista, joista yksi tärkeimmistä on kirjaintuntemus. Suomen kielessä puheen äänneet vastaavat tarkkaan kirjaimia. Ekapelissä harjoitellaan kirjain-äännevastaavuutta. Ensin harjoitellaan tunnistamaan äänneitä ja yhdistämään niihin vastaava kirjain. Pelissä harjoitellaan myös tunnistamaan ääneen luettuja tavuja, jolloin lapsi oppii, miten peräkkäin asetetut äänneet vastaavat kirjoitettua tavua. (Lähde: <http://www.lukimat.fi/>.)

5 Toimintaympäristön muutos sekä uudet aloitteet ja kannanotot

5.1 Pohjois-Suomen elinkeinoja, kulttuuria ja koulutusta koskevia aloitteita ja strategioita

Pohjois-Suomen ja saamelaisalueen elinkeinoelämän kehittämistä on käsitelty mm. Lapin liiton Lappi 2020 Lapin maakuntasuunnitelmassa ja elinkeinoministerille vuonna 2008 luovutetussa Lappi-työryhmän loppuraportissa. Saamelaiskäräjät ovat tuoneet strategioihin ja työryhmäsityksiin oman näkemyksensä saamelaisalueen kehittämisestä. Lisäksi mm. saamelaiskäräjien kestävän kehityksen ohjelmassa ja toimintaohjelmassa on yhtymäkohtia koulutuksen järjestämiseen.

Saamelaisalueen nuorisoasteen ammatillisen ja aikuiskoulutuksen rationalisointityöryhmän muistissa vuodelta 1992 todettiin, että saamelaisalueen elinkeinorakenne ei merkittävästi poikkea muusta Suomen alueesta ja suomalais- ja saamelaisväestön elinkeinorakenne on yhdenmukaistunut voimakkaasti. Muistion mukaan nk. luontaiselinkeinojen merkitys saamelaisille on suurempi kuin suomalaisille. Muistiossa on kartoitettu mm. pienimuotoisen maatalouden, erikoismaatalouden, kalastuksen, metsästyksen, porotalouden, marjastuksen ja sienestyksen sekä käsitöiden harjoittamista alueella. Muista elinkeinoista muistiossa otetaan esiin metsä- ja puutalous, julkiset palvelut ja matkailu.

Lappi -työryhmä

Lappi -työryhmä jätti ehdotuksensa elinkeinoministerille 3.10.2008. Raportti sisältää toimenpide-esitykset ja taustaraportin. Toimenpide-esityksissä esitetään mm., että saamelaisen kotiseutualueella on suuri pula osaavasta saamenkielentaitoisesta työvoimasta, erityisesti perusopetuksessa ja sosiaali- ja terveystaloudessa. Työryhmän mukaan Lapissa tulee valtion erityistoimin taata koulutuksen saavutettavuus, tasa-arvo ja laatu sekä hyvät yhteiskunta- ja tietoyhteiskuntavalmiudet. Työryhmä ehdottaa saamen kielikeskuksien synnyttämistä ja Suomen valtion osallistumista kansainväliseen Saamelaisyliopistohankkeeseen. Ehdotusten mukaan myös oppisopimuspaikkoja tulee lisätä yhteistyössä yritysten kanssa.

Lappi -työryhmän raportin taustakuvauksessa Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin toimialoista esiin nostetaan matkailu, kaivostoiminta, tukku- ja vähittäiskauppa, kuljetus, puunjalostus, tietopalvelut, porotalous ja rakentaminen. Taustakuvauksen mukaan metsätalouden, porotalouden, luonnonsuojelun, matkailun, keräilyn, metsästyksen, kalastuksen ja virkistyskäytön yhteensovittaminen on ollut haasteellista.

Osana kestäväää kehitystä tulee taustakuvauksen mukaan huomioida arvokkaan kulttuuriympäristön säilyttäminen, missä keskeisellä sijalla ovat saamelaiskulttuuri- ja elinkeinot. Taustaraportin mukaan saamelaiselinkeinojen vahva kulttuurinen merkitys tukee ekologisen matkailun kehittämistä ja saamelaiskulttuuri voidaan hyödyntää matkailussa yhteistyössä saamelaisyritysten kanssa kulttuuria loukkaamatta ja huomioimalla talouden ja kulttuurin synergiaedut.

Maakuntasuunnitelma

Maakuntasuunnitelma on valinnut perustaakseen lappilaiset arvot. Osa niitä on vahva maakunnallinen identiteetti, johon kuuluu myös elävä ja omaleimainen saamelaisuus. Lappi 2020 vision mukaan lappilaiset ovat vahvoja osaajia elämystuotannossa, matkailussa sekä pohjoisten olosuhteiden ja luonnonvarojen hallinnassa ja hyödyntämisessä. Lapin kilpailukyky perustuu yhteistyöhön, luovaan ja kansainväliseen yritystoimintaan sekä uudenaikaiseen perusteellisuuteen. Maakuntasuunnitelma näkee oppilaitokset tärkeinä osaamisen ja elinkeinojen kehittäjinä. Osaamista kehittyy kansainvälisesti kilpailukykyiseksi eri koulujen ja koulutusasteiden yhteistoiminnan, työelämäyhteistyön sekä innovatiivisten oppimismallien ja käytäntöjen ansiosta. Maakuntasuunnitelman mukaan koulutussisältöjä ja saavutettavuutta on kehitettävä ja koulutustarjonta tulee turvata väestön ja yritysten tarpeiden mukaisena eri puolilla Lappia.

Maakuntasuunnitelma huomioi myös saamelaiskulttuurin ja nostaa esiin saamelaisille turvatuun perustuslaillinen oikeuden kielelliseen ja kulttuuriseen erityisasemaan. Suunnitelman mukaan edistetään saamelaisten mahdollisuuksia kehittää omaehtoisesti kieltään, kulttuuriaan, elämänmuotoaan, elinkeinojaan ja identiteettiään. Saamelaisten talouselämä nojaa uudistuneisiin ja kehittyneisiin perinteisiin saamelaiselinkeinoihin ja myös uusiin ammatteihin. Eläviä ja kehittyneitä saamen kieliä käytetään jokapäiväisessä elämässä. Keskeisimmät hyvinvointipalvelut ja koulutus perusasteelta korkeakouluasteelle tarjotaan myös saameksi. Maakuntasuunnitelman mukaan poronhoito, kalastus ja metsästys sekä luonnontuotteiden keräily ja käsityöt ovat saamelaisten perinteisiä elinkeinoja, saamelaista elämäntapaa.

Paliskuntain yhdistyksen vision mukaan Porotalouden tulevaisuuden kuvaan kuuluu myös poronhoitomenetelmiä kehittäminen taloudellisesti tehokkaammiksi, paliskuntakoon suurentaminen ja taloudellisen lisähyödyn hankkiminen poromatkailusta, pienjalostuksesta ja muista poronhoitoon helposti liitettävistä työtehtävistä.

Maa Ponteava – Lapin maaseutuohjelma 2013

Ohjelman mukaan Lapin maaseudun elinvoimaisuuden ytimen muodostavat kannattava yritystoiminta ja yrittäjämäinen elämäntapa. Alkutuotannon kannattavuuden ja monialaisen maaseutuyrittäjyyden edistäminen ovat lähtökohtia Lapin maaseudun elinkeinojen kehittämiseksi. Ohjelman mukaan Lapin matkailu tarjoaa maaseudun yrityksille tuotteiden ja palvelujen tärkeän asiakaskunnan ja etenkin matkailukeskusten ja maaseudun välistä sopimuksellista yhteistyötä tiivistetään. Tutkimusta, koulutusta ja neuvontaa kehitetään vastaamaan käytännönläheisesti elinkeinojen tarpeisiin. Yrittäjyyden vahvistaminen vaatii liiketoimintaosaamisen vahvaa kehittämistä. Monialayrittäjyys edellyttää myös joustavien rahoitus- ja koulutusratkaisujen kehittämistä.

Yrittäjyyden kehittämiseksi suunnitelmassa ehdotetaan mm, tutkimustiedon hyväksikäyttöä yrityksissä. Uuden yrittäjyyden edistäminen edellyttää viranomaisten ja etujärjes-

töjen, rahoittajien, koulutuksen ja yritysneuvonnan aktiivista yhteistoimintaa samoin kuin niiden välistä selkeää työnjakoa.

Saamelaiskäräjien esityksiä

Maa Ponte -maaseutuohjelma liitteenä on Saamelaiskäräjien esitykset Lapin maaseutuohjelmaan. Käräjien elinkeinojen, ympäristön ja osaamisen tavoite 2010 mukaan Inariin on rakennettu Saamelaiskulttuurikeskus. Palvelualan työpaikat ovat lisääntyneet ja monimuotoistuneet ja uuden teknologian mahdollisuuksia käytetään tehokkaasti. Saamelainen kulttuuriyrittäjyys vahvistaa saamelaiskulttuuria ja matkailuelinkeinoa toteutetaan saamelaisista lähtökohdista käsin. Saamelaisten perinteinen osaaminen on vahvistunut ja nivoutunut osaksi nykyaikaista yhteiskuntakehitystä. Poronhoidolla on uudistunut elinkeinollinen profiili ja saamelainen poronhoitajayhteisö on vahvistunut. Saamen kieli, kulttuuri ja hyvinvointipalvelut tavoitteen 2010 mukaan, saamen kielen asema ja saamelaisten tietoisuus omista mahdollisuuksistaan ja oikeuksistaan alkuperäiskansana on vahvistunut. Yhteistyö muiden pohjoismaisten saamelaisten kanssa on vilkasta. Omista juurista ammentava nuorisokulttuuri on suosittua saamelaisnuorison keskuudessa ja se on laajentunut uusille alueille. Multimediaa ja sähköistä viestintää hyödynnetään saamelaisten tuotteiden markkinoinnissa.

Saamelaiskäräjien saamelaisten kestävän kehityksen ohjelman (2006) keskeisin tavoite on saamelaisalueen luonnonvarojen ekstensiivinen käyttö ekologiselta, taloudelliselta, sosiaaliselta ja kulttuuriselta kannalta kestävästi. Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma on otettu huomioon vuonna 2006 hyväksytyssä Suomen kansallisessa kestävän kehityksen strategiassa. Lähtökohdista saamelaisten kestävän kehityksen ohjelmassa on saamelaisten alkuperäiskansan itsemääräämiseen perustuva alueiden käyttö omaan kulttuurimuotoonsa kuuluvien elinkeinojen harjoittamiseksi saamelaisten kestävän kehityksen lähtökohdista.

Erityisesti elinkeinoihin ja kulttuurin liittyvillä tavoitteilla on kuitenkin merkitystä myös koulutuksen kehittämisen kannalta. Vision mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on elävä saamenkieli ja vahva yhteisöllisyys, jotka ylläpitävät, vahvistavat ja edistävät saamelaiskulttuurin ja kulttuuriin kuuluvien elinkeinojen säilymistä ja kehittämistä sekä saamelaisten elämäntavan, perinteisen tietämyksen ja perinteisten taitojen välittymistä uusille sukupolville. Saamelaisilla on terve itsetunto ja vahva yhteenkuuluvuuden tunne.

Ohjelmassa on arvioitu mm. kestävän kehityksen uhkia ja mahdollisuuksia. Uhkia ovat mm. omien arvojen muuttuminen ja katoaminen, saamelaisten pitkälle edennyt assimilointuminen, saamelaisten nuorten poismuutto saamelaisalueelta ja se että nuorten ammatinvalinta ei kohdistuu perinteisiin ammatteihin, joita koulutus ei tue. Mahdollisuuksia sen sijaan ovat mm. oikean tiedon lisääminen saamelaisista julkisessa tiedonvälityksessä, myönteisen julkisuuskuvan luominen saamelaiselinkeinoista ja saamelaishallinnosta, uusien elinkeinojen kehittäminen perinteisten elinkeinojen pohjalta saamelaisista lähtökohdista, saamelaisten kouluttautuminen, perusopetuksen opetussuunnitelman laatiminen saamelaisista lähtökohdista ja korkea-asteisen saamelainen koulutus- ja tutkimuskeskuksen aikaansaaminen.

Saamelaiskäräjien toimintaohjelman (2008–2011) mukaan saamelaiskulttuuri muuntuu ja kehittyy sekä ulkoisesta paineesta että omaehtoisesti. Käytännön haasteena saamelaisilla on kulttuurin ydinarvojen säilyttäminen sopeutumisprosessissa ja niiden vieminen eteenpäin murrosaikojen yli siten, että kulttuurisia ydinarvoja ei muutoksessa hukata. Saamelainen musiikki, erityisesti joiku, livne sekä leudd, saamenkieli ja kertomaperinne, pukuperinne kulttuurisine koodeineen, perinteinen luonnonvarojen käyttö, elinkeinot ja

luontosuhde sekä muut sen kaltaiset erityisalueet ovat lujasti kiinnittäneet saamelaisille itselleen läheisiä perinteisen kulttuurin elementtejä saamelaisuuden yleisesti tunnetuiksi ilmentymiksi.

Toimintaohjelman mukaan perinteisen tietämyksen ja osaamisen luonnollinen siirtyminen sukupolvelta toiselle on saamelaisessa yhteisössä vaikeutunut mm. suomalaisen koulujärjestelmän ja nuorten poismuuton vuoksi. Lasten- ja nuortenkulttuurin osa-alueet ovatkin nykyisin välttämätön voimavara kulttuuristen arvojen siirtämisessä sukupolvelta toiselle. Musiikki, elokuva ja media perustuvat uudenaikaiseen tekniikkaan ja kiinnostavat erityisesti lapsia ja nuoria. Ne ovat myös tehokkaita uusia innovaatioita, jotka tarjoavat runsaasti välineitä kielen ja kulttuurin kehittämiseen ja siirtämiseen.

Toimintaohjelman mukaan perinteiset saamelaiselinkeinot ovat toimeentulon lisäksi keskeinen osa saamelaista elämänmuotoa ja kulttuuria ja ne ylläpitävät saamen kieltä elävänä kielenä. Suuri osa saamelaisista saa kuitenkin toimeentulonsa uudenaikaisista elinkeinoista ja ammateista. Saamelaiselle elämäntavalle on ollut tyypillistä toimeentulon koostuminen monista eri tulolähteistä ja perinne jatkuu erilaisten yhdistelmäelinkeinojen muodossa. Uudenaikaisten elinkeinojen, kuten matkailun, luovien alojen ja hyvinvointipalvelujen, yhdistäminen perinteisiin ansaintamalleihin auttaa syrjäkylien asuttuna pitämisessä ja antaa nuorille tilaisuuden jäädä tai palata kotiseudulleen. Toimintaohjelman mukaan tämä edellyttää kuitenkin saamelaisten mahdollisuutta itse ohjata elinolojaan ja tukea elinkeinopolitiikan kautta saamelaiskulttuurin kannalta keskeisiä elementtejä.

Toimintaohjelma nostaa tavoitteiksi mm. saamelaisen poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen vahvistaminen edistämällä saamelaiskulttuurinerityispiirteet huomioivan lainsäädännön, hallinnon, tukijärjestelmän ja koulutusjärjestelmänkehittämistä; saamelaisen käsityön, taiteen ja kulttuurielämän toimintaedellytysten parantaminen sekä panostaminen kulttuuriyrittäjyyden ja saamelaiskulttuurin luovien toimialojen tukemiseen ja kehittämiseen saamelaisen matkailutoiminnan kehittäminen saamelaisten oman kulttuurin ja sen perinteisen osaamispääoman perustalta kestävä kehityksen mukaisesti; luonnontuotteiden tuottamisen, jatkojalostamisen, markkinoinnin ja taloudellisen hyödyntämisen edistäminen; perinteisiä saamelaiselinkeinoja käsittelevien tutkimuksien ja selvityksien edistäminen; saamelaisuuteen pohjautuvan yritystoiminnan kehittäminen ja yrittäjyyden tukeminen neuvonta- ja tukipalveluilla; nuorten tukeminen perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen ja tukitoimenpiteiden kehittäminen ja saamelaisen naisyrittäjyyden kehittäminen.

Saamen kielen kehittämisen tavoitteiksi nostetaan mm. saamen kielen käyttämisen ja opiskelun mahdollisuuksien edistäminen kokonaisvaltaisesti ja yhdenvertaisesti kaikkien saamelaisten keskuudessa, saamenkielen elvytystoimien tehostaminen ja saamenkielen opetus aikuisille saamelaisille sekä uuden kieliteknologian hyväksikäyttäminen saamen kielen kehittämisessä, saatavuuden parantamisessa ja saamen kielen opetuksessa. Hyvinvointipalvelujen kehittämisen tavoitteiksi nostetaan mm. saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen ja toteuttaminen saamenkielellä, saamelaisista lähtökohdista, saamalainen kulttuuri, elämänmuoto ja arvot huomioon ottaen sekä suomenkieltä osaamattomien saamelaislasten ja vanhusten palveluiden turvaaminen ja kehittäminen.

Toimintaohjelmassa koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteeksi asetetaan mm, että saamen kielen ja saamenkielistä perusopetusta varten valmistetaan saamelaisen kulttuurin huomioon ottava 'Saamelaisopetuksen opetussuunnitelman perusteet' (perusopetusta varten), jonka avulla opetuksen sisältöjä ja tuntijakoja yhtenäistetään ja kielen elvyttäminen suunnitelmallisesti opetuksen avulla tehdään mahdolliseksi, saamenkielisen oppimateriaalin valmistamiseksi valtion talousarviossa osoitettuja varoja lisätään tuntuvasti, saamelais-

opetuksen erityisrahoitus laajennetaan koko maahan, saamenkielisten aineenopettajien ja luokanopettajien koulutusta lisätään ja nopeutetaan, saamen kielen ja saamenkielinen virtuaaliopetus saatetaan pysyväälle pohjalle ja perustetaan vakituksia saamen kielen verkko-opettajan virkoja, opettajakoulutusta kehitetään siten, että siinä otetaan huomioon saamelaisopetuksen erityistarpeet: saamelaiset kulttuurisällöt, kaksikielisyys- ja kaksikulttuurisuuspedagogiset taidot ja kielellisesti heterogeenisen, uhanalaista kieltä oppivan oppilasryhmän opettaminen, käynnistetään saamelaisopetuksen arviointihanke, jossa selvitetään sekä oppilaiden kielen osaamista ja oppimistuloksia, saamelaisopetuksen asemaa, tilannetta, saavutettavuutta ja saamen kielen ja saamenkielistä opetusta koskevia odotuksia ja asenteita.

Myös yhteistyötä saamen kielen ja kulttuurin opetusta antavien yliopistojen, saamelaisen korkeakoulun ja saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa tiivistetään ja pyritään luomaan yhteisiä koulutus- ja tutkimusrakenteita kansainväliselle saamelaisalueelle, Saamelaiskäräjille perustetaan saamelaisopetuksen kehittämis- ja resurssikeskus, joka palvelee ja avustaa koulutuksen järjestäjiä saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen asioissa. Saamelaiskäräjille osoitetaan varoja opetusta tukevan tiedotuksen ja pedagogisen neuvonnan hoitamiseen ja saamelaisopetuksen valtakunnallisena kehittäjänä ja koordinaattorina toimimiseen, saamelaisopetusta koskevan lainsäädännön, opetussuunnitelmien ja opetuksen rahoitusperiaatteiden yhtenäistäminen pohjoismaisen saamelaissopimuksen (2005) edellyttämällä tavalla aloitetaan. Mahdollisuuksia pohjoismaiseen yhteistyöhön lisätään erityisesti oppimateriaalin valmistamisessa ja saamelaisista lähtökohdista tehtävää saamelaisen kulttuurin tutkimusta edistetään ja yhteispohjoismaisen saamelaisyliopistohankkeen mahdollisuuksia selvitetään.

Muita strategioita

Osaava Pohjois-Suomi, Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteistyöneuvottelukunta 2005

Avoin Pohjois-Suomi – Lapin liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Kainuun maakuntayhtymä

Lapin osaamisstrategia vuoteen 2020, Lapin läänin koulutusstrategia

5.2 Saamelaiskulttuurikeskus

Saamelaiskäräjien ja alueen muiden toimijoiden aktiivisesti ajaman saamelaiskulttuurikeskuksen rahoittamisesta tehtiin ratkaisut hallituksen kehyspäätöksessä keväällä 2007. Saamelaiskulttuurikeskus rakennetaan Inariin. Rakentaminen ajoittuu vuosille 2010–2011 ja kulttuurikeskus aloittaa toimintansa uusissa tiloissa vuonna 2012. Kulttuurikeskuksen rahoitukseen on saatu 5 miljoonaa euroa Euroopan unionin aluekehitysrahaston varoja.

Tavoitteena on kehittää kulttuurikeskuksesta kansallisesti ja kansainvälisesti kiinnostava ja vetovoimainen monikulttuurisuuden kohtaamispaikka. Kulttuurikeskuksen tarkoituksena on luoda saamelaisille paremmat edellytykset omaehtoisesti ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan, kieltään ja yhteiskuntaelämäänsä, hoitaa ja kehittää kielellistä ja kulttuurista itsehallintoaan sekä tukea saamelaisten yleisten elinolojen kehitystä. Lisäksi tarkoituksena on parantaa mahdollisuuksia levittää ja saada tietoa saamelaisista alkuperäiskansana. Päätös on tärkeä myös Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävien ja toimitilojen kannalta ja vahvistaa erityisesti media-alan koulutuksen toimintaedellytyksiä.

Kulttuurikeskuksen kaksi pääkäyttäjää ovat Saamelaiskäräjät ja Saamelaisalueen koulutuskeskus. Lisäksi keskuksen tulee tiloja Inarin kunnan kirjastotoimelle, saamelaisyhdys-

tyksille ja Lapin lääninhallitukselle. Kulttuurikeskuksen bruttoala eli kokonaispinta-ala on 4 670 neliometriä. Rakennuksen valmistuttua siellä työskentelee 64 henkilöä. Kokous-, neuvottelu-, kirjasto- ja mediatilat tulevat palvelemaan huomattavasti suurempaa käyttäjämäärää.

5.3 Lausunnonantajien ja kuulemistilaisuuksien näkemykset uudistustarpeista

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen mukaan nykyinen laki ei kaikilta osin palvele riittävästi muuttuneita olosuhteita. Koulutuskeskuksen esitykset liittyvät yleissivistävään koulutukseen, korkea-asteen koulutukseen, saamelaiskulttuurikoulutukseen ja taiteen perusopetukseen. Koulutuskeskus on esittänyt, että lakiin tulee sisällyttää mahdollisuus yleissivistävän koulutuksen järjestämiseen. Tämä helpottaisi koulutuskeskuksen mukaan virtuaaliopetuksen kehittämistyötä, jota keskus on koordinoinut neljän pohjoisimman kunnan virtuaalikoulutoimintana. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen mukaan korkea-asteen koulutuksen hankkiminen ja taiteen perusopetuksen käynnistämistä saamelaisalueella tulee mahdollistaa laissa. Lisäksi saamelaiskulttuurin koulutusta tulee voida laajentaa määrällisesti ja alueellisesti saamelaisalueen ulkopuolelle.

Saamelaiskäräjien aloitteet saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen edistämiseksi

Saamelaiskäräjät on tehnyt aloitteita koulutuskeskuksen lain uudistamiseksi. Aloitteet liittyvät merkittävässä määrin saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen tilanteeseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Saamelaiskäräjien 13.11.2008 julkaiseman koulutusraportin mukaan nykyisessä saamen opetuksessa saamelaisten kielenvaihdos etenee nopeasti. Kotiseutualueen ulkopuolella asuvat lapset ja nuoret jäävät luku- ja kirjoitustaidottomiksi omassa kielessään, jos kieltä ei opeteta koulussa. Kielen puhujien määrä vähenee eikä uusia kielen käyttäjiä tule. Heikomman kielitaidon omaavat menettävät joko kieltänsä kokonaan tai kieli jää kehittymättä, koska revitalisaation mahdollistava kielen kirjallinen haltuunotto ei ole mahdollista.

Saamelaiskäräjien työryhmä on selvittänyt kotiseutualueen ulkopuolella muutamalla paikkakunnalla, mm. Helsingissä, Tampereella, Oulussa ja Rovaniemellä annettua saamen kielen opetusta ja toteaa raportissaan, ettei opetuksella ole nykysäännöksiin kehittymisedellytyksiä. Saamen kielen ja saamenkielisessä opetuksessa ja sen tilanteessa on paljon puutteita myös kotiseutualueella, mutta kotiseutualueen ulkopuolella tilanne on hälyttävä.

Selvityksen mukaan opetuksen aikaansaaminen on vaikeaa, koska saamen kielen opetus on kotiseutualueen ulkopuolisille kouluille, rehtoreille ja opetusviranomaisille uusi ja tuntematon asia. Saamelaiset vanhemmat ja paikalliset kouluviranomaiset ovat muutamilla paikkakunnilla yrittäneet kehittää opetustilannetta, mutta se on nykysäännösten pohjalta mahdotonta, todetaan raportissa. Saamelaisalueen ulkopuolella opetusta on mahdollista saada enintään 2,5 viikkotuntia ja se on perusopetusta täydentävää oman äidinkielen tai kotikielen opetusta, jonka tunnit pidetään yleensä muun koulupäivän jälkeen tai koulupäivän viimeisinä tunteina. Kielen opetuksen asema koulutyössä on heikko ja tätä opetusta saa vain murto-osa kotiseutualueen ulkopuolella asuvista saamelaislapsista ja -nuorista.

Selvityksessä korostetaan, että kaikki saamen kielet kuuluvat kansainvälisten luokitusten mukaan maailman uhanalaisten kielten joukkoon, inarin- ja koltansaame vakavasti uhanalaisten kielten joukkoon. Kielen opetusta annetaan kotiseutualueen ulkopuolella samoin perustein kuin mm. maahanmuuttajien kielten opetusta. Maahanmuuttajien kielet ovat usein suuria maailmankieliä, kuten espanja, englanti, punjabi tai arabia ja mutta harvat niistä ovat kotimaissaan uhanalaisessa asemassa kuten saamen kielet pohjoismaisissa kotivaltioissaan.

Saamelaiskäräjien työryhmän mukaan kielen opetusjärjestelyissä tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset kielitaustat: osa saamelaisoppilaista puhuu saamea äidinkielenään, osalle se on heikommin hallittu toinen kieli ja osalla ei ole lainkaan kielitaitoa. Lisäksi kouluissa, erityisesti pohjoisessa, on myös muita oppilaita, jotka haluaisivat oppia saamen kieltä. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista kotiseutualueen ulkopuolella. Vuonna 2004 voimaan tulleen saamen kielilain säännösten toteuttaminen edellyttää uusien kielen puhujien kasvamista ja uusien kielten puhujien kouluttajana koulun vieraan kielen opetus nähdään välttämättömänä.

Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimistosta pitäisi saamelaiskäräjien työryhmän mielestä kehittää saamelaisopetuksen kokonaisuudesta vastuuta kantava, sitä seuraava, opetuksesta raportoiva ja säännöllisesti opetusministeriön kanssa neuvotteleva keskus.

Saamelaiskäräjien työryhmän mukaan ensisijainen kehittämistoimenpide saamen kielen opetukselle olisi laajentaa nykyisin saamelaisten kotiseutualuetta koskeva saamelaisopetuksen rahoitus koko maahan. Se avaisi tien opetuksen vakinaistamiselle, kehittämiselle ja sen aseman nostamiselle. Kotiseutualuetta koskeva rahoitussäännös opetus ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa turvaa koulutuksen järjestäjille valtionavustuksen, joka vastaa noin 100-prosenttisesti tästä opetuksesta aiheutuvia opettajien palkkausmenoja.

Toisena väylänä opetuksen kehittämiseen työryhmä esittää Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa kehitetyn verkko-opetuksen vakinaistamista ja kielen verkko-opetuksen mahdollistamista kaikkiin niihin peruskouluihin kotiseutualueella ja sen ulkopuolella, jossa on vaikeuksia löytää saamenkielentaitoisia opettajia. Koulutuskeskuksessa on jo vuosien ajan kehitetty verkkopedagogiikkaa ja teknisiä valmiuksia ja se pystyisi antamaan saamen kielen verkko-opetusta myös kotiseutualueen ulkopuolelle, mikäli sillä olisi tätä koskeva koulutuksen järjestämislupa ja varoja verkko-opettajien palkkaamiseen. Verkko-opettajia tarvittaisiin kaikkiin kolmeen Suomessa puhuttuun ja kouluissa opetettuun saamen kieleen, inarin-, koltan- ja pohjoissaameen.

Kommentointikierros

Työryhmä järjestämän kommentointikierroksen näkemyksissä suhtauduttiin positiivisesti Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lain uudistamiseen. Jotkut kommentit olivat hyvin samansuuntaisia tai jopa samansisältöisiä koulutuskeskuksen omien aloitteiden kanssa. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen roolia alueella toimivana ainoana toisen asteen oppilaitoksena, koulutuskeskuksen perustehtävän hoitamista saamelaisalueen koulutustarpeisiin vastaajana sekä harvinaisten inarin- ja koltansaamen kielen kehittäjänä korostettiin lausunnoissa.

Jossain lausunnoissa ehdotettiin Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävien laajentamisesta siten, että ne mahdollistavat koulutuksen järjestämistä saamelaisalueen ulkopuolelle yleisemmin, erityisesti liittyen aikuisten saamen kielen ja kulttuurin opintoihin. Opetushallituksen mukaan saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu koulutus on sellaista koulutusta, jonka järjestämiseksi tarvitaan yhä säännös. Koulutuskes-

kus esittää, että oppilaitoksen tavoitteena on tarjota säännöllisesti vuosittain toteutettavia virtuaaliopetuspaketteja siten, että opiskelijat voivat suorittaa mm. saamen kielessä alimman, keskitason ja ylimmän kielitutkinnon.

Yhteistyön tärkeyttä mm. eri oppilaitosten kanssa nostettiin esiin useissa lausunnoissa. Useat kommenttien lähettäjät kannattivat korkea-asteen koulutuksen ja tutkimus- ja palvelutoiminnan järjestämistä saamelaisalueella koulutuskeskuksen ja korkeakoulujen yhteistyönä.

Osa lausunnon antajista esittää Saamelaisalueen koulutuskeskukselle mahdollisuutta perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestämiseen. Opetus on esitetty toteutettavan pääasiassa virtuaalisesti ja tarjottavan laajalti eri puolille valtakuntaa mm. pääkaupunkiseudulle saamen kielen opettamiseen yleissivistävissä oppilaitoksissa.

Saamelaiskäräjät esittivät toiminnan laajentamista saamen kielen koulutukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa ja kannattivat kulttuuriopintojen määrän lisäämistä, tarjonnan ulottamista saamelaisalueen ulkopuolelle ja yhteistyön rakentamista korkeakoulutustarjonnan saamiseksi saamelaisalueelle.

Utsjoen, Enontekiön ja Sodankylän kunnat pyysivät virkamiesryhmää huomioimaan lain valmistelussa mahdollisuus siirtää lukiokoulutus koulutuskeskuksen vastuulle, mikäli se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

Kuulemistilaisuudet

Työryhmä kuuli työnsä kuluessa Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtoa ja saamelaiskäräjiä. Työryhmä järjesti 28.11.2008 Inarissa avoimen kuulemistilaisuuden jossa esiteltiin alustavat ehdotukset koulutuskeskuksen lain uudistamistarpeista ja luonnos työryhmämuistiosta. Kuulemistilaisuuden palautetta hyödynnettiin esitysten viimeistelyssä. Työryhmän ehdotuksia oli mahdollista kommentoida myös kirjallisesti. Kuulemistilaisuudessa oli laaja osanotto, mm. järjestöistä, koulutuskeskuksesta ja läheisistä koulutusorganisaatioista.

Kuulemistilaisuudessa korostettiin, että saamen kielen opetus peruskouluissa ja lukioidissa vaatii erityistoimia koko maassa ja koulutuskeskukselle tulisi luoda lain muutoksilla tätä varten oma rooli. Työryhmän toimenpiteitä saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen vahvistamiseksi kannatettiin. Esiin tuotiin, kuinka esim. mediakoulutus toimii myös työelämään valmentava koulutuksena ja tuo mahdollisuuksia kehittää uusien sukupolvien kulttuurimuotoja kuten elokuvaa, saamelaiskulttuurin lähtökohdista. Koulutuskeskuksen kansainvälinen yhteistyön tärkeyttä korostettiin myös saamelaisyhteisön sosiaalisen ja kulttuurisen yhtenäisyyden kannalta.

Kuulemistilaisuudessa korostettiin, että alueen nuorten kannalta olisi hyvä pystyä toteuttamaan tutkintoon johtavaa korkeakoulutusta yhteistyössä koulutuskeskuksen ja korkeakoulujen kanssa. Yhteistyötä myös muiden koulutusasteiden kanssa pidettiin tärkeänä. Kuulemistilaisuus vahvisti näkemystä koulutuskeskuksen moninaisesta roolista saamelaisalueen ja saamelaisväestön osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaajana.

6 Virkamiesryhmän näkemykset saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävistä ja asemasta sekä lainsäädännön uudistustarpeista

6.1 Hallinto, ohjaus ja rahoitus

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Saamelaisten kulttuuriset ja kielelliset oikeudet puoltavat sitä, että koulutuskeskus säilyy jatkossakin opetusministeriön toimialaan kuuluvana valtion oppilaitoksena. Koulutustoiminta alueella on haastavaa, mm. alueen pienen väestöpohjan, mutta monipuolisen osaamistarpeen ja pitkien välimatkojen vuoksi. Turvattu asema auttaa haasteeseen vastaamista ja yhteistyömallien kehittämistä. Saamelaisalueen koulutuskeskukselle luodaan rahoitusmalli, jossa koulutuskeskus voi Opetushallituksen kanssa sopien suunnata toimintamenojaan joustavasti muuttuvien tarpeiden mukaisesti.
- Saamelaisalueen koulutuskeskuksen hallintomallista ja toiminnasta on jatkossa pääosin voimassa mitä muuallakin lainsäädännössä mm. ammatillisen koulutuksesta, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, opettajien kelpoisuusvaatimuksista ja hallinnon järjestämisestä.
- Koulutuskeskuksen perusrahoitus muodostuu jatkossakin valtion rahoituksesta. Lainsäädäntöön ei oteta enimmäis- tai vähimmäisrajoja koulutusmuotojen suhteen. Koulutuskeskuksen autonomia lisääntyy ja saa suunnata toimintamenojensa puitteissa Opetushallituksen kanssa sovittavalla tavalla toimintaansa alueen ja saamelaisväestön tarpeiden mukaan.
- Koulutuskeskuksen tehtävien laajenemisen takia sekä muun koulutuksen rahoitusperusteissa tapahtuneiden muutosten kompensoimiseksi koulutuskeskuksen valtion talousarvioon mom. 29.20.01 (valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot) sisältyvää rahoitusta tulee vuodesta 2010 lähtien lisätä noin 400 000 euroa.
- Lainsäädäntöön tulee lisäksi tehdä tekniset korjaukset sen ajantasaistamiseksi. Hallituksen esityksen valmistelu käynnistetään ja tavoitteena on antaa esitys kevätkauden 2009 aikana.
- Saamelaisalueen koulutuskeskuksen vakiintunut nimi säilytetään ennallaan vaikka koulutusalueen vaikutusalue olisi saamelaisalueen ulkopuolella. Tärkeitä osaamistarpeita on laajemmin Pohjois-Lapissa, ei vain saamelaisalueella. Saamelaisista asuu suurempi osa muualla Suomessa kuin saamelaisalueella. Saamelaiset eivät myöskään ole ainoa

ryhmä, joka tarvitsee saamen kielen ja kulttuurin osaamista. Mm. kielilain toteuttaminen, kielitutkintojen suorittaminen, saamen kielen ja kulttuurin huomioivan elinkeinoelämän kehittäminen ja sivistystarve yleisemmin edellyttävät toiminnan suuntaamista myös muille ryhmille.

- Saamelaiskäräjät vastaavat saamelaisten edustuksen esittämisestä hallintoon. Käräjiä pyydetään ottamaan huomioon edustajien valinnassa se, että koulutuskeskuksen tehtävät laajenevat ja koskevat myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia.
- Saamen kielen kehittämiseen ja säilyttämiseen liittyviä kysymyksiä ei voi ratkaista yksinomaan Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lakia uudistamalla. Työryhmä pitää kannatettavana mm. vähemmistövaltuutetun tekemää esitystä saamen kielen elvytysohjelman laatimisesta.

6.2 Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus ja oppisopimuskoulutus

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Saamelaisalueen ja sen lähialueiden elinkeinojen sekä saamen kielen ja kulttuurin osaamistarpeet edellyttävät koulutuskeskuksen ylläpitoa. Koulutuskeskuksen tarkoitus alueen ammatillisen koulutuksen sekä saamen kieleen ja kulttuuriin liittyvien erityistehtävien hoitajana on edelleen ajantasainen. Osaamisen tarve on muuttunut ja suuntautuu nyt luontaiselinkeinojen lisäksi muihin elinkeinoihin.
- Pohjois-Suomen elinkeinojen kehittämistä koskevat strategiat ja aloitteet, joissa painottuvat mm. joustavat, yrittäjyyttä tukevat koulutusmallit ja elinkeinorakenne puoltavat koulutuskeskuksen ylläpitoa ja toiminnan keskittymistä ammatilliseen koulutukseen. Erityisesti luontaiselinkeinoja harjoittavien osaamistarve on ennen kaikkea ammatillinen ja vaatii räätälöityjä koulutusmalleja. Olosuhteet koulutuksen järjestämiselle ovat haastavat, mm. pitkien välimatkojen ja pienen ja ikääntyvän väestöpohjan vuoksi. Saamelaisväestön kannalta luontaiselinkeinojen kehittämisellä on myös suuri kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys.
- Ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmentava koulutus ja koulutuksen suorittaminen moduleittain, muu lisäkoulutus, oppisopimuskoulutus, tutkimus- ja palvelutoiminta ja työelämän kehittämistehtävä antavat hyvän pohjan vastata muuttuviin osaamistarpeisiin ja suunnata toimintaa myös aikuisille ja työn ohessa suoritettavaksi koulutukseksi. Joustavien aikuisille suunnattujen koulutusmuotojen avulla koulutuskeskus pystyy jatkamaan erilaisissa hankkeissa saadun osaamisen kehittämistä.
- Ammatillista koulutusta tulee edelleen suunnata pääosin saamelaisalueen ja sen lähialueiden tarpeisiin. Lisäksi koulutuskeskus voi vastata myös työvoimapolitiittisen koulutuksen tarpeeseen. Ammatillisen koulutuksen suuntaaminen alueen tarpeisiin tapahtuu järjestämis lupien, tutkintojen perusteiden ja koulutuskeskuksen omien opetuksen järjestämiseen liittyvien päätösten puitteissa.

6.3 Saamen kieli ja kulttuuri

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Saamelaisten asema perustuslaissa ja saamen kielilaki asettavat erityisiä velvoitteita saamen kielen ja kulttuurin turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Koulutuskeskuksen nykyiset toiminnot yleissivistävän aikuiskoulutuksen ja saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen tarjoajana ovat tärkeitä sekä elinkeinojen että kulttuurin säilyttämisen ja uusintamisen kannalta.
- Uudistettavassa laissa luovutaan termistä "yleissivistävä aikuiskoulutus", koska termi on vanhentunut ja epäselvä nykylainsäädännössä. Lainsäädännössä koulutuskeskuksen tehtäväksi säädettäisiin saamen kielen ja kulttuurin koulutus ja tällä tarkoitetaan mm. koulutuskeskuksen nykyistä yleissivistävää aikuiskoulutusta, jota on järjestetty pitkinä linjoina sekä saamen kielen ja kulttuurin kurssimuotoista koulutusta.
- Harvinaisempien inarin- ja kolttasaamen kehittäminen kuuluu koulutuskeskuksen tehtävään osana saamen kielen koulutusta, mutta niitä ei mainita lainsäädännössä erikseen, koska ne sisältyvät saamen kielen käsitteeseen.
- Saamen kielen ja kulttuurin koulutus voidaan tulkita laajasti pitäen sisällään mm. kielen, käsityön, taiteen, sanataiteen, musiikin ja kulttuurin tuottamisen koulutuksen. Toiminnan kokoaminen yhden otsikon, "saamen kielen ja kulttuurin koulutus" alle antaa lisää liikkumavaraa koulutuksen suunnittelussa ja rahoituksen suuntaamisessa. Koulutuskeskus voi periä tästä koulutuksesta opiskelijoilta kohtuullisia opiskelijamaksuja.
- Koulutuksen enimmäismäärän säätelystä luovutaan ja koulutuksen volyyminä sovitaan vuosittain Opetushallituksen kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa. Saamen kielen ja kulttuuriin osaamistarve ja saamelaisten asuminen myös kotiseutualueen ulkopuolella puoltaa sitä, että koulutuskeskus voi jatkossa toimia saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen antajana valtakunnallisesti, erityisesti omaehtoisesti hankittavina verkko-opintoina. Tämä otetaan huomioon myös hallinnon tehtävien määrittelyssä.
- Koulutuskeskuksen rooli on tuottaa saamen kielen koulutusta toisen asteen koulutuksen ja kielitutkintoihin valmentavan koulutuksen tasoon rinnastettavalla tasolla sekä vapaita sivistystavoitteita varten. Koulutuskeskuksen tulee rakentaa yhteistyötä korkeakoulujen kielikeskusten ja vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa saamen kielen ja kulttuurin opintojen tarjoamiseksi ja mm. saamen kielen tutkintoihin valmentavan koulutuksen järjestämiseksi, pyrkiä tarkoituksenmukaiseen työnjakoon ja toisiaan täydentävään opetustarjontaan.
- Koulutustoiminnassa on tärkeää huomioida kaikkien kolmen Suomessa puhuttujen saamen kielten tarpeet ja kohderyhmien monimuotoisuus, mm. äidinkielessään luku- ja kirjoitustaidottomat aikuiset, äidinkieleltään saamenkieliset ja ne joille saame on vieras tai toinen kieli.

6.4 Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäminen

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Saamenkielisen ja saamen kielen opetuksen edistäminen kaikilla koulutusasteilla ja vapaatavoitteisessa opiskelussa ovat tärkeitä tavoitteita. Työryhmä on pyrkinyt löytämään keinoja edistää saamen kielen opetusta koulutuskeskuksen lainsäädännön uudistamista

koskevan toimeksiantonsa puitteissa, mutta korostaa että koulutuskeskus voi olla vain yksi toimija saamen kielen edistäjänä eikä yksin vastuussa kielen tulevaisuudesta. Päävastuu saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämisestä ja edistämisestä on kunnilla, mutta koulutuskeskus pystyy merkittävästi toimimaan saamenkielisen opetuksen tukijana ja oppimateriaalin tuottajana.

Saamen kielen ja saamenkielinen opetus

Työryhmä toteaa että:

- Perusopetuksen järjestämisluva on kohdentunut aina laaja-alaisesti perusopetuksen kaikkien aineiden opetukseen, ei yksittäiseen oppiaineeseen. Järjestämisluvassa tulee olla määritelty myös kunnat, joissa opetusta järjestetään ja perusopetuksen järjestämisen tulee olla luonteeltaan lähiopetusta. Perusopetuksen järjestämisluvan myöntäminen perusopetukseen edellyttää aina perusopetuslaissa säädettyjen luvan myöntämisedellytysten täyttymistä.
- Saamen kielen opetuksen ja saamenkielisen opetuksen järjestäminen on säädetty kuntien velvollisuudeksi saamelaisten kotiseutualueella. Näin säätämällä on haluttu turvata oppilaiden oikeuden saada kyseistä opetusta. Tällöin ei synny laissa säädettyä kyseisen opetuksen järjestämisperustetta valtion oppilaitoksessa ja tilannetta, jossa valtio ottaisi kunnille säädettyjä tehtäviä itselleen.
- On mahdollista harkita, että koulutuskeskukselle säädetään laissa nykyistä laajempi oikeus saamen kielen, saamenkielisen opetusmateriaalin ja saamen kielen opetukseen liittyvän verkkomuotoisen tukitoiminnan harjoittamiseen, jolloin sen voisi katsoa koskevan myös perusopetusta. Tällöin opetuksen järjestämisvastuu juridisesti säilyisi kaikilta osin nykyisillä järjestäjillä. Ne voisivat kuitenkin hyödyntää saamen kielen osalta koulutuskeskuksen verkkomuotoisia opetuksen tukipalveluja ja koulutuskeskuksella olisi laissa säädettyään koulutuskeskuksen koulutustehtävän perusteella niiden tuottamiseen oikeus.
- Toiminnassa olisi samankaltaisuutta ns. Kotiperuskoulu ja LuKiMat -toimintojen kanssa. Kustannukset katettaisiin valtion talousarviossa koululle osoitetun rahoituksen sekä mahdollisten koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävien ostopalvelusopimusten kautta. Mahdolliset kustannukset jakaantuisivat, siten kuin siitä on erikseen säädetty valtion maksuperustelaisissa (150/1992). Näiden palvelujen rakentaminen voidaan tehdä myös yhteistyössä Inarin kunnan ja saamelaiskäräjien kanssa. Menettelyyn liittyen tulisi myös selkeyttää koulutuskeskuksen ja saamelaiskäräjien keskinäistä toiminnallista työjakoa.
- Näin koulutuskeskus voisi tuottaa tukea peruskoulujen saamen kielen opetukseen valtakunnallisesti sekä äidinkielenä että vieraana kielenä.

Lukiokoulutus

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Käytettävissä olevien tietojen perusteella ei ole edellytyksiä ottaa kantaa alueen lukiokoulutusta koskeviin suunnitelmiin ja ehdotuksiin, kuten esimerkiksi Utsjoen kunnan lukiokoulutuksen yhdistämisestä Saamelaisalueen koulutuskeskukseen. Lisäksi tulee tarkastella muita vaihtoehtoja kuten esimerkiksi isäntäkunta tai koulutuskuntayhtymä

-malleja ja arvioida niiden toimivuus yhdessä osapuolten kesken alueen lukiokoulutuksen turvaamiseksi. Samoin tulee selvittää Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ammatillisen koulutuksen järjestämisluvan laajentamismahdollisuudet ja tarpeet koskemaan myös Enontekiötä ja Utsjokea.

- Koulutuskeskuksen tehtävä olisi mahdollista kuitenkin säätää laaja-alaisesti siten, ettei säännös aseta esteitä hakea lupaa myös lukiokoulutuksen järjestämiseen.
- Lukiolaissa ja ammatillista koulutusta koskevassa laissa on säädetty koulutuksen järjestäjien välisestä yhteistyöstä ja sekä opiskelijan oikeudesta saada muualla suorittamansa opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tunnustettua osaksi opintoja. Tältä osin olisi perusteltua myös tarkentaa koulutuskeskusta koskevaa lakia. Voimassa oleva lukiolainsäädäntö mahdollistaa saamen kielen opetuksen hyväksilukemisen myös verkkomuotoisesti toteutettuna.
- Mahdollista lukiokoulutuksen siirtämistä valtiolle arvioitaessa tulee ottaa huomioon mm. seuraavia tekijöitä. Utsjoen kunta saa toimintaansa rahoitusasetuksen 6 §:n mukaista pienen lukion korotusta. Lisäksi ministeriö on myöntänyt kunnalle harkinnanvaraista korotusta vuosittain. Harkinnanvarainen korotus vuoden 2009 yksikköhintaan oli 50 prosenttia, jolloin yksikköhinnaksi määräytyi 16 669 euroa. Suurin ongelma on lukion varsin pieni opiskelijamäärä.
- Lukiokoulutuksen järjestämislupien siirtäminen kunnilta valtiolle ei poista rahoituslaissa kunnille säädettyä asukasperusteista rahoitusosuutta. Näin Utsjoen kunta joutuu osallistumaan lukiokoulutuksen valtakunnallisiin kustannuksiin riippumatta siitä, onko sille lukiokoulutusta vai ei. Rahoitukseen liittyy mahdollisista rahoitusjärjestelmämuutoksista aiheutuvia epävarmuustekijöitä.
- Koulutuskeskus valtionkouluna menettäisi mahdollisuuden hakea ja saada erillisiä valtionavustuksia toimintaansa kuten esimerkiksi rahoituslain 42 (erityistehtäviin, kokeilutoimintaan) ja 43 §:n (saamankieliseen ja saamenkielen opetukseen) mukaiset avustukset saamelaisten koulutukseen. Ottaen huomioon valtion noudattaman suhteellisen tiukan rahoituslinjan valtion yleissivistäviin kouluihin, valtion tuottavuusohjelman ja koulutuspoliittisen linjauksen valtionoppilaitoksista luopumisesta, ei kyseisen toiminnan siirtämistä valtiolle ole pidettävä taloudellisesti ja toiminnallisesti mahdollisena ja tarkoituksenmukaisena ilman riittävää resursointia.

6.5 Taiteen perusopetus

Työryhmä toteaa, että

- Taiteen perusopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimesta edellyttäisi muutosta Saamelaisalueen koulutuskeskusta koskevaan lakiin koulutuskeskuksen tehtävän laajentamiseksi sekä valtioneuvoston ja opetusministeriön päätöksiä, jotka oikeuttaisivat kyseisten koulutusten järjestämiseen.
- Taiteen perusopetuksen järjestämislupia ei ole valtion oppilaitoksilla. Luvan myöntäminen edellyttäisi laissa säädettyjen edellytysten olemassa oloa sekä erillisen rahoituksen osoittamista tarkoitukseen valtion talousarviossa. Taiteen perusopetukseen kohdennettu rahoitus sisältyy valtion talousarvissa momentille 29.10.30. "Valtionosuus ja -avustus

yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin". Kyseisen momentin rahoitusta ei voida käyttää valtion koulujen kustannuksiin. Näistä lähtökohdista arvioiden, ottaen huomioon kunnan oikeus taiteen perusopetuksen järjestämiseen, sekä siihen osoitettavan rahoituksen rakenne, ei ole perusteltua siirtää taiteen perusopetusta valtion koululle, eikä säätää siitä koulutuskeskusta koskevassa laissa.

Työryhmän katsoo, että

- Taiteen perusopetus koulutusmuotona ei ole tarkoituksenmukaisin tapa edistää saamelaista taidetta ja kulttuurimuotoja, vaan tätä tarkoitusta palvelee paremmin työryhmän tekemä ehdotus koulutuskeskuksen laajentuneesta saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen tehtävästä. Kunta voi myös ostaa koulutuspalveluja koulutuskeskuksesta mikäli se järjestää taiteen perusopetusta.

6.6 Korkeakouluysteistyö

Työryhmän näkemyksen mukaan

- Koulutuskeskuksen lain uudistamisen yhteydessä esitetyt korkeakoulutukseen liittyvät aloitteet eivät edellytä lain muutoksia vaan ovat toteutettavissa syventämällä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.
- Saamelaisalueen koulutuskeskus voi toimia yhteistyössä korkeakoulujen kanssa tehtäväänsä tukevan avoimen korkeakouluopetuksen, täydennyskoulutuksen ja tutkinnon osien hankkimiseksi toimintamenojensa puitteissa samaan tapaan kuin muutkin oppilaitokset ilman lain muutosta.
- Saamelaisalueen osaamistarpeiden ja koulutuskeskuksen tehtävien kannalta tärkeiden korkeakoulujen tulee suunnitella koulutus- ja tutkimusyhteistyötä kokonaisuutena ja siten että korkeakoulujen kesken vallitsee niiden profiiliin sopiva tarkoituksenmukainen työnjako.
- Työryhmä esittää, että mm. Oulun ja Lapin yliopistot, Rovaniemen ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulut (esim. Lapin korkeakoulukonsernin puitteissa) ja Saamelaisalueen koulutuskeskus suunnittelevat koulutus- ja tutkimusyhteistyötä yhdessä. Yksi mahdollisuus on täydentää Maakuntakorkeakoulun maakunnallista tai saamelaisaluetta varten mahdollisesti luotavaa yhteistyöelintä (ks. luku 4.6) muiden saamelaisalueen kannalta tärkeiden korkeakoulujen edustuksella.
- Saamelaisalueen koulutuskeskus voi hyödyntää korkeakoulujen osaamista myös hankkimalla niistä henkilöstökoulutusta opettajakunnalleen. Saamelaisalueen koulutuskeskus voi toimia myös opettajien saamen kielen ja kulttuurin täydennyskoulutuksen tuottajana. Korkeakouluopiskelijoiden saamen kielen opintojen tarpeisiin vastaavat korkeakoulujen kielikeskukset, joiden kanssa koulutuskeskuksen on hyvä rakentaa yhteistyötä ja luontevaa työnjakoa erityisesti verkko-opetuksessa.
- Korkeakouluopiskelijoiden työllistymistä ja korkeakoulutasoisen osaamisen syntymistä saamelaisalueelle voidaan edistää myös korkeakoulujen ja esim. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen, saamelaiskäräjien ja tulevan Saamelaiskulttuurikeskuksen yhteisillä tutkimus- ja tuotekehitysprojekteilla ja kytkemällä opinnäytetöiden aiheita ja harjoittelua saamelaisalueen tarpeisiin. Edellä mainitut toiminnot eivät kuitenkaan edellytä mainintaa laissa.

- Korkeakoulut vastaavat tutkintojensa sisällöstä ja uudistavat niiden opetussuunnitelmia. Saamelaisalueen koulutuskeskus voi vaikuttaa koulutustarpeista ja koulutuksen sisällöistä käytävään keskusteluun mm. osallistamalla korkeakoulujen hallintoelinten ja neuvottelukuntien toimintaan, kuten muutkin yhteiskunnan sidosryhmät.
- Avoin korkeakouluopetus vastaa tutkintokoulutuksen osia. Täydennyskoulutusta voidaan luoda ja räätälöidä ostajan tarpeen mukaisesti. Korkeakouluilla on mahdollisuus myöntää opiskelijalle hyväksilukuja opinnoistaan aiemmin hankitun osaamisen perusteella.

7 Virkamiesryhmän ehdotukset

- a Saamelaisalueen koulutuskeskus säilyy opetusministeriön toimialaan kuuluvana valtion oppilaitoksena. Koulutuskeskuksen tehtävänä on antaa ja kehittää koulutusta saamelaisaluetta ja saamelaisväestön tarpeita varten sekä kehittää saamelaiskulttuuria ja elinkeinoja.
- b Koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten. Koulutuskeskus antaa saamelaiskulttuurin ja saamen kielen koulutusta ja kehittää näiden koulutusta saamelaisväestön tarpeita varten.
- c Koulutuskeskus järjestää tarvittaessa koulutusta myös koulutuskeskuksen kotipaikan ulkopuolella ottaen huomioon saamelaisalueen elinkeinojen sekä saamelaiskulttuurin ja saamen kielen edistämisen tarpeet.
- d Laissa viitataan ammatillisen koulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen järjestämistä säädettyihin lakeihin. Nämä viittaukset päivitetään ja kirjoitetaan nykyistä koulutuslainsäädäntöä vastaaviksi.
- e Lukiokoulutusta voidaan, sen mukaan kuin ministeriö päättää, järjestää myös valtion oppilaitoksissa. Lainsäädäntö muotoillaan siten, ettei se aseta esteitä hakea lupaa lukiokoulutuksen järjestämiseen.
- f Koulutuskeskuksessa voidaan järjestää myös koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa. Koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa voitaisiin järjestää myös maksullisena palvelutoimintana. Sen lisäksi säädetään mahdollisuudesta oppimateriaalituotantoon ja opetuksen ja koulutuksen verkkopalvelujen tuottamiseen nykyistä laajemmin.
- g Lisäksi lakiin otetaan säännökset koulutuksen järjestäjiä koskevasta yhteistyöstä. Koulutuskeskuksen tulee toimia yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa ja pyrkiä tarkoituksenmukaiseen työnjakoon.
- h Koulutuskeskuksen opetuskielet ovat suomen kieli ja saamen kieli. Tarvittaessa voidaan opetusta antaa myös muulla kielellä. Koulutuskeskuksen opiskelijoille myönnetään opintososiaalisia etuja kuten nykytilanteessa.
- i Koulutuskeskuksen toiminnasta on voimassa ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetut lait, asetukset ja määräykset.

- j Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen ja pitkäkestoisen päätoimisen saamen kielen ja kulttuurin opiskelusta ja opiskelijoista säädetään kuten laissa ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta ja -aikuiskoulutuksesta. Opiskelijoiden aseman ei ole tarkoitus muuttua nykyisestä.
- k Opettajien ja rehtorin kelpoisuusvaatimuksissa sovelletaan asetusta opettajien kelpoisuusvaatimuksista. Opettajilta ja rehtorilta vaaditaan riittävä saamen kielen taito. Rehtorilta vaaditaan saamelaisalueen ja saamelaiskulttuurin tuntemusta. Rehtori valitaan toistaiseksi tai määräaikaisesti. Rehtorin tehtävä on johtokunnan alaisena johtaa, valvoa ja kehittää koulutuskeskuksen toimintaa.
- l Johtokunta käsittelee koulutuskeskuksen hallintoa, omaisuuden ja talouden hoitoa sekä opetuksen järjestämistä koskevia kysymyksiä. Johtokunnan tulee seurata saamelaisalueen elinkeinojen osaamistarvetta ja työllisyyttä, saamelaiskulttuurin ja saamen kielen kehittämistarpeita, hyväksyä talous- ja toimintasuunnitelma ja tehdä ehdotus talousarvioksi. Johtokunta ja rehtori päättävät opetustoiminnan järjestämisen perusteista.
- m Koulutuksen johtokunnan nimeää aluehallintoviranomainen neljäksi vuodeksi kerrallaan. Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Johtokuntaan kuuluu saamelaisväestön edustus (saamelaiskäräjät valitsevat), alueen kuntien edustus, opettajien, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustus. Johtokunnan sihteerinä toimii rehtori. Johtokuntaa kokoontuu päättäminään aikoina ja milloin puheenjohtaja, rehtori tai vähintään kuusi johtokunnan jäsentä katsoo kokouksen tarpeelliseksi.
- n Koulutuskeskuksella voi olla neuvottelukunta.
- o Koulutuskeskuksella on johtokunnan hyväksymä johtosäntö, jossa määrätään koulutuskeskuksen toiminnan yleisistä periaatteista, hallinnosta, hallintoelinten sekä viranhaltijoiden toimivallasta ja tehtävistä sekä muista asioista.

Lisäksi työryhmä esittää lisärahoitusta vuodesta 2010 lähtien valtion ammatillista koulutusta koskevalle momentille 29.20.01 Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toimintaedellytysten vahvistamiseksi laajenevien ja uudistuvien tehtävien perusteella.

8 Ehdotusten vaikutukset ja toimeenpano

Työryhmän ehdotusten jatkovalmistelun ja toimeenpanon kannalta on keskeistä mm.:

- Opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2010-2013 ja valtion talousarvioesitys 2010
- Hallituksen esitys eduskunnalle kevätistuntokaudella/lausunnot HE -luonnoksesta
- Koska lain on tavoitteena tulla voimaan vuonna 2010, voi Lapin lääninhallitus pidentää nykyisen johtokunnan toimintakautta hakemuksesta siirtymäkauden ajaksi.

Työryhmä pitää tärkeänä, että saamelaisten koulutustarpeet sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen asema ja tehtävät huomioidaan myös

- valtiosuusuudistuksen 2010 valmistelussa; erityisesti perusopetuksen osalta
- lukion kehittämisohjelmatyössä
- kielitutkintojärjestelmän kehittämistyössä
- taiteen perusopetuksen saatavuutta varmistavissa ratkaisuissa
- korkeakoululaitoksen rakenteellisen kehittämisen valmistelussa
- verkko- ja etäopetuksen kehittämistoiminnassa ja järjestelyissä
- opetushenkilökunnan kelpoisuutta ja täydennyskoulutusta tukevassa valmistelussa
- työvoima- ja elinkeinopoliittisen koulutuksen ja aluehallinnon uudistamisessa.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtosääntö

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen johtokunnan 7. päivänä joulukuuta 1993 hyväksymä.

YLEISIÄ MÄÄRÄYKSIÄ

1 § Oppilaitoksen nimi on Saamelaisalueen koulutuskeskus (Sámi oahpahušguovddáš) ja kotipaikka on Inarin kunta.

2 § Koulutuskeskus on opetusministeriön hallinnonalaan kuuluva valtio oppilaitos.

3 § Koulutuskeskuksen tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä Saamelaisalueen tarpeita varten, säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista. Koulutuskeskuksessa voidaan järjestää myös koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa.

Tehtäviensä toteuttamiseksi koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta.

Oppilaitoksen tarkempi koulutustehtävä on määritelty tämän johtosäännön liitteessä.

4 § Koulutuskeskuksen opetuskielet ovat suomen kieli ja saamen kieli. Tarvittaessa voidaan opetusta antaa myös muulla kielellä.

5 § Koulutuskeskuksen lukuvuosi jakautuu lukuvuosiin. Lukuvuosi sisältää 190 työpäivää. Oppilaitoksen työpäiviksi luetaan opetussuunnitelman ja työjärjestyksen mukainen päivä, muuksi arkipäiväksi kuin lauantaiksi sattuva itsenäisyyspäivä, loppiainen ja vapunpäivä.

HALLINTO

6 § Oppilaitoksen hallinnosta ja toiminnasta vastaa johtokunta. Oppilaitoksen toimintaa johtaa rehtori. Opettajakunta huolehtii opetuksen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä oppilaitoksen sisäisestä toiminnasta. Opettajakunta ja muu henkilökunta osallistuu oppilaitoksen hallintoon yhteistoimintalain ja sitä koskevien ohjeiden mukaisesti.

Oppilaitoksessa toimii määräysten mukainen työsuojelutoimikunta. Lisäksi oppilaitoksessa voi olla vapaaehtoisia yhteistyöelimiä.

7 § Koulutuskeskuksen johtokuntaan lääninhallitus nimeää neljäksi vuodeksi kerrallaan kahdeksan jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet. Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Lisäksi koulutuskeskuksen johtokuntaan valitsevat

päätoimiset opettajat, muu henkilökunta ja opiskelijat kukin keskuudestaan yhden jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen. Edustajat ja varaedustajat valitaan kokouksissa, jotka rehtori kutsuu koolle. Opiskelijoita edustava jäsen ja varajäsen valitaan kalenterivuodeksi kerrallaan, muut johtokunnan toimikaudeksi.

Kuuden johtokunnan jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee edustaa saamelaisväestöä ja heidät lääninhallitus nimeää saamelaisvaltuuskunnan esityksestä. Vähintään yhden johtokunnan jäsenistä tulee edustaa alueen kuntia.

8 § Sen lisäksi, mitä johtokunnan tehtävistä on muualla säädetty tai määrätty, johtokunnan tehtävänä on :

- 1 nimetä tulosityksiköiden vastaavat, enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan
- 2 päättää henkilöstön koulutuksen järjestämisen ja koulutukseen osallistumisen perusteista, jollei muualla ole toisin määrätty,
- 3 päättää oppilaitoksen toiminnasta johtuneen valtion varoista suoritettavan vahingon korvaamisesta,
- 4 päättää oppilaitoksen vuosittainen kurssiohjelma,
- 5 vahvistaa oppilaitoksen opintolinjojen vuosisuunnitelmat,
- 6 vahvistaa oppilaskunnan säännöt,
- 7 hyväksyä oppilaitoksen ja oppilasasuntolan järjestyssäännöt,
- 8 päättää opetusmaatilán ja opetusmetsien hoidosta opetusministeriön määräämin perustein,
- 9 päättää koulutuskeskuksesta annetun lain 7 §:ssä mainitusta saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitetusta opetuksesta,
- 10 nimittää apulaisrehtori ja lehtori sekä talouspäällikkö,
- 11 käsitellä muut sen tehtäväksi määrätty tai asian laadun mukaan sille kuuluvat tehtävät

9 § Asiat ratkaistaan johtokunnan kokouksissa rehtorin esittelystä. Esittelijän ehdotus on käsittelyn pohjana.

Rehtorin määräyksestä esittelijänä voi toimia myös muu virkamies, jonka tehtäviin esiteltävä asia kuuluu.

10 § Oppilaitoksella voi olla johtokunnan päätöksen mukaisesti neuvottelukunta ja siihen kuuluvia eri opetusaloja varten perustettuja jaostoja.

Johtokunta valitsee neuvottelukuntaan kuuluvat jaostot enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan ja nimeää sekä neuvottelukunnan ja jaostojen puheenjohtajat.

11 § Koulutuskeskuksen opettajakunnan muodostavat rehtori, apulaisrehtori, päätoimiset opettajat sekä heidän sijaisensa. Sivutoiminen tuntiopettaja kuuluu opettajakuntaan käsiteltäessä hänen omaa opetusalaansa kuuluvia asioita siten kuin rehtori määrää. Opettajakunta voi jakaantua jaostoihin.

Opettajakunnan ja sen jaostojen tehtävänä on suunnitella ja edistää oppilaitoksen opetusta, kasvatusta ja muuta toimintaa sekä suorittaa muut tehtävät sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja johtosäännössä määrätään.

12 § Opettajakunnan tulee

- 1 suunnitella ja edistää oppilaitoksen opetusta ja kasvatusta,
- 2 edistää oppilaitoksen opettajien yhteistoimintaa,
- 3 päättää oppilaille todistukseen annettavista arvosanoista,
- 4 tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja, sekä
- 5 käsitellä ne muut asiat, jotka lain, asetuksen, johtosäännön tai muiden määräysten mukaan kuuluvat opettajakunnalle.

Opettajakunnan puheenjohtajana toimii rehtori. Opettajakunta valitsee keskuudestaan sihteerin.

Opettajakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla. Päätökseksi tulee enemmistön mielipide. Äänten mennessä tasan ratkaisee asian puheenjohtaja ääni, vaalin kuitenkin arpa.

Mitä tässä pykälässä sanotaan opettajakunnasta, on soveltuvin osin voimassa myös sen jaostoista.

REHTORI, APULAISREHTORI, TALOUSPÄÄLLIKKÖ, JOHTORYHMÄ, TULOSYKSIKKÖVASTAAVAT

13 § Rehtorin tehtävänä on sen lisäksi mitä siitä asetuksessa on säädetty

- 1 seurata opetuksen alalla tapahtuvaa kehitystä ja tehdä johtokunnalle oppilaitoksen kehittämistä koskevia esityksiä,
- 2 valmistella ja esitellä johtokunnan kokouksessa käsiteltävät asiat siltä osin kun tehtävää ei ole määrätty jollekin toiselle, sekä toimia johtokunnan sihteerinä,
- 3 ottaa päätoimiset tuntiopettajat ja muu henkilökunta ellei tässä johtosäännössä ole toisin määrätty,
- 4 ottaa johtokunnan mahdollisesti vahvistamien perusteiden mukaisesti opiskelijat oppilaitokseen,
- 5 huolehtia oppilaitoksen tiedotustoiminnasta sekä ylläpitää ja edistää oppilaitoksen yhteyksiä työelämään, julkiseen hallintoon ja muihin oppilaitoksiin,
- 6 päättää opetusryhmien muodostamisen perusteista,
- 7 huolehtia vuosikertomuksen ja muiden oppilaitoksen toimintaa koskevien selvitysten laatimisesta ja toimittamisesta asianomaisille,
- 8 myöntää opiskelijoille anomuksesta vapautus koulunkäynnistä yli 30 kalenteripäivän ajaksi,
- 9 päättää koulutussopimusten käytöstä,
- 10 määrätä luokanvalvojat,
- 11 allekirjoittaa oppilaille annettavat todistukset luokanvalvojien tai määräämiensä muiden opettajien kanssa,
- 12 vahvistaa oppilaitoksen työjärjestys ja opettajien työnjako
- 13 päättää oppilaitoksen kiinteistön, huoneistojen ja irtaimiston käytöstä muihin kuin oppilaitoksen omiin tarpeisiin johtokunnan mahdollisesti vahvistamien perusteiden mukaisesti,

14 päättää oppilaitoksen hankinnoista talous- ja materiaalihjesäännön mukaisesti sekä

15 suorittaa muut tehtävät, jotka johtosääntö ja johtokunta määräävät

Rehtorin ollessa estyneenä toimii hänen sijaisenaan apulaisrehtori.

14 § Apulaisrehtorin tehtävänä on johtaa oppilaitoksen opetustoimintaa. Tällöin apulaisrehtorin tehtävänä on sen lisäksi, mitä muualla on säädetty tai määrätty:

- 1 Seurata ja valvoa, että opettajat hoitavat asianmukaisesti opetuksen ja muut heille kuuluvat tehtävät.
- 2 Valmistella yksikköjen ehdotusten pohjalta opetusryhmien muodostaminen, opettajien työnjako ja oppilaitosten työjärjestys.
- 3 Käsitellä rehtorille määrätty oppilaitoksen ja oppilasasuntolan järjestyssääntöjen rikkomusasiat.
- 4 Ottaa sivutoimiset tuntiopettajat.
- 5 Myöntää opiskelijoille anomuksesta vapautus opetukseen osallistumisesta ja oppimäärän suorittamisesta sekä vähintään viiden (5) ja enintään kolmenkymmenen (30) päivän ajaksi koulunkäynnistä.
- 6 Toimia oppilaitoksen työsuojelupäällikkönä, ellei johtokunta ole määrännyt tehtävään muuta henkilöä.
- 7 Suorittaa muutkin toimialaansa kuuluvat rehtorin määräämät tehtävät.

Apulaisrehtorin ollessa estyneenä hoitaa hänen tehtäviään rehtorin määräämä lehtori.

15 § Taluspäällikön tehtävät

Taluspäällikön tehtävänä on suunnitella ja kehittää oppilaitoksen taloustointa, huolehtia oppilaitoksen talous- ja kiinteistöhallinnosta sekä henkilökunnan henkilöstöhallinnosta. Tällöin taluspäällikön tehtävänä on sen lisäksi, mitä muualla on säädetty tai määrätty:

- 1 Valmistella johtokunnan kokouksessa käsiteltävät toimialaansa kuuluvat asiat ja panna ne täytäntöön.
- 2 Laatia muun kuin opetushenkilöstön toimenkuvat sekä muutokset niihin yhdessä asianomaisten henkilöiden kanssa. Valvoa tehtävien suorittamista ja toimia henkilökunnan esimiehenä.
- 3 Huolehtia muun kuin opetushenkilöstön perehdyttämisestä tehtäviinsä ja sen ammattitaidon ylläpitämisestä ja kehittämisestä.
- 4 Hoitaa oppilaitoksen laskentointia, tuloja ja menoja sekä oppilaitoksen omaisuudesta, tarvikkeista ja varoista pidettävää kirjanpitoa sekä vastata oppilaitoksen arkistonhoidosta.
- 5 Huolehtia oppilaitoksen tavarahankinnoista, tavaroiden vastaanottamisesta ja tarkastuksesta niin kuin niistä on erikseen määrätty ja päättää toimialaansa kuuluvien hankintojen suorittamisesta.
- 6 Valvoa oppilaitoksen maa-alueiden, kiinteistöjen ja irtaimiston käyttöä, kuntoa, siisteyttä ja hoitoa sekä ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin.
- 7 Valvoa yhdessä rehtorin kanssa, että oppilaitoksen suoritteista perittävien maksujen määräämisessä noudatetaan säädösten mukaisia perusteita.

- 8 Hoitaa oppilaitokselle lahjana tai testamenttimääräyksin annetut varat ja pitää niistä tiliä annettujen määräysten mukaisesti.
- 9 Suorittaa muutkin toimialaansa kuuluvat rehtorin määräämät tehtävät.

JOHTORYHMÄ

16 § Oppilaitoksen johtoryhmään kuuluvat rehtori, apulaisrehtori, taluspäällikkö ja tulosyksikkövastaavat.

Johtoryhmä suunnittelee oppilaitoksen toimintaan liittyviä merkittäviä asioita, kuten;

- 1 Annettujen säädösten ja määräysten oppilaitoskohtainen soveltaminen.
- 2 Oppilaitosten sisäisten ohjeistojen valmistelu.
- 3 Henkilöstöpolitiikka.
- 4 Määrärahojen hankinta ja käyttö.

Johtoryhmä voi ottaa käsiteltäväkseen myös muita koulun toiminnan kannalta merkittäviä asioita.

17 § Tulosyksikkövastaavan tehtävät

Tulosyksikkövastaavan tehtävänä on johtaa, valvoa ja kehittää yksikössään annettavaa opetusta ja tällöin erityisesti:

- 1 Seurata elinkeinoelämän kehitystä tehtäväalojensa osalta. Johtaa yksikkönsä tavoitteiden määrittäytystä ja tehdä tavoiteasettelua koskevia esityksiä. Johtaa yksikkönsä työtä tavoitteiden toteuttamiseksi.
- 2 Seurata opetuksen toteutumista ja edistää tarkoituksenmukaisten opetusmenetelmien käyttöä sekä koordinoida yrityskäyntejä ja vastata opiskelijoiden työpaikkaharjoittelun järjestämisestä ellei se ole annettu jonkun muun tehtäväksi.
- 3 Tehdä yksikkönsä koskevat ehdotukset talousarvioon ja seurata määrärahojen käyttöä annettujen ohjeiden mukaisesti.
- 4 Ohjata ja valvoa yksikkönsä omaisuuden käyttöä ja hoitoa sekä työsuojelutoimintaa, työsuojeluturvallisuutta ja työsuojeluopetusta.
- 5 Huolehtia yksikkönsä uusien opettajien perehdyttämisestä tehtäviinsä. Laatia yhdessä osaston muiden opettajien kanssa ehdotus yksikön opetusryhmien muodostamiseksi, opettajien työnjaoksi ja yksikön työjärjestykseksi. Laatia suunnitelma yksikkönsä opettajien koulutusohjelmaksi.
- 6 Huolehtia yksikkönsä tiedotustoiminnasta rehtorin ohjeiden mukaisesti.
- 7 Valvoa, että yksikön suoritteista perittävien maksujen määräämisessä noudatetaan säädösten mukaisia perusteita.
- 8 Suorittaa muut esimiestensä määräämät tehtävät.

18 § Niiden viran- ja toimenhaltijain sekä työsopimussuhteessa olevien henkilöiden tehtävät, joita varten tässä johtosäännössä ei ole tarkempia määräyksiä, määräytyvät erikseen heitä koskevien virka- ja työehtosopimusten tai työsopimusten tai toimenkuvausten mukaisesti.

OPPILAAT JA OPPILASHUOLTO

19 § Oppilaskunta

Koulutuskeskuksessa on oppilaskunta, johon kuuluvat kaikki oppilaitoksen vakinaiset opiskelijat.

Oppilaskunnan tehtävänä on suunnitella ja edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa. Lisäksi sen tehtävä on

- 1 hyväksyä itselleen säännöt ja esittää ne johtokunnan vahvistettavaksi,
- 2 järjestää opiskelijoiden harrastus- ja kulttuuritoimintaa sekä
- 3 käsitellä ne muut asiat, jotka lain, asetuksen, johtosäännön tai muiden määräysten mukaan kuuluvat oppilaskunnalle

Oppilaitoksen tulee osoittaa oppilaskunnan toimintaa varten tarpeelliset tilat.

20 § Opiskelijat valitaan oppilaitokseen noudattaen voimassa olevia säännöksiä ja viranomaisten antamia ohjeita.

21 § Opiskelijat ovat velvollisia noudattamaan oppilaitoksen johtokunnan vahvistamia järjestyssääntöjä sekä heidän tulee noudattaa työturvallisuusohjeita.

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen kaikissa pakollisissa aineissa ja valitsemissaan muissa aineissa. Opiskelijat aikaisemmin hankkiman koulutuksen perusteella tai muusta erityisestä syystä rehtori voi vapauttaa opiskelijan opetukseen osallistumisesta ja oppimäärän tai kurssin suorittamisesta.

22 § Opiskelija, joka on hyväksytysti suorittanut osan ammattiopinnoistaan vastaavalla opintolinjalla jossain muussa samanasteisessa ammattioppilaitoksessa, voidaan rehtorin harkinnan mukaan ottaa oppilaaksi koulutustaan vastaavalle luokalle.

23 § Vakinaiset oppilaat saavat ilmaisen kouluruokailun ja heille varataan mahdollisuus majoittua korvauksetta oppilasasuntolassa.

Oppilaan, joka haluaa saada asunnon oppilasasuntolasta, tulee anoa sitä koulun antamien ohjeiden mukaisesti.

24 § Oppilaiden todistuksista ja arvioinneista on voimassa se mitä siitä on erikseen määrätty.

25 § Koulutuskeskuksen oppilaat voivat harjoittaa koulussa vapaan harrastustoiminnan piiriin kuuluvaa yhdistys- ja kerhotoimintaa.

Opettajakunta vahvistaa kerhojen säännöt. Rehtori päättää oppilaiden vapaan harrastustoiminnan käyttöön tulevista tiloista ja muista toimintaedellytyksistä.

KURINPITORANGAISTUKSET

26 § Oppilasta, joka käyttäytyy epäasiallisesti tai rikkoo oppilaitoksen järjestyssääntöä, voi rehtori rangaista antamalla hänelle muistutuksen.

Milloin rehtori ei katso muistutusta riittäväksi, on asia saatettava johtokunnan käsiteltäväksi, joka voi oppilasta ja hänen huoltajaansa sekä opettajakuntaa kuultuaan antaa opiskelijalle varoituksen tai erottaa hänet oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi.

27 § Oppilaalta, joka ei noudata oppilasasuntolan järjestyssääntöjä, voi rehtori evätä määräajaksi enintään kuukaudeksi ja johtokunta kuukautta pidemmäksi ajaksi tai kokonaan asumisen oppilasasuntolassa siitä huolimatta, että hänellä olisi oikeus ilmaiseen asumiseen.

KOKEILU

28 § Oppilaitos voi järjestää koulutuksen kehittämiseksi tarpeellista kokeilua opetushallituksen luvalla ja sen hyväksymän kokeiluohjelman mukaisesti.

Kokeilussa voidaan poiketa koulutuskeskuksen lainsäädännöstä sen mukaan kuin opetusministeriö määrää.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

29 § Koulutuskeskuksella on mahdollisuus järjestää tehtävänsä mukaista koulutusta suunnattuna kansainvälisiin tarpeisiin saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen osalta.

30 § Kansainvälisessä koulutuksessa noudatetaan voimassa olevia sopimuksia ja asianomaisten viranomaisten antamia päätöksiä.

31 § Opetuksesta voidaan osa antaa maamme rajojen ulkopuolella, silloin kun siitä on erikseen sovittu.

JOHTOSÄNNÖN VOIMAANTULO JA SEN MUUTTAMINEN

32 § Tätä johtosääntöä noudatetaan koulutuskeskuksessa siitä päivästä alkaen, kun johtokunta on sen hyväksynyt.

33 § Tähän johtosääntöön tehtävät muutokset hyväksyy johtokunta.

11.06.2008

216/530/2008

Valtio/Saamelaisalueen koulutuskeskus

PL 50
99871 INARI

OPETUSMINISTERIÖ

MERITULLINKATU 10, HELSINKI

PL 29

00023 VALTIONEUVOSTO

Puh. (09) 160 04

Fax (09) 135 9335

Finland

Undervisningsministeriet

Sjötullsgatan 10, Helsingfors

PB 29

00023 Statsrådet

Tel. (09) 160 04

Fax (09) 135 9335

Finland

MINISTRY OF EDUCATION

MERITULLINKATU 10, HELSINKI

P.O. Box 29

FIN-00023 GOVERNMENT

FINLAND

TEL. +358 9 160 04

FAX +358 9 135 9335

Finland

Ministère de l'Éducation

Meritullinkatu 10, Helsinki

B.P. 29

FIN-00023 Gouvernement

Finlande

Tél. +358 9 160 04

Fax +358 9 135 9335

Finland

www.minedu.fi

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISLUPA

Opetusministeriö on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 9 §:n ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 4 §:n nojalla päättänyt muuttaa 04.10.2006 tekemäänsä päätöstä (491/530/2006) ammatillisen koulutuksen järjestämisluvasta ja siihen sisältyvästä koulutustehtävästä 01.01.2009 lukien seuraavasti.

Kohdasta 2.4. on poistettu erillinen määräys näyttötutkintona suoritettavan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen enimmäisopiskelijamäärästä. Vuotuinen kokonaisopiskelijamäärä on koulutuksen järjestäjän koko oppilaitosmuotoisen koulutuksen enimmäismäärä.

Lisäksi kohdassa 2.3. on uutena määrätty metsäkoneasennuksen koulutusohjelman koulutusta koskeva rajoitus, joka tulee voimaan jo 01.08.2008 lukien.

Maksu Ei maksua
Liitteenä valitusosoitus 14/290/2006

1. Koulutuksen järjestäjä

Valtio/Saamelaisalueen koulutuskeskus

2. Koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä ammatillisessa peruskoulutuksessa

2.1. Kunnat, joissa koulutusta voidaan järjestää

Inari

2.2. Oppilaitosten opetuskieli

suomi ja saame

2.3. Koulutusalat ja rajoitettu koulutus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää ammatillista peruskoulutusta seuraavilla koulutusaloilla alla mainituin rajoituksin:

KULTTUURIALA

Ei kuvallisen ilmaisun perustutkinnon koulutusta

Ei audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon koulutusta

Ei tanssialan perustutkinnon koulutusta

Ei musiikkialan perustutkinnon koulutusta

Ei sirkusalan perustutkinnon koulutusta

YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALouden JA HALLINNON ALA

LUONNONTIETEIDEN ALA

LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA

Ei maatalousalan perustutkinnon hevostalouden koulutusohjelman koulutusta

Ei maatalousalan perustutkinnon maatalousteknologian koulutusohjelman koulutusta

Ei maatalousalan perustutkinnon eläinten hoidon koulutusohjelman koulutusta

Ei metsäalan perustutkinnon metsäkoneasennuksen koulutusohjelman koulutusta

Ei metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen koulutusohjelman koulutusta

SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

Ei hammastekniikan perustutkinnon koulutusta

Ei lääkealan perustutkinnon koulutusta

Ei liikunnanohjauksen perustutkinnon koulutusta

MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA

2.4. Opiskelijamäärä

Ammatillisen peruskoulutuksen vuotuinen kokonaisopiskelijamäärä on enintään 155 opiskelijaa.

2.5. Erityinen koulutustehtävä

Koulutuksen järjestäjällä on erityinen koulutustehtävä mikäli siitä tässä kohdassa erikseen määrätään. Erityinen koulutustehtävä toteutetaan kohdassa 2.4. määrätyn kokonaisopiskelijamäärän puitteissa, ellei toisin määrätä.

2.6. Koulutuksen järjestämismuoto

Koulutus voidaan järjestää lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena ja työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tai oppisopimuskoulutuksena siten kuin tässä kohdassa erikseen määrätään.

Koulutuksen järjestäminen oppisopimuskoulutuksena

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää ammatilliseen perustutkintoon johtavaa/valmistavaa oppisopimuskoulutusta tämän päätöksen mukaisesti sen estämättä, mitä määrätään kohdassa 2.1. kunnista, joissa koulutusta voidaan järjestää, kohdassa 2.3. koulutusaloista ja kohdassa 2.4. opiskelijamäärästä. Tietopuolisten opintojen järjestäminen koulutuksen järjestäjän omissa oppilaitoksissa on kuitenkin sidottu kohdassa 2.3. määrättyihin koulutusaloihin.

2.7. Muut määräykset

Kotitalousopetus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää kotitalousopetusta myös muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena. Kotitalousopetus sijoittuu matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle ja se tulee

toteuttaa koulutuksen järjestäjän kokonaisopiskelijamäärän rajoissa.

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus saadaan tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Valitusaika on 30 päivää tiedoksisäännästä. Liitteenä olevasta valitusosoituksesta ilmenee, miten muutosta haettaessa on meneteltävä.

Opetusministeri

Sari Sarkomaa

Opetusneuvos

Seppo Niinivaara

TIEDOKSI

Opetushallitus
Opetushallitus/laskentapalvelut-yksikkö
Lapin lääninhallitus
Tilastokeskus

Pvm
25.11.2008

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Dnro
340/530/2008

PL 50
99871 INARI

AMMATILLISEN LISÄKOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISLUPA

Opetusministeriö on ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 5 §:n nojalla päättänyt muuttaa Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ammatillista lisäkoulutusta koskevan järjestämisluvan seuraavasti:

Koulutuksen järjestäjä

Valtio/Saamelaisalueen koulutuskeskus

Koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä ammatillisessa lisäkoulutuksessa

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavaa sekä muuta ammatillista lisäkoulutusta oppilaitosmuotoisena sekä oppisopimuskoulutuksena.

Opetuskieli

suomi ja saame

Koulutusalat

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää lisäkoulutusta kaikilla koulutusaloilla.

Työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä

Koulutuksen järjestäjällä on ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 1 §:n 6 momentissa tarkoitettu työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

MAKSU: 870 euroa (opetusministeriön asetus opetusministeriön suoritteiden maksullisuudesta 1198/2006, maksutaulukon kohta 2)

Voimaantulo

Tämä järjestämislupa tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2009. Lupa on voimassa toistaiseksi.

Tämä lupa kumoaa Saamelaisalueen koulutuskeskukselle 20 päivänä joulukuuta 2006 myönnetyn ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvan.

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus saadaan tehdä sillä perusteella, että päätös on lain vastainen. Valitusaika on 30 päivää tiedoksisaannista. Liitteenä olevasta valitusosoituksesta ilmenee, miten muutosta haettaessa on meneteltävä.

Päätöksestä perittävään maksuun voi vaatia oikaisua opetusministeriöltä. Oikaisuvaatimus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä. Liitteenä olevasta oikaisuvaatimusosoituksesta käy ilmi, miten oikaisua vaadittaessa on meneteltävä.

Opetusministeri

Sari Sarkomaa

Opetusneuvos

Merja Leinonen

LIITTEET: valitusosoitus (dnro 14/290/2006)
oikaisuvaatimusosoitus (dnro 14/290/2004)

TIEDOKSI: Opetushallitus
Lapin lääninhallitus
Tilastokeskus

Laki ja asetus Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta

Laki saamelaisalueen koulutuskeskuksesta

Annettu Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 1993

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Saamelaisalueen koulutuskeskus on opetusministeriön toimialaan kuuluva valtion oppilaitos.

Koulutuskeskuksen tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten, säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista.

Koulutuskeskuksessa voidaan järjestää myös koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa. Koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa voidaan järjestää myös maksullisena palvelutoimintana.

Koulutuskeskuksen koulutustehtävästä ja sen muuttamisesta on voimassa, mitä ammatillisista oppilaitoksista annetussa laissa (487/87) säädetään ja sen nojalla säädetään tai määrätään.

2 §

Koulutuskeskuksen kotipaikka on Inarin kunta. Koulutuskeskuksen opetuskielet ovat suomen kieli ja saamen kieli. Tarvittaessa voidaan opetusta antaa myös muulla kielellä.

3 §

Koulutuskeskuksen opiskelijoille myönnetään opintososiaalisia etuja siten kuin ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetussa laissa (498/83) säädetään ja sen nojalla säädetään tai määrätään. Oppilasmaksuista päättää kuitenkin koulutuskeskuksen johtokunta.

2 luku

Hallinto

4 §

Koulutuskeskuksessa hallintoa hoitavat johtokunta, rehtori, neuvottelukunta, opettajakunta ja oppilaskunta sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja johtosäännössä määrätään. Koulutuskeskuksessa voi olla oppilaitostoimikunta sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään.

5 §

Koulutuskeskuksella on johtokunnan hyväksymä johtosääntö. Siinä tulee määrätä koulutuskeskuksen toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta, hallintoelinten sekä viranhaltijoiden toimivallasta ja tehtävistä sekä muista asioista sen mukaan kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään tai määrätään.

3 luku

Opetus ja opiskelijat

6 §

Koulutuskeskuksen työajasta, opetuksen järjestämisestä ja opiskelijoista säädetään asetuksella ja määrätään tarkemmin johtosäännössä.

Koulutuskeskuksen järjestämästä ammatillisesta koulutuksesta ja opiskelijoiden velvollisuuksista on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä ammatillisista oppilaitoksista annetussa laissa säädetään ja sen nojalla säädetään tai määrätään.

4 luku

Rahoitus

7 §

Opiskelijan kotikunta on velvollinen suorittamaan valtiolle koulutuskeskuksen järjestämästä ammatillisesta perus- ja jatkokoulutuksesta sekä yleissivistävästä, lukukauden tai sitä pitempään kestävästä koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista osuuden, joka lasketaan siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92) säädetään opiskelijan kotikunnan maksuosuudesta valtion ammatillisen oppilaitoksen osalta.

Saamelaiskulttuurin kehittämiseen ja edistämiseen tarkoitettu opetus maksetaan kokonaan valtion varoista. Näin rahoitettuun opetukseen varataan koulutuskeskuksen opetuksesta enintään 1 200 opiskelijaviikkoa lukuvuodessa. Opiskelijaviikolla tarkoitetaan yhden opiskelijan työviikon mittaista opiskelua.

5 luku

Virat ja henkilöstö

8 §

Koulutuskeskuksen viroista sekä virkojen ja tuntiopettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

6 luku

Erinäiset säännökset

9 §

Koulutuskeskus voi järjestää sen toiminnan edistämiseksi tarpeellista kokeilua, jossa opetusministeriön luvalla voidaan poiketa tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä.

10 §

Muutoksenhausta koulutuskeskuksen tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen perusteella tekemään päätökseen on voimassa, mitä ammatillisista oppilaitoksista annetussa laissa säädetään.

11 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

12 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1993.

Lain 7 §:n 1 momenttia, siltä osin kuin se koskee yleissivistävän koulutuksen rahoitusta, sekä 7 §:n 2 momenttia sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 1994.

Vuoden 1993 aikana perittävistä maksuista on voimassa, mitä eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä annetun lain (1679/92) 5 §:ssä säädetään.

Tällä lailla kumotaan saamelaisalueen ammatillisesta koulutuskeskuksesta 23 päivänä joulukuuta 1977 annettu laki (994/77) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

13 §

Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa tulee olla vuoden 1993 loppuun mennessä 5 §:ssä tarkoitettu johtosääntö. Ennen johtosäännön hyväksymistä johtokunta päättää väliaikaisesti johtosäännöllä määrättävistä asioista.

14 §

Nimittävä viranomainen siirtää tarvittaessa tämän lain voimaan tullessa saamelaisalueen ammatillisen koulutuskeskuksen ja Ivalon kotitalousoppilaitoksen opettajan viran haltijan, mikäli mahdollista, hänen entistä virkaansa lähinnä vastaavaan virkaan sitä haettavaksi julistamatta, jos hän on virkaan kelpoinen.

15 §

Opetusministeriö oikeutetaan tekemään sopimus Anár Sámi Albmotallaskuvla-Inarin Opiston kannatusyhdistys ry:n kanssa Inarin opiston varojen ja velkojen ottamisesta valtiolle.

Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 1993

Tasavallan Presidentti   MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri   Riitta Uosukainen

Asetus Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta

Annettu Helsingissä 28 päivänä kesäkuuta 1993

Opetusministerin esittelystä säädetään saamelaisalueen koulutuskeskuksesta 18 päivänä kesäkuuta 1993 annetun lain (545/93) nojalla:

1 luku

Opetus

1 §

Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetun lain (545/93) 1 §:ssä säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi koulutuskeskus antaa ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä yleissivistävää aikuiskoulutusta.

Koulutuskeskus järjestää tarvittaessa koulutusta myös koulutuskeskuksen kotipaikan ulkopuolella ottaen huomioon saamelaisalueen ammatillisen koulutuksen ja saamelaiskulttuurin sekä luontaiselinkeinojen edistämisen tarpeet.

2 §

Koulutuskeskuksen ammatillisen koulutuksen ja yleissivistävän koulutuksen opintolinjojen hyväksymisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä ammatillisten oppilaitosten toiminnan muuttamisesta säädetään.

Koulutuskeskuksen johtokunta päättää opettajakuntaa kuultuaan ammatillisen koulutuksen oppilaitoskohtaisesta opetussuunnitelmasta sekä muun opetuksen opetussuunnitelmasta sekä saamen kielen ja kulttuurin koulutuksen järjestämisestä.

3 §

Koulutuskeskuksen lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Ammatillisen peruskoulutuksen työpäivien lukumäärästä on voimassa, mitä siitä ammatillisen koulutuksen osalta säädetään.

2 luku

Hallinto

4 §

Koulutuskeskuksen johtokuntaan lääninhallitus nimeää neljäksi vuodeksi kerrallaan kahdeksan jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet. Johtokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Lisäksi koulutuskeskuksen johtokuntaan valitsevat päätoimiset opettajat, muu henkilökunta ja opiskelijat kukin keskuudestaan yhden jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen. Edustajat valitaan kokouksessa, jonka rehtori kutsuu koolle. Opiskelijoita edustava jäsen ja varajäsen valitaan kalenterivuodeksi kerrallaan, muut johtokunnan toimikaudeksi.

Kuuden johtokunnan jäsenen ja heidän varajäsenensä tulee edustaa saamelaisväestöä ja heidät lääninhallitus nimeää saamelaisvaltuuskunnan esityksestä. Vähintään yhden johtokunnan jäsenen tulee edustaa alueen kuntia.

5 §

Johtokunta käsittelee koulutuskeskuksen hallintoa, omaisuuden ja talouden hoitoa sekä opetuksen järjestämistä koskevia kysymyksiä.

Siinä tarkoituksessa johtokunnan tulee:

- 1 seurata saamelaisalueen ja luontaiselinkeinojen koulutustarvetta ja työllisyyskehitystä;
- 2 hyväksyä vuosittain koulutuskeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelma ja tehdä ehdotus oppilaitoksen talousarvioksi;
- 3 päättää koulutuskeskuksen työjärjestyksestä, opetusryhmien muodostamisen perusteista ja opettajien työnjaosta, jollei sitä johtosäännössä määrätä rehtorin tehtäväksi;
- 4 käsitellä muut sen tehtäväksi säädetyt tai määrätyt tahi asian laadun mukaan sille kuuluvat tehtävät.

6 §

Johtokunta kokoontuu päättäminaan aikoina tai milloin puheenjohtaja, rehtori tai vähintään kuusi johtokunnan jäsentä katsoo kokouksen tarpeelliseksi. Kokouskutsu toimitetaan jäsenille johtokunnan päättämällä tavalla.

Johtokunta on päätösvaltainen, kun kokouksen puheenjohtaja ja vähintään puolet muista jäsenistä on saapuvilla.

Johtokunnan kokouksissa ratkaistaan asiat erimielisyyden sattuessa yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni, vaalissa kuitenkin arpa ja kurinpitoasioissa rangaistuksesta vapauttamista tai lievempää rangaistusta kannattava mielipide.

7 §

Johtokunnan sihteerinä toimii koulutuskeskuksen rehtori. Johtokunnan esittelystä määrätään johtosäännössä.

Johtokunnan ja neuvottelukunnan kokouksista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta on voimassa, mitä valtion komiteoista määrätään.

8 §

Koulutuskeskuksen rehtorin tehtävänä on johtokunnan alaisena johtaa, valvoa ja suunnitella koulutuskeskuksen toimintaa.

9 §

Ammatillisen koulutuksen edistämiseksi sekä oppilaitoksen ja työelämän välisten ja muiden tarpellisten yhteyksien ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi koulutuskeskuksessa voi olla neuvottelukunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään tarkemmin johtosäännössä.

Koulutuskeskuksessa on oppilaskunta, johon kuuluvat koulutuskeskuksessa lukukauden tai sitä pitempään opiskelevat opiskelijat. Oppilaskunnasta määrätään tarkemmin johtosäännössä.

Opettajien, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden yhteistyötä varten koulutuskeskuksessa voi olla oppilaitostoimikunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään johtosäännössä.

10 §

Koulutuskeskuksen opettajakunnan muodostavat rehtori, apulaisrehtori ja päätoimiset opettajat. Muut opettajat kuuluvat opettajakuntaan siten, kuin johtosäännössä määrätään.

Opettajakunnan tehtävänä on suunnitella ja edistää koulutuskeskuksen opetusta, kasvatusta ja muuta toimintaa sekä suorittaa muita tehtäviä sen mukaan kuin johtosäännössä tarvittaessa määrätään.

3 luku

Opetus- ja muu henkilöstö

11 §

Koulutuskeskuksessa on rehtorin virka. Koulutuskeskuksessa voi lisäksi olla apulaisrehtorin ja lehtorin virkoja sekä muita virkoja. Ellei koulutuskeskuksessa ole apulaisrehtorin virkaa, valitaan joku koulutuskeskuksen vakinaisista opettajista apulaisrehtoriksi enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Määräys voidaan peruuttaa, jos siihen on syytä.

Koulutuskeskuksessa voi myös olla virkasuhteisia tuntiopettajia ja muita tilapäisiä virkamiehiä sekä työsopimussuhteessa olevaa henkilökuntaa.

12 §

Kelpoisuusvaatimuksena rehtorin ja apulaisrehtorin virkaan vaaditaan virkaan soveltuva korkeakoulututkinto sekä ammatillisen oppilaitoksen lehtorilta vaadittava pedagoginen koulutus. Rehtorilla tulee olla lisäksi saamelaisalueen olosuhteiden tuntemusta.

Koulutuskeskuksen lehtorin kelpoisuusvaatimuksena on sama ammatillinen pätevyys ja pedagoginen koulutus kuin ammatillisen oppilaitoksen vastaavalla lehtorilla.

Edellä 1–2 momentissa mainitulta viranhaltijalta vaaditaan lisäksi riittävä saamen kielen taito.

Tuntiopettajalta vaaditaan, mikäli mahdollista, vastaava kelpoisuus kuin viran haltijalta.

13 §

Koulutuskeskuksen rehtorin nimittää ja hänelle myöntää virkavapautta johtokunta.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun henkilökunnan nimittämisestä ja ottamisesta sekä virkavapaudesta päättää johtokunta tai rehtori sen mukaan kuin johtosäännössä määrätään.

14 §

Rehtorin, apulaisrehtorin ja lehtorin palkkauksen perusteista, opetus- ja työvelvollisuudesta ja työajasta on voimassa, mitä siitä opetusministeriön päätöksellä määrätään tai erikseen sovitaan.

4 luku

Opiskelijat

15 §

Opiskelijaksi pääsemisen edellytyksistä, opiskelijalle annettavista todistuksista ja opiskelijoiden arvioinnista on ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen osalta soveltuvin osin voimassa, mitä niistä ammatillisten oppilaitosten osalta säädetään.

16 §

Menettelystä opiskelijoita koskevissa kurinpitoasioissa on voimassa, mitä siitä säädetään ammatillisten oppilaitosten osalta.

5 luku

Erinäiset säännökset

17 §

Yhteis pohjoismaisen ja kalottialueen koulutustoiminnan osalta noudatetaan voimassa olevia sopimuksia ja asianomaisten viranomaisten antamia päätöksiä.

18 §

Opetusministeriö antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä tämän asetuksen täytäntöönpanosta.

6 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

19 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1993.

20 §

Rehtori, apulaisrehtori tai opetushenkilökuntaan kuuluva, joka on nimitetty virkaan saamelaisalueen ammatilliseen koulutuskeskukseen tai lvalon kotitalousoppilaitokseen ennen tämän asetuksen voimaantuloa ja joka on ennen asetuksen voimaan tuloa ollut kelpoinen asianomaiseen virkaan, on edelleen kelpoinen vastaavaan saamelaisalueen koulutuskeskuksen virkaan ja voi tämän asetuksen säännösten estämättä tulla nimitetyksi toiseen vastaavaan virkaan.

Samoin päätoiminen tuntiopettaja, joka on otettu tehtävänsä ennen tämän asetuksen voimaantuloa ja joka on täyttänyt silloin voimassa olleet vastaavaan virkaan edellytetyt kelpoisuusvaatimukset, säilyttää tämän kelpoisuutensa ja voi tämän asetuksen säännösten estämättä tulla nimitetyksi vastaavaan tai lähinnä vastaavaan virkaan.

Helsingissä 28 päivänä kesäkuuta 1993

Tasavallan Presidentti   MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri   Riitta Uosukainen

Tulossopimus vuodelle 2008

Opetushallitus ja Saamelaisalueen koulutuskeskus

1 Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta-ajatus

Oppilaitoksen tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten, säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria sekä poro- ja muita luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista. Oppilaitoksen erityistehtävänä on palvella Euroopan unionin ainoaa alkuperäiskansaa, siitä syystä oppilaitoksen henkilöstölle asetetaan erityisvaatimuksia tehtävästä suoriutumiseksi.

Koulutuskeskuksessa järjestetään koulutusta tukevaa ja siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa. Toimintaa toteutetaan myös maksullisena palvelutoimintana.

2 Johdon katsaus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toiminta-ajatuksen ja tehtävien toteuttaminen edellyttää oppilaitokselta laaja-alaista toimintaa. Toimintakauden tärkeimpänä tavoitteena on saada Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lainsäädäntöuudistus käyntiin. Asiasta on neuvoteltu opetusministeriön kanssa. Lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että se mahdollistaa oppilaitoksessa nykyisten toimintojen lisäksi yleissivistävän, taiteen perusopetuksen ja korkea-asteen opetuksen sekä tutkimustoiminnan saamelaiskulttuurin ja –elinkeinojen aloilla. Oppilaitoksen pitkän aikavälin tavoitteena on palvella kolmella saamenkielellä, inarin-, koltan- ja pohjoissaamalla. Lisäksi tavoitteena on laajentaa saamelaiskulttuurikoulutusta saamelaisalueen ulkopuolelle.

Toimintavuoden aikana henkilöstön saamen kielen taitoja kohennetaan järjestämällä saamen kielen opetusta saamenkielessä ja -kulttuurissa sekä vieras- että äidinkielisille henkilöstökoulutuksena.

Opetustoimen kehittämisessä strategiaryhmällä on keskeinen rooli. Strategiaryhmään kuuluvat tiimien vetäjien lisäksi oppilaitoksen johto. Strategiaryhmän työhön panostamalla pyritään myös toimipaikkakohtaisten tiimien työskentelyn tehostamiseen. Oppilaitoksen tuloksellisuutta ja tehokkuutta ylläpidetään olemalla aktiivisesti mukana kehittämässä toiminta-alueen elinkeinoja mm. hankkeissa ja kansainvälisessä toiminnassa. Oppilaitoksen kehitysjohtajan määräaikainen virka vakinaistetaan. Oppilaitoksen kansainvälinen toiminta on laajentunut siihen mittaan, että oppilaitoksen englannin ja venäjän kielistä toimintaa on tehostettava.

3 Toiminnalliset tulostavoitteet

3.1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Oppilaitos toimii laissa määriteltyjen tehtävien saavuttamiseksi laajasti sekä kansainvälisesti että kansallisesti. Oppilaitos on luonut toimintaansa varten laajan yhteistyöverkoston (liite 1).

Opetustoiminta, perustutkinnot

Oppilaitoksen opetustoiminnan painopistealueina ovat alueen perinteiset elinkeinot, saamelaiskulttuuri, monikulttuurisuus ja luonnonvarojen käytön hallinta sekä niihin olennaisesti liittyvät toiminnot. Painopistealueet sisältyvät kaikkien perustutkintojen toteutus suunnitelmiin.

Opintojen tai muulla tavoin hankitun osaamisen tunnustamisen menetelmiä kehitetään, jolloin opiskelijoiden tutkintojen suorittaminen nopeutuu. Lukioyhteistyötä kehitetään ja luodaan edellytyksiä kahden tutkinnon suorittamismahdollisuudelle.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkintokoulutuksen opetuksessa huomioidaan poroelinkineissa ja työelämässä tapahtuvat muutokset ja niiden asettamat vaatimukset. Alalla tehdään tiivistä yhteistyötä muiden porovaltioiden kanssa. Tavoitteena on yhtenäistää opetussuunnitelma ja opetuksen toteuttamiskäytännöt. Paliskuntain yhdistyksen kanssa yhteistyössä kehitetään Kutuharjun koeporotarhaa siten, että se toimii myös oppilaitoksen kenttäopetus-, työssäoppimis- ja ammattiosaamisen näyttöjen ja näyttötutkintojen toteuttamispaikkana. Porotalouden opetusta kehitetään yhteistyössä muiden saamelaisvaltioiden kanssa mm. lisäämällä opiskelija ja opettaja- sekä asiantuntijavaihtoa sekä toimintavuonna on tarkoituksena aloittaa EU-varoin saamenkielinen porotalouskoulutus yhteistyössä Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa.

Matkailualan perustutkintokoulutusta ei voitu aloittaa suunnitellusti vuoden 2007 syksyllä opiskelijavähyyden vuoksi. Aloitusta siirrettiin vuoden 2008 syksyyn. Matkailualan koulutuksen sisältöä ja toteuttamista pohtimaan oppilaitos asettaa työryhmän. Työryhmän tehtävänä on tehdä esitys johtokunnalle matkailualan koulutuksen toteuttamisesta ja profiloitumisesta saamelaisalueen tarpeisiin. Lisäksi työryhmän tulee selvittää mahdollisuutta toteuttaa opetus yhteistyössä luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon kanssa.

Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon opinnoissa lisätään saamen kielen ja kulttuurin opetusta, jolloin opiskelijat saavat vahvan saamelaisen asiakkaan elämäntavan ja taustan tuntemuksen.

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon kehittäminen jatkuu siten, että opiskelijoiden valintamahdollisuuksia parannetaan eri ammattialojen välillä (saamenkäsityö- sekä korukivi- ja jalometalliala).

Opetusta ja työssäoppimista kehitetään lisäämällä verkkokoulutusta ja työelämäyhteistyötä. Oppimateriaalin tuottamisen, verkko-opetuksen ja dokumentoinnin mahdollisuuksia parannetaan luokkakohtaisesti laitehankinnoin sekä verkon rakentamisella. Toimintavuoden aikana panostetaan erityisesti luontaistalouden kehittämissyksikön yhteyteen saneerattujen nahankäsittelytilojen käyttöönottoon ja toiminnan kehittämiseen yhteistyössä Sámi Duodjin kanssa.

Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto-opetusta suunnataan erä-, riista-, poro- ja elämysruokapalveluihin sekä -tuotteisiin. Tarkoituksena on profiloitua alueelta saatavien raaka-aineiden käyttöön. Yhteistyötä tehostetaan luontaistalouden kehittämissyksikön kanssa.

Liiketalouden perustutkinnon ja tietojenkäsittelyn perustutkinnon yhtenä tärkeimpänä painopistealueena on yrittäjyys ja yrittäjyyteen kannustaminen. Lisäksi korostetaan paikallisen osaamisen kehittämistä ja pienyrityskulttuurin edistämistä sekä teknologian ja tietotekniikan hyödyntämisen taitoja.

Työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt

Toimintavuoden aikana jatketaan ammattiosaamisen näyttöihin liittyvää työssäoppimispaikkojen soveltuvuuden kartoitusta ja perehdyttämistä ammattiosaamisen näyttöjen jär-

jestämiseen. Lisäksi aloitetaan kansainvälisten työssäoppimispaikkojen kartoitus ja soveltuvuuden selvittäminen koulutuskeskuksen tarpeisiin. Lisäksi kartoitetaan ulkomaisten yhteistyöoppilaitosten opiskelijoiden mahdollisuus osallistua työssäoppimiseen Suomessa.

Opiskelijoita kannustetaan omatoimiseen työssäoppimispaikkojen hankkimiseen. Oppilaitos järjestää uusille työssäoppimispaikkojen työpaikkaohjaajille perehdyttämisen.

Aikuisten yleissivistävä koulutus

Aikuisten yleissivistävän koulutuksen opetustarjontaa kehitetään alueen tarpeet huomioon ottaen. Saamen kielen ja kulttuurin linjan opinnoissa keskitytään yleisten kielitutkintojen keskitason tutkinnossa vaadittavan kielitaidon saavuttamiseen. Kulttuuriopetusta kehitetään yhteistyössä Oulun yliopiston Giellagas-instituutin kanssa.

Media-alan koulutusta kehitetään entisestään työelämän ja alueen tarpeita vastaavaksi ja työelämälähtöiseksi. Saamen kieltä osaavia ja kulttuuria tuntevia elokuva- ja televisioalan työntekijöitä tarvitaan lisää. Toimintakauden aikana painopiste koulutuksessa on lasten TV-toiminnassa. Ensisijaisina yhteistyökumppaneina ovat Sámi Radio ja TV 2.

Korkea-asteen linjan opetussuunnitelmaa kehitetään yhteistyössä Lapin ja Oulun yliopistojen kanssa. Painopisteenä korkea-asteen koulutuksen kehittämisessä on paikallisten nuorten jatko-opiskelumahdollisuuksien parantaminen.

Saamelaiskulttuurikoulutus

Saamelaiskulttuurinkoulutusta toteutetaan enintään 1200 opiskelijaviikkoa johtokunnan erikseen hyväksymän suunnitelman mukaisesti. Suunnitelman laadinnan tavoitteena on muodostaa opinto-/osaamiskokonaisuuksia. Toimintavuoden aikana kiinnitetään erityistä huomiota äidinkieleltään saamea puhuvien kirjallisen taidon kehittämiseen sekä sosiaali- ja terveysalan täydennyskoulutukseen.

Ammatillinen lisäkoulutus

Ammatillisen lisäkoulutuksen tavoitteena on palvella saamelaisalueen tarpeita sekä porotalouden alalla koko poronhoitoaluetta. Tavoitteena on saamelaisalueen elinkeinojen kehittäminen.

Painopisteenä on porotalouden sekä saamenkäsityön tutkintoihin valmentavat koulutukset ja saamen kielilain edellyttämät koulutukset yleisiin kielitutkintoihin sekä pohjoisen alueen matkailuun liittyvät koulutukset.

Kansainvälinen toiminta

Oppilaitos vahvistaa edelleen arktisten alueiden alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvää toimintaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Oppilaitos jatkaa osana Arktista yliopistoa ja kehittää opiskelija-, opettaja- ja asiantuntijavaihtoa sekä virtuaalista opetustoimintaa. Oppilaitoksen tavoitteena on yhteistyössä Norjan, Ruotsin ja Venäjän kanssa saada saamenkieliset opetusryhmät porotalous- ja saamenkäsityöopetuksessa. Tavoitteena on laatia vieraskielisiä opintokokonaisuuksia.

Oppilaitos osallistuu Arktisen neuvoston ja Pohjoisen foorumin arktista aluetta koskeviin yhteistyöhankkeisiin. Oppilaitos osallistuu huhtikuussa RAIPONin järjestämälle pohjoisten kansojen III kansainväliseen kulttuuri- ja messutapahtumaan Moskovassa.

Hanketoiminta

Oppilaitoksessa jatkuvat mm. seuraavat hankkeet:

Toimintakaudelle osuu uuden EU:n rakennerahastokauden alku (2008–2011). Oppilaitos on suunnitellut hakevansa vuoden 2008 aikana rahoitusta seuraaville hankkeille:

nimi	tavoite	aika	milj. €
Saamelainen porotalous- ja kulttuuriopetusryhmä <i>I tärkeys</i> (SAKK)	Ottaa käyttöön saamelaiseen poronhoitotapaan pohjautuvan koulutusmallin kokeilu saamelaisalueella neljässä valtiossa. (SIJD -projektin tuotoksen toteutusta)	2008–2012	0.9
Poronlihan tuotantoketju yli rajojen <i>I tärkeys</i> (SAKK)	- luoda toimiva tuotantolaitosverkosto alueelle Enontekiö – Kautokeino – Kiruna - kouluttaa poromiehet ja muut alkutuottajat käyttämään laitosketjua - järjestää saamelaisten porotuotteiden markkinointi yhteispohjoisaisesti	2008–2011	1.2 EAKR
Saamelaisen virtuaaliopetuskeskuksen kehittäminen <i>III tärkeys</i> (SAKK)	Luodaan ja kehitetään saamelaisuuteen liittyvä virtuaaliopetuskeskus kaikille opetuksen tasoille. Virtuaalikeskustoiminnan tulee olla käyttövalmiina kulttuurikeskuksen valmistuessa.	2008–2009	0.3 EAKR
Arktisen kulttuuri- ja luontomatkailun kehittäminen <i>II tärkeys</i> (SAKK)	Komin, Nenetsian ja saamelaisalueen luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämishanke. Koulutetaan ko. alueille ammattilaisia ja yrittäjiä. Luodaan verkosto, joka vastaa kansainvälisen matkailun vaatimuksiin ja huolehtii alueiden markkinoinnista.	2008–2009	0.7 ENPI
Pienyritystoiminnan kehittämishanke luonnontuotealalle <i>III tärkeys</i> (SAKK)	Marjojen, sienten ja yrttien talteenotto- ja tuotteistamiskoulutus sekä pienyritystoiminnan alkuun saattaminen hanke		0.5 EAKR
Saamelaisen median, elokuvan ja taiteen kehittäminen <i>II tärkeys</i> (SAKK)	Rakentaa saamelainen mediatuotanto ja -koulutusympäristö jossa käytetään hyväksi uuden teknologian mm. nettitelevisiön ja virtuaaliopetusympäristön suomiamahdollisuuksia. Luo työpaikkoja ja tukee kieltä ja kulttuuria	2008–2009	0.4 ESR
Poroelinkeinon ja luonnossa toimivien ammattilaisten mobiiliteknikan kehittämishanke <i>II tärkeys</i> (SAKK)	Kehittää ja testata porojen paikanninteknologiaa ääriolosuhteissa sekä porotalouden ICT -ohjelmien ja laitteiden hyväksikäyttö maastossa. Porojen merkintä ja seurantajärjestelmän kehittäminen ICT-välineillä sekä niiden kehittäminen. Edellä mainittuun liittyvä koulutus.	2008–2010	1.2 ESR
Saamenkielen ja kulttuurin sekä työelämäyhteistyön kehittämishanke <i>III tärkeys</i> (SAKK)	Kehittää saamenkielen ja kulttuurin opetusmenetelmiä ja virtuaaliopetuspaketteja saamelaisalueen yrityksissä, yhteisöissä ja organisaatioissa toimiville työntekijöille.	2008–2009	0.5 ESR
POROINNO -tuotekehityskeskus <i>I tärkeys</i> (SAKK)	Rakennetaan tuotekehityskeskus porosta saatavien nahka- ja turkist tuotteiden sekä luu- ja sarvituotteiden jatkojalostamiseksi.	2008–2010	0.7 EAKR
Härän taamominen -koulutushanke <i>II tärkeys</i> (SAKK)	Kouluttaa ajo- ja kilpaporojen sekä takkaporojen taamoja poroelinkeinon, matkailun ja kilpapororomattilaisten tarpeeseen.	2008–2011	0.4 LEADER
Kalotin oppimiskeskus – verkostomallin rakentaminen <i>II tärkeys</i> (Inarin kunta)	Käynnistää Kalotin oppimiskeskuksen toiminta ja rakentaa koulutuksen paikallislähtöinen verkostomalli. (Inarin kunta hakee)		
Puusepänpuun sahaustavat -hanke <i>IV tärkeys</i> (SAKK)	Kehittää toimivimmat ja taloudellisesti kannattavimmat sahaustavat ja sahaustuotteet pohjoisen männyn tyvitukkien jalostamiseksi puusepänteollisuuden käyttöön. Toisena tavoitteena on kartoittaa puusepänpuun markkinointimahdollisuudet	2008–2009	0.2 LEADER
Poronlihan tuotekehitys ja koekeittätoiminta -hanke <i>II tärkeys</i> (SAKK)	Poronlihan ja sen sivutuotteiden laaja-alainen jatkojalostus ja tuotekehitys. (yhteistyössä lihateollisuuden tutkimuskeskuksen kanssa ja Oulun yliopiston kanssa)	2008–2011	0.7 EAKR
Renki -hanke, Reanga (SAKK ?) <i>IV tärkeys</i>	Reanga-projektin tavoitteena on luoda nuorelle poromiehelle toimintamalli, elämisen malli, josta hänellä on helpompi aloittaa oma poronhoitonsa	2008–2010	0.2 LEADER
Kandidaattikoulutuksen kehittäminen <i>I tärkeys</i> (Lapin yliopisto)	Kehittää yhdessä Lapin yliopiston kanssa kandidaattitutkintoon johtava koulutus luonto- ja kulttuurimatkailun, porotalouden ja duodjin (arctic design) toimialoille (LY tekee hakemuksen)	2008–2011	

Käynnissä olevista hankkeista jatkuvat vuodelle 2008 seuraavat hankkeet:

Argis-Njapoi-Ráidu -hanke 6.4.2006–31.1.2008 (Tacis)

Saame virtuaalikoulu -hanke

Lisäksi Sakk on mukana seuraavissa muiden hallinnoimissa hankkeissa:

Vepo – Pohjois-Venäjän elinkeinojen kehittäminen (Finnbarents)

Lisäksi oppilaitoksen edustajat osallistuvat useisiin yhteistyökumppaneiden hankkeisiin ohjausryhmän jäsenenä tai muutoin.

Saame virtuaalikoulu

Saame virtuaalikoulu hankkeen pohjalta luodusta toimintamallista tehdään pysyvä opetuksen kehittämisen toimintaympäristö. Näkökulma on tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävä ja opetusalan uusinta kehitystä toteuttava. Opetuksen kehittämispalvelun kautta voidaan järjestää saamenkielen ja saamenkielistä monimuoto - opetusta saamelaisalueella ja sen ulkopuolella. Opetuksen kehittämispalveluiden kautta taataan opetusta palveleva pedagoginen, didaktinen ja tekninen tuki. Opetuksen kehittämispalveluiden puitteissa luodaan resurssipankki, johon kootaan tietoa ja oppimismateriaalia saamelaisista ja saamen kielestä ja joka on opettajien, opiskelijoiden ja oppilaitosten käytettävissä. Palveluympäristön tavoitteena on tukea saamelaisalueen opettajien verkostoitumista ja opettajaressurssien tehokasta käyttöä, sekä tukea opettajan / oppilaan tv:n hyödyntämisen taitoja opetuksen / oppimisen välineenä. Opetuksen kehittämispalveluita on tavoitteena laajentaa jatkossa kattamaan myös työelämän kuten poroelinkeinon neuvontapalveluja. Palveluympäristöä on tavoitteena kehittää siten, että se sulautuu osaksi saamelaiskulttuurikeskustoimintaa. Koulutuskeskukseen perustetaan tieto- ja viestintätekniikan opetuspalveluiden koordinaattorin virka.

Muu opiskelijahuolto

Tukitoimien kehittämistyötä jatketaan (mm. opiskelijahuoltoryhmä, erityistä tukea tarvitsevien tukeminen). Opiskelijahuollon tavoitteena on tukea opintojensa aloittaneiden valmistumista. Turvallinen oppimisympäristösuunnitelmaa, kodin ja koulun yhteistyön suunnitelmaa sekä opiskelijoiden päihdeohjelmaa tarkistetaan vastaamaan muuttuvia olosuhteita.

Toiminnan tehokkuus

Tavoitteena on alentaa opiskelijakohtaisia kustannuksia nostamalla opiskelijamääriä perustutkintokohtaisesti. Vuoden 2008 toimintamäärärahalla toteutettavan koulutuksen keskimääräinen perustutkinto-opiskelijamäärätavoite on 130 ja aikuisten yleissivistävän koulutuksen keskimääräinen opiskelijatavoite on 15. Lisäksi oppilaitos toteuttaa saamelaiskulttuuriin liittyvää koulutusta enintään 1 200 opiskelijaviikkoa.

Kustannuksia seurataan tulosityksiköittäin. Seurantaraportit toimitetaan neljännesvuosittain yksiköille. Tulosityksiköt on jaettu tiimeihin ja alaprojekteihin seurannan helpottamiseksi.

Oppilaitos tehostaa ulkomaisten- ja erityisopiskelijoiden tukitoimintaa lisäämällä mm. henkilöstöresursseja. Oppilaitos tehostaa saamenkielisen oppimateriaalin tuottamista ammatillisen ja aikuiskoulutuksen tarpeisiin yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa.

Koulutuskeskus osallistuu Inarin kunnan kanssa yhteistyöhön oppimiskeskustoiminnan kehittämiseksi Inarin kunnan alueella.

Palvelukeskustoiminta

Oppilaitos pyrkii muodostamaan tietotekniikan resurssikeskuksesta ja porotalouden resurssikeskuksesta pysyvät ja itsenäiset yksiköt osaksi oppilaitoksen toimintaa. Tähän käytetään erikseen opetushallitukselta saatua kehittämisrahaa. Yksiköiden pitkän aikavälin tavoitteena on myydä palveluja oppilaitoksen ulkopuolelle.

Teurastamoja ja lihankäsittelytiloja sekä nahkamuokkaamoja luovutetaan ulkopuolisille käyttäjille silloin kun oppilaitoksella ei ole omaa toimintaa.

Opetuksettomina aikoina oppilaitoksen muiden tilojen käyttöstä nostetaan markkinomilla niitä ulkopuolisten käyttöön.

Oppilaitos kehittää palvelu- ja kehittämiskeskustoimintaa myös tietotekniikkaresurssikeskuksen yhteyteen tavoitteena palvelujen tuottaminen ja osaamisen myyminen ulkopuolisille toimijoille.

Oppilaitoksen tavoitteena on nostaa suunnittelukauden loppuun maksullisen palvelutoiminnan liikevaihtoa 10% :lla vuoden 2005 tasosta. Palvelutoimintana tuotetaan saamevirtuaalikoulun toteuttamaa opetusta saamelaisalueen ja sen ulkopuolisten kuntien tarpeisiin.

Luontais- ja porotalous

Luontaistalouden kehittämisyksikköä kehitetään niin, että oppilaitos on selkeästi johtava porotalousopetusta antava oppilaitos niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Oppilaitos tarjoaa mahdollisimman monipuolista ja laadukasta koulutusta pääasiassa toiminta-alueensa tarpeisiin. Tulossopimuskauden keskeisimpinä tavoitteina on poronlihan jatkojalostukseen liittyvän koulutus- ja kehittämistoiminnan tehostaminen sekä porotalousalan tietoteknisen koulutuksen lisääminen ja palvelutoiminnan aloittaminen pohjoisimman Lapin tarpeisiin. Lisäksi opetuksessa pyritään hyödyntämään saamelaisten perinteistietoa ja -taitoa.

Osaamisen tunnustaminen ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)

Opintojen tai muulla tavoin hankitun osaamisen tunnustamisen keinoja kehitetään, jolloin opiskelijoiden tutkintojen suorittaminen nopeutuu. Koulutuksen alkaessa kartoitetaan opiskelijoiden lähtötilanne ja saamenkielisen opetuksen tarve sekä laaditaan HOPS.

Tuotokset ja laadunhallinta

Oppilaitoksen keskeisimmät tuotokset esitetään liitteessä 5.

Oppilaitoksen tavoitteena on tukea opiskelijoita opintosuoritusten ja tutkintojen saavuttamisessa. Opiskelijoiden sijoittumista ja keskeyttämisten syitä seurataan.

Oppilaitokseen laatujärjestelmän laatimista jatketaan niin, että se kattaa koko oppilaitoksen toiminnan.

Oulun ja Lapin yliopiston kanssa jatketaan yhteistyötä tavoitteena saada saamelaisalueelle korkea-asteen opetusta antava yksikkö. Yliopistojen kanssa on tavoitteena aloittaa Inarissa taiteen ja yhteiskuntatieteen kandidaatin koulutus käsityön, matkailun ja porotalouden aloilla.

Paliskuntain yhdistyksen kanssa kehitetään Kutuharjun koeporotarhan toimintaa palvelemaan opetustoimintaa esimerkiksi työssäoppimispaikkana ja kansainvälisenä kenttäopetuspaikkana. Oppilaitoksen tavoitteena on saada toimintakaudella käyntiin saamenkielinen porotalous- ja käsityökoulutus yhteispohjoismaisena hankkeena.

Tuotantolaitos

Toivoniemessä sijaitsevan proteurastamon sekä lihankäsittely- ja jatkojalostuslaitoksen toiminnan kehittämistä jatketaan ja panostetaan erityisesti tuotekehittelyyn ja porolihan markkinointiin yhteispohjoismaisena toimintana. Oppilaitos panostaa myös poronnanhan pienteollisen tuotannon tuotekehittelyyn. Tuotantolaitoksen toiminnan tehostamiseen järjestetään koulutusta, hankkeita ja palveluja elinkeinoharjoittajille.

Oppilaitos kehittää tuotantolaitostaan palvelemaan alueen luonnontuotealan tarpeita järjestämällä koulutusta, hankkeita ja palveluja elinkeinoharjoittajille.

Tuotantolaitoksessa on tavoitteena teurastaa noin 3 500 poroa, joista paloitellaan 500 ruhoa. Lisäksi paloiteltavaksi tuodaan muista teurastamoista noin 1 000 ruhoa.

Oppisopimuskoulutus

Oppilaitoksen erityistehtävänä on huolehtia saamelaiskulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvästä opetustoiminnasta.

Oppisopimuskoulutuksen osalta oppilaitos toimii yhteistyössä Rovaniemen koulutus- kuntayhtymän kanssa. Selvitetään vaihtoehtoisia mahdollisuuksia tuottaa oppisopimuspalveluja saamelaisalueella.

Majoitus

Asuntolatoiminta jatkuu Inarin, Ivalon ja Toivoniemen toimipaikoissa. Inarissa on tarve lisätilojen vuokraukseen. Asuntolatoiminnassa seurataan majoitusvuorokausien määrää.

Opiskelijahuolto

Tukitoimien kehittämistä (mm. opiskelijahuoltoryhmä) jatketaan ja tavoitteena on opintojensa aloittaneiden tutkintojen suorittaminen. Turvallista oppimisympäristösuunnitelmaa, kodin ja koulun yhteistyön suunnitelmaa sekä opiskelijoiden päihdeohjelmaa tarkistetaan vastaamaan uusia olosuhteita.

Oppilaitos selvittää mahdollisuuksia lisätä yhteistyötä opiskelijahuoltoon liittyvissä asioissa Inarin kunnan kanssa.

Ruokapalvelut

Oppilaitoksen ruokahuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden terveyttä, työtehoa ja hyviä tapoja. Ruokailu ohjaa terveelliseen ravitsemukseen sekä kehittää maku- ja ruokailutottumuksia. Opiskelijaruokapalvelut järjestetään oppilaitoksen kaikissa kolmessa toimipaikassa.

Oppilaitoksella on kolme keittiötä, joissa tarjoillaan kussakin kolme ateriaa päivässä (aamupala, lounas ja päivällinen). Oppilaitoksessa on oma keittiöhenkilöstö jokaisessa toimipaikassa (Inari, Ivalo ja Toivoniemi). Toimintavuoden aikana seurataan oppilaitoksen omama toimintana ja ostopalveluna tuotettujen aterioiden kustannuksia.

Kuljetus

Oppilaitos varautuu Inari-Ivalo (40 km) ja Inari-Toivoniemi (25 km) välisen kuljetuksen organisointiin vaihtoehtona asuntolatilojen vuokraamiselle.

Ammatillinen lisäkoulutus

Ammatillisen lisäkoulutuksen tavoitteena on palvella saamelaisalueen elinkeinollisia tarpeita sekä porotalouden alalla koko poronhoitoaluetta.

Oppilaitokseen laatu järjestelmän laatimista jatketaan niin, että se kattaa koko oppilaitoksen toiminnan.

Henkilöstö (liite 6)

Henkilöstön työkyvyn ylläpitäminen on osa oppilaitoksen arkea. Tuetaan henkilöstön osallistumista omaehtoiseen fyysisen kunnan ylläpitoon ja järjestetään henkilökunnan yhteisiä tapahtumapäiviä laaditun työhyvinvointisuunnitelman mukaisesti.

Oppilaitoksessa on käytössä VM:n työtyytyväisyysbarometri. Oppilaitos pyrkii palkkauspolitiikallaan tulemaan kilpailukykyiseksi rekrytoitaessa osaavaa henkilöstöä.

Henkilöstön lukumäärä

Saamelaisalueen koulutuskeskukseen perustetaan suunnittelukauden alussa Saame virtuaaliskoulun koordinaattorin virka. Saamelaisalueen koulutuskeskus koordinoi saamelaisalueen virtuaaliopetustoimintaa. Hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien kanssa. Kansainvälistä toimintaa tehostetaan perustamalla tätä tehtävää varten suunnittelijan virka. Kehitysjohtajan määräaikainen virka vakinaistetaan 1.3.2008 alkaen.

Englannin ja venäjän kielistä toimintaa tehostetaan henkilöstöresursoinnilla.

Opetusalalle perustetaan uusia virkoja tarpeen mukaan vähentämällä tuntiopetustoimintaa. Henkilötyövuosikiintiö ei tästä kasva.

Henkilöstön osaamisen kehittäminen

Henkilöstön saamenkielen taitojen kohottamista jatketaan tavoitteena kaksikielisyys. Koko henkilöstön osalta on tavoitteena saavuttaa vähintään yleisten kielitutkintojen keskitaso saamenkielessä. Oppilaitoksen opetushenkilöstön eräänä kelpoisuusehtona on riittävä saamenkielen taito.

Opinto-ohjaustoimintaa tehostetaan koulutuksen avulla.

Opetushenkilöstön tietoteknisiä taitoja kohennetaan edelleen tavoitteena verkko-opetuksen lisääminen kaikilla opetettavilla aloilla.

Tiimityöskentelyä kehitetään koulutuksella.

Opettajille järjestetään yrittäjyyskasvatuksen koulutusta tukemaan yrittäjyyden sisäistämistä ja opetusta kaikissa ammattialueissa.

Henkilöstön osalta varaudutaan palvelukeskuksen toiminnan aloittamiseen liittyviin muutoksiin.

3.5 Kiinteistö

Nykyiset toimitilat

Oppilaitoksella on toimitiloja Inarissa, Ivalossa ja Toivoniemessä sekä Enontekiöllä. Ivalossa sijaitsevien kiinteistöt ovat siirtyneet vuonna 2007 Inarin kunnan omistukseen ja ne on suunniteltu luovutettavan Kalottioppimiskeskussäätiön hallintaan, jonka hallinnossa on mukana myös Saamelasialueen koulutuskeskuksen edustajia. Tässä yhteydessä kiinteistölle saataneen myös muita käyttäjiä, mikäli tiloja vapautuu koulutuskeskukselta.

Opiskelija-asuntolat

Asuntolatoimintaa on tällä hetkellä Inarin, Ivalon ja Toivoniemen toimipaikoissa. Inarissa varaudutaan lisätilojen vuokraukseen tai rakentamiseen. Ivalon osalta majoitustoiminnalle etsitään uusia vaihtoehtoja.

4 Määrärahat

Oppilaitoksen kokonaismäärärahan tarve vuonna 2008 on 4 310 000 euroa. Oppilaitokselle myönnetään vuoden 2008 toimintamäärärahaa 4 010 000 euroa. Lisäksi oppilaitoksella on käytettävissään vuodelta 2007 siirtyneet määrärahat.

Maksullisen toiminnan liikevaihdoksi on toimintavuodelle arvioitu 350 000 euroa.

Erillisrahoitus (mm. projektit ja hankkeet) määrärahat anotaan erikseen.

Oppilaitos saattaa meneillään olevat hankkeet loppuun sekä pyrkii aktiivisesti saamaan erillisrahoitusta toimintaansa tukeville hankkeille niin kansallisista kuin kansainvälisistäkin rahoituslähteistä.

Kansainväliset hankkeet

Oppilaitos vahvistaa edelleen arktisten alueiden alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinkeinoihin liittyvää toimintaa muiden toimijoiden kanssa hyväksytyyn kansainvälisen suunnitelman mukaisesti. Oppilaitos jatkaa osana Arktista yliopistoa ja kehittää opiskelija-, opettaja- ja asiantuntijavaihtoa sekä virtuaalista opetustoimintaa. Oppilaitoksen tavoitteena on yhteistyössä Norjan, Ruotsin ja Venäjän kanssa saada saamenkieliset opetusryhmät porotalous- ja saamenkäsityöopetuksessa. Tätä toimintaa varten laaditaan hankesuunnitelma toimintavuoden aikana. Kansainvälisen toimintaan varataan määräraha vuodelle 2008 yhteensä 90 000 euroa.

Saame virtuaalikoulu

Saame virtuaalikoulu vakinaistetaan ja sille luodaan pysyvä toimintaympäristö, jossa voidaan järjestää saamenkielellä annettavaa monimuoto-opetusta (lähi- ja etäopetusta sekä itsenäistä opiskelua) saamelaisalueella ja sen ulkopuolella. Toimintaympäristöön luodaan resurssipankki, joka sisältää tietoa ja oppimismateriaalia saamelaisista ja saamen kielestä ja joka on opettajien, opiskelijoiden ja oppilaitosten käytettävissä. Yhden saamen kielen

opettajan toimenkuvaan liitetään verkko-opettajan tehtäviä. Saame virtuaalikoululla vahvistetaan saamelaiskulttuuria, edistetään monikulttuurisuutta ja vahvistetaan paikallista osaamista. Saame virtuaalikoulu toiminnassa pyritään hyödyntämään yhteispohjoismaisesti kehitettyä SAMENET -kansalaisverkkoa.

Toimintaan varataan määrärahaa 50 000 euroa.

5 Tuloraportointi

Saamelaisalueen koulutuskeskus raportoi tämän sopimuksen toteutumista Opetushallitukselle 15.2.2008 mennessä.

Tätä sopimusta on laadittu kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin osapuolelle.

Helsingissä 26.11.2007

Opetushallitus

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Renate Svedlin
Kehitysjohtaja

Lassi Valkeapää
Rehtori

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-645-4 (PDF)

ISSN 1797-951X (Verkojulkaisu)